

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

BRIGITA DOVIDAITĖ

**VIEŠŲJŲ JURIDINIŲ ASMENŲ VIDAUS AUDITORIŲ
KOMPETENCIJA IR JOS TOBULINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
lekt. J. Sinkevičienė**

VILNIUS, 2012

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

BRIGITA DOVIDAITĖ

**VIEŠŲJŲ JURIDINIŲ ASMENŲ VIDAUS AUDITORIŲ
KOMPETENCIJA IR JOS TOBULINIMAS**

**Veiklos audito magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N2002**

Vadovė

lekt. J. Sinkevičienė

2012 03

Recenzentas

Atliko

VKAms0-01 gr. stud.

B. Dovidaitė

2012 03

VILNIUS, 2012

TURINYS

IVADAS.....	8
1. VIEŠŲJŲ JURIDINIŲ ASMENŲ VIDAUS AUDITORIŲ KOMPETENCIJA.....	10
1.1. Kompetencijos samprata	10
1.2. Vidaus auditorius ir jo funkcijos	12
1.3. Vidaus auditoriaus kompetencijos vertinimo kriterijai	15
2. VIEŠŲJŲ JURIDINIŲ ASMENŲ VIDAUS AUDITORIŲ MOKYMAS.....	31
2.1. Mokymo samprata ir reikšmė.....	31
2.2. Vidaus auditorių mokymo organizavimas.....	32
3. BIUDŽETINIŲ ĮSTAIGŲ VIDAUS AUDITORIŲ KOMPETENCIJOS IR JOS	
TOBULINIMO TYRIMAS	41
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas	41
3.2. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencija	45
3.3. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos tobulinimas	54
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	60
LITERATŪRA	62
ANOTACIJA	67
ABSTRACT	67
SANTRAUKA.....	68
SUMMARY.....	70
PRIEDAI	72

PRIEDAI

1 priedas. Vidaus audito uždaviniai ir vidaus auditoriaus funkcijos.....	72
2 priedas. Vidaus audito tarnybos vadovo funkcijos.....	76
3 priedas. Mokymo poreikio nustatymo metodai.....	78
4 priedas. Mokymo darbo vietoje metodai.....	80
5 priedas. Mokymo ne darbo vietoje metodai	81
6 priedas. Apklausos anketa	83
7 priedas. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos vidaus audito ir finansų kontrolės metodologijos departamento atsakymas	89
8 priedas. Biudžetinių įstaigų vidaus audito tarnybų vadovų kompetencijos kriterijai	90
9 priedas. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos kriterijai	92

LENTELĖS

1 lentelė. Kompetencijos rūšys.....	17
2 lentelė. Sritys, kuriose vidaus auditorius turi turėti bendrųjų žinių	21
3 lentelė. Vidaus audito žinios ir įgūdžiai	23
4 lentelė. Vidaus auditoriaus socialinės kompetencijos kriterijai	26
5 lentelė. Vidaus auditoriaus asmeninės kompetencijos kriterijai	27
6 lentelė. Vidaus auditoriaus vadybinės kompetencijos kriterijai.....	29
7 lentelė. Mokymo programų turinys	35
8 lentelė. Vidaus audito tarnybos ir centralizuotos vidaus audito tarnybos steigimo atvejai	41
9 lentelė. Vidaus auditorių skaičius biudžetinėse įstaigose.....	43
10 lentelė. Sluoksninių imčių tūriai.....	44

PAVEIKSLAI

1 pav. Vidaus auditoriaus profesinės kompetencijos elementai.....	18
2 pav. Mokymo samprata	32
3 pav. Mokymo poreikio apibrėžimas.....	36
4 pav. Sritys, kuriose biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistai turi aukštąjį išsilavinimą.....	45
5 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų turimi kvalifikaciniai vardai.....	46
6 pav. Biudžetinių įstaigų VAT vadovų darbo patirtis.....	47
7 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių darbo patirtis.....	47
8 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų bendrųjų žinių reikalingumo vertinimas	48
9 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų teisės aktų reikalingumo vertinimas	49
10 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų vidaus audito žinių ir įgūdžių reikalingumo vertinimas	50
11 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų socialinių savybių svarbos vertinimas	51
12 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų asmeninių savybių svarbos vertinimas	52
13 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų vadybinių įgūdžių svarbos vertinimas	53
14 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų pageidaujamos tobulinti sritys.....	54
15 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymo planų rengimas.....	55
16 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymosi 2011 m. trukmė (ak. val.).....	56
17 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymo finansavimo šaltiniai.....	56
18 pav. Sritys, kuriose biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistai 2011 m. kėlė kvalifikaciją	57
19 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymosi 2011 m. metodai.....	58

SANTRUMPOS

ES – Europos Sąjunga;

FM – Finansų ministerija;

IIA – The Institute of Internal Auditors;

IS – informacinės sistemos;

IT – informacinės technologijos;

LR – Lietuvos Respublika;

VAT – vidaus audito tarnyba;

VJA – viešasis juridinis asmuo,

IVADAS

Vidaus auditorius, kaip ir kiekvienas kitas darbuotojas ar valstybės tarnautojas, turi būti kompetentingas. Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklėse nurodyta, kad vidaus auditorius, vadovaudamasis kompetencijos ir profesionalumo principu, privalo „įsipareigoti atlikti tik vidaus auditą, kuriam atlikti jis turi reikalingų žinių, įgūdžių ir patirties“¹. Kitaip tariant, turi turėti reikalingą kompetenciją. Todėl būtina nustatyti vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus.

Vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijų nustatymo svarbą lemia ir būtinybė nuolat mokytis. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme nurodyta, kad vidaus auditorius privalo „nuolat tobulinti savo žinias, įgūdžius ir kitas profesines savybes bei gebėjimus“ (9 str. 3 d. 6 p.). Kompetencijos tobulinimas reikalauja laiko ir finansinių išteklių. Todėl norint šiuos du išteklius panaudoti efektyviai, reikia žinoti, kokios žinios, įgūdžiai, profesinės savybės ir gebėjimai yra reikalingi. Be to, turi būti pasirinktos tokios mokymo priemonės, kurios leistų įgyti daugiausiai žinių ir įgūdžių už mažiausią kainą.

Viešojo juridinio asmens (VJA) vidaus auditoriaus kompetencijos vertinimo kriterijams dėmesio teisės aktuose² skirta mažai. Nedaug apie vidaus auditoriaus kompetenciją rašoma ir mokslinėje literatūroje (Harrington, 2004; Mackevičius, 1999; Rittenberg ir Anderson, 2006; Stuebs, Alejandro, 2010; Wagner, 2000). Tarptautinėje praktikoje detalai vidaus auditorių kompetencija aprašyta Vidaus auditoriaus kompetencijos modelyje (IIA). Be to, buvo atlikta keletas stambių tyrimų, susijusių su vidaus auditoriaus kompetencija (Bailey, 2010; PricewaterhouseCoopers, 2007; Protiviti, 2011). Tačiau ir mokslinėje literatūroje, ir atliktuose tyrimuose didžiausias dėmesys skiriamas privataus sektoriaus vidaus auditoriams.

Užsienio valstybėse taikomų teisės aktų nuostatos skiriasi nuo Lietuvos Respublikoje taikomų. Tai lemia vidaus audito skirtumus: pirma, dėl skirtingų teisės aktų reikalavimų skiriasi ir audituojamieji objektai; antra, atskirose šalyse iš dalies skiriasi ir vidaus audito atlikimo reikalavimai. Be to, nevienodi ir viešojo bei privataus sektorių organizacijų veiklos ypatumai: skiriasi veiklos tikslai, finansavimas ir kt. Dėl šių priežasčių Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditoriams vidaus auditui atlikti gali būti reikalingos kitokios žinios ir įgūdžiai nei užsienio šalių ar privataus sektoriaus vidaus auditoriams, kurių kompetencija nagrinėta minėtuose mokslinės literatūros šaltiniuose. Taigi

¹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982, 5.1 p.

² Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003); Tarptautiniai vidaus audito standartai (IIA, 2010).

konkrečiai Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijai mokslinėje literatūroje išsamiai nebuvo nagrinėti.

Apibendrinant tai, kas buvo aptarta pirma, keliama tokia tyrimo **problema**: kokie yra Lietuvos Respublikos viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijai ir kokiomis mokymo priemonėmis juos įgyvendinti.

Tyrimo **objektas** – Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditorių kompetencija. Čia ir toliau šiame darbe sąvoka „vidaus auditorius“ vartojama įvardijant ir VAT vadovus, ir VAT vidaus auditorius (išskyrus atvejus, kai tai konkretizuota).

Tyrimo **tikslas** – nustatyti Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus ir mokymo priemones jiems įgyvendinti.

Tyrimo tikslui pasiekti sprendžiami tokie uždaviniai:

- 1) išskirti, susisteminti ir apibendrinti Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir mokslinėje literatūroje pateiktus vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus;
- 2) išsiaiškinti Lietuvos Respublikos viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymo organizavimo pagrindus;
- 3) atlikus empirinį tyrimą nustatyti Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus ir jų įgyvendinimo problemas.

Įgyvendinant tyrimo uždavinius, analizuoti Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys vidaus auditorių ir valstybės tarnautojų veiklą. Taip pat atlikta mokslinės literatūros, nagrinėjančios personalo vadybos ir vidaus audito klausimus, analizė. Nustatant Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus ir jų įgyvendinimo problemas, taikyta empirinio tyrimo duomenų analizė.

Atlikus tyrimą buvo sudarytas vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijų sąrašas. Be to, remiantis empirinio tyrimo rezultatais, įvertintas biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijų reikšmingumas. Taip pat parengtas galimų taikyti mokymo priemonių ir metodų sąrašas ir nustatytos biudžetinių įstaigų vidaus auditorių mokymo problemos. Šie darbo rezultatai valstybės mastu gali būti naudingi rengiant naujus ir tobulinant esamus teisės aktus, reglamentuojančius vidaus auditorių veiklą, mokymą ir atestavimą, koordinuojant viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymą, kvalifikacijos kėlimą ir atestavimą. Viešųjų juridinių asmenų mastu gauti rezultatai gali būti panaudoti rengiant vidaus auditorių pareigybių aprašymus (pareigines instrukcijas), nustatant vidaus auditorių samdos reikalavimus, sudarant vidaus auditorių mokymo planus. Asmenys, norintys tapti vidaus auditoriais arba jais esantys, atsižvelgdami į tyrimo rezultatus, gali nusistatyti, kokios kompetencijos jiems trūksta ir pasirinkti jiems patogias mokymo priemones reikalingai kompetencijai įgyti.

1. VIEŠŲJŲ JURIDINIŲ ASMENŲ VIDAUS AUDITORIŲ KOMPETENCIJA

1.1. Kompetencijos samprata

Viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kompetencijos klausimą vertėtų pradėti nagrinėti nuo sąvokos *kompetencija* apibrėžimo. Tarptautinių žodžių žodyne (2004) kompetencija [lot. *competentia* – priklausomybė pagal teisę] apibrėžiama kaip „klausimų ar reiškinių sritis, su kuria kas gerai susipažinęs“ (p. 386). Teisės aktuose vidaus auditoriaus žinioms, patirčiai, gebėjimams ir įgūdžiams įvardyti dažniausiai naudojamos *kvalifikacijos*, *kompetencijos* ir *profesionalumo* sąvokos:

- Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų 18 punkte nurodyta, kad teisės aktuose ir pareigybių aprašymuose (pareiginėse instrukcijose) turi būti nustatyti VAT vadovų ir vidaus auditorių *kvalifikaciniai* reikalavimai;³

- Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių 5 punkte vienas iš vidaus auditorių profesinio elgesio principų, susijęs su vidaus auditoriaus žiniomis, įgūdžiais ir patirtimi, įvardijamas kaip *kompetencijos ir profesionalumo principas*;⁴

- Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatai reglamentuoja „vidaus auditorių *kompetencijos* įvertinimą ir *kvalifikaciją* žyminčio dokumento išdavimo tvarką“ (1 p.);⁵

- Tarptautiniai vidaus audito standartai, kuriais rekomenduojama vadovautis ir Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditoriams, vidaus auditoriaus žinias, įgūdžius ir kitus sugebėjimus apibūdina kaip *profesionalumą* (The Institute of Internal Auditors (IIA), 2010, 1210 interpretacija).

Kaip matyti, *kvalifikacijos*, *kompetencijos* ir *profesionalumo* sąvokos teisės aktuose nėra atskirtos ir dažnai naudojamos tiems patiems dalykams apibrėžti. Šių sąvokų atskyrimą nagrinėjo ne vienas personalo vadybos specialistas (Bakanauskienė, 2008; Jucevičienė, Lepaitė, 2000; Juralevičienė, 2003; Petkevičiūtė, Kaminskytė, 2003; Stankevičienė, Lobanova, 2006; Tubutienė, Bajarūnienė, 2008).

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612.

⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115, 1 p.

Juralevičienė (2003) minėtų sąvokų atskyrimo klausimą nagrinėjo valstybės tarnautojų profesinės kompetencijos kontekste ir padarė išvadą, kad „profesionalumo, kvalifikacijos ir kompetencijos sąvokos yra tarpusavyje susijusios, o jų reikšmės iš dalies sutampa“. Anot autorės, kompetencijos sąvoka yra platesnė už kvalifikacijos ir apima ne tik teorines žinias ir praktinį patyrimą, bet ir asmenines savybes, vertybes, požiūrius.

Panašiai kompetencijos sąvoką traktuoja Stankevičienė ir Lobanova (2006). Jos pateikia tokį kompetencijos apibrėžimą: „kompetencija – tai žinių ir įgūdžių derinys bei sugebėjimas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybėmis, tai vadybos funkcijų atlikimas, atsižvelgiant į aplinkos bei situacijos apribojimus“ (p. 119). Remiantis autorėmis, „kompetencija turėtų apimti: žinias, patirtį, požiūrius ir reikalingas asmenines savybes (charakteristikas)“ (p. 119).

Petkevičiūtė ir Kaminskytė (2003), kalbėdamos apie kompetenciją, didžiausią dėmesį skiria patirčiai. „Kompetencijos sąvoka tiek akademinėje literatūroje, tiek kasdienėse diskusijose paprastai yra vartojama apibūdinti plataus diapazono sugebėjimus, kurie yra vienaip ar kitaip susiję su mūsų patirtimi: meistriškumu, specializacija, inteligentiškumu, problemų sprendimu ir pan.“ (Petkevičiūtė, Kaminskytė, 2003).

Greta minčių, kad kompetencija yra platesnė sąvoka nei kvalifikacija, yra sutinkama ir nuomonių, kad kompetencija tėra kvalifikacijos dalis. „Kompetencija – sudedamoji kvalifikacijos dalis, darbuotojo funkcinis gebėjimas tinkamai atlikti tam tikrą darbą“ (Bakanauskienė, 2008, p. 221). Juralevičienė (2003), teigdamą, kad kompetencijos ir kvalifikacijos sąvokos yra artimos, nurodo ir jų esminį skirtumą: kvalifikacija dažniau yra siejama su ugdymo procesais, o kompetencija yra artimesnė veiklos sferai. Šioms mintims neprieštarauja Jucevičienės ir Lepaitės (2000) pateiktas kompetencijos apibrėžimas: „kompetencija – tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių ir vertybių.“

Remiantis pateiktomis skirtingų autorių nuomonėmis galima teigti, kad kalbant apie darbuotojo galėjimą dirbti tam tikrą darbą, reikėtų vartoti *kompetencijos* sąvoką. Apibendrinus galima išskirti tokias kompetencijos dedamąsias:

- Asmeninės savybės, požiūriai, vertybės;
- Profesinis pasirengimas (išsilavinimas, žinios, mokėjimai);
- Patirtis, įgūdžiai, gebėjimai.

Darbuotojas gali turėti daug ir įvairių minėtųjų savybių, tačiau ne visos jos apims darbuotojo kompetenciją. Kompetencija yra tik tos savybės, kurios yra reikalingos ir padeda atlikti darbuotojui pavestą darbą. Kompetentingas darbuotojas yra ne tas, kuris turi reikiamas profesines žinias ir patirtį, bet tas, kuris sugeba jas pritaikyti atlikdamas užduotis. Kitaip tariant, profesinės žinios ir patirtis yra kvalifikacijos sritis, o kompetencija yra kvalifikacijos raiška. Tai padaryti leidžia žmogaus asmeninės savybės.

Iš to, kas parašyta, galima pateikti tokį vidaus auditoriaus kompetencijos apibrėžimą:

Kompetencija – vidaus auditoriaus profesinis pasirengimas, patirtis, įgūdžiai ir gebėjimai, kuriuos jis, turėdamas reikalingas asmenines savybes, geba pritaikyti vykdydamas jam pavestas funkcijas.

1.2. Vidaus auditorius ir jo funkcijos

Kaip matyti iš 1.1 poskyryje aptartos kompetencijos sampratos, kompetencijai priskiriama tik ta kvalifikacijos dalis, kuri reikalinga vidaus auditoriui vykdant jam pavestas funkcijas. Todėl prieš aptariant vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijus, reikia išsiaiškinti vidaus auditoriaus funkcijas. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 2 str. 5 dalyje pateiktas toks vidaus auditoriaus apibrėžimas:

Vidaus auditorius – viešojo juridinio asmens vidaus audito tarnybos valstybės tarnautojas arba darbuotojas, atliekantis vidaus auditą.

Kaip matyti iš vidaus auditoriaus apibrėžimo, pagrindinė vidaus auditoriaus funkcija – atlikti vidaus auditą. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 2 str. 4 dalyje pateiktas toks vidaus audito apibrėžimas:

Vidaus auditas – viešojo juridinio asmens vidaus kontrolės sistemos dalis, kurios dėka, vidaus auditoriams vykdant nepriklausomą, objektyvią tyrimo, vertinimo ir konsultavimo veiklą, siekiama užtikrinti viešojo juridinio asmens veiklos gerinimą.

Vidaus audito uždaviniai detalizuoti minėto įstatymo 5 str. 2 dalyje (žr. 1 priedą). Kadangi pagrindinė vidaus auditoriaus funkcija – atlikti vidaus auditą, vidaus audito uždaviniai atitinka vidaus auditoriaus funkcijas. Papildomai vidaus auditoriaus vykdomos funkcijos ir atliekamos procedūros detalizuotos Pavyzdinės vidaus audito metodikos 12–14 punktuose⁶ ir Vidaus audito rekomendacijose⁷ (žr. 1 priedą). Be to, Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų 10 punkte⁸ pateiktos VAT funkcijos,

⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3169.

⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Vidaus audito rekomendacijos. – 2003. http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vidaus_auditas/Vidaus_audito_rekomendacijos.pdf [žiūrėta 2011 03 24], p. 15.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1288 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 124-5337; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas Nr. 1040 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 109-4628.

kurios taip pat atspindi vidaus auditoriaus funkcijas. Apibendrinant šiuose teisės aktuose nurodytus vidaus audito uždavinius ir vidaus auditoriaus bei VAT funkcijas, galima pateikti tokį vidaus auditoriaus funkcijų sąrašą:

- 1) tikrinti ir vertinti rizikos veiksnių valdymo efektyvumą, patarti VJA vadovui, kaip mažinti rizikos veiksnių įtaką VJA veiklai;
- 2) tikrinti ir vertinti VJA sukurtas vidaus kontrolės procedūras;
- 3) teikti VJA vadovui rekomendacijas dėl VJA veiklos ir vidaus kontrolės tobulinimo;
- 4) vertinti audituojamojo subjekto veiklos ir valdymo procesą;
- 5) įsitikinti, ar laikomasi VJA strateginių arba kitų veiklos planų, politikos, procedūrų, įstatymų, kitų norminių teisės aktų, sudarytų sutarčių ir kitų reikalavimų, turinčių įtakos jo veiklai;
- 6) vertinti VJA strateginių arba kitų veiklos planų, programų rengimą ir įgyvendinimą;
- 7) tikrinti, ar informacija apie VJA finansinę ir ūkinę veiklą yra patikima ir išsami;
- 8) vertinti būdus, kaip renkama, analizuojama, klasifikuojama ir skelbiama informacija apie VJA finansinę ir ūkinę veiklą;
- 9) vertinti audituojamojo subjekto finansines ataskaitas, ūkines operacijas pagal apskaitos sritis;
- 10) vertinti valstybės ir savivaldybės turto naudojimą ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriais;
- 11) tikrinti ir vertinti, ar Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programoms skirtos lėšos ir valstybės ir savivaldybės turtas valdomas, naudojamas ir juo disponuojama pagal norminius teisės aktus ir sutartis;
- 12) tikrinti ir vertinti procedūras, taikomas VJA valdomo, naudojamo ir disponuojamo turto bei informacijos apsaugai;
- 13) prireikus patikrinti, ar VJA valdomas, naudojamas ir disponuojamas turtas egzistuoja;
- 14) vertinti audituojamojo subjekto informacinių sistemų valdymą ir naudojimą;
- 15) tikrinti ir vertinti bendrosios informacinių sistemų kontrolės priemonės ir taikomosios informacinių sistemų kontrolės priemonės;
- 16) atlikti informacinių sistemų kontrolės priemonių testavimą pagal vidaus auditoriaus parengtus šių kontrolės priemonių tikrinimo klausimynus;
- 17) vertinti VJA lėšų, gautų iš ES bei užsienio institucijų ar fondų, administravimą ir panaudojimą;
- 18) atlikti ES paramos lėšų panaudojimo privalomuosius patikrinimus;

- 19) vidaus audito ataskaitoje pateikti vidaus kontrolės vertinimo išvadą ir rekomendacijas, kaip sustiprinti vidaus kontrolės procedūras bei rizikos valdymą VJA;
- 20) vertinti kitas audituojamas sritis.

Visai VAT veiklai vadovauja VAT vadovas. Jo funkcijos skiriasi nuo VAT vidaus auditorių funkcijų, todėl jas derėtų aptarti atskirai. VAT vadovo funkcijos yra aptartos keliuose teisės aktuose: Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 str. 3–6 dalyse⁹, Pavyzdinės vidaus audito metodikos 22 punkte¹⁰ ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų 15 punkte¹¹ (žr. 2 priedą). Apibendrinant šių teisės aktų reikalavimus galima išskirti tokias VAT vadovo funkcijas:

- 1) atsakyti už VAT veiklą;
- 2) savarankiškai organizuoti VAT darbą pagal VJA vadovo patvirtintus VAT nuostatus;
- 3) tobulinti VAT darbą, pagal VAT kompetenciją teikti pasiūlymus VJA vadovui;
- 4) siekiant išvengti darbų dubliavimo, koordinuoti VAT veiklą bei keistis informacija su kitais VJA audito ir vidaus audito vykdytojais;
- 5) parengti ir teikti VJA vadovui tvirtinti VAT vidaus auditorių pareigybių aprašymus (pareigines instrukcijas);
- 6) teikti VJA vadovui pasiūlymus dėl VAT vidaus auditorių kvalifikacijos kėlimo ir profesinių įgūdžių tobulinimo, sudaryti sąlygas jiems tai daryti;
- 7) teikti VJA vadovui pasiūlymus dėl VAT vidaus auditorių skatinimo ir tarnybinių nuobaudų jiems skyrimo;
- 8) norminių teisės aktų nustatyta tvarka vertinti VAT vidaus auditorių (valstybės tarnautojų) tarnybinių veiklą.
- 9) atsižvelgiant į VJA veiklos specifiką, parengti ir teikti VJA vadovui tvirtinti VAT vidaus audito metodiką;
- 10) planuoti VAT veiklą, sudaryti strateginius ir metinius VAT veiklos planus, atsižvelgiant į atliktą VJA rizikos vertinimo analizę, juos raštu suderinti su VJA vadovu;

⁹ Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5540; Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios. 2006, Nr. 141-5390; Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 2, 5, 6, 7, 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios. 2007, Nr. 110-4489.

¹⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3169.

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. 264 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2008, Nr. 38-1384.

11) pagal suderintą su VJA vadovu VAT veiklos planą organizuoti VJA padalinių, jam pavaldžių ir (arba) jo valdymo sričiai priskirtų VJA vidaus auditą;

12) atlikti vidaus auditorių darbo priežiūrą, užtikrinančią, kad vidaus auditas būtų atliekamas vadovaujantis VAT vidaus audito metodikos reikalavimais;

13) atlikti darbo dokumentų ir ataskaitos projekto peržiūrą, kad nustatytų, ar atliktas darbas atitinka konkrečius vidaus audito tikslus ir vidaus audito programą, ar įvertinta vidaus kontrolė, ar vidaus audito metu surinkta pakankamai patikimos, tinkamos ir naudingos informacijos, ar ji yra tinkamai dokumentuota ir pagrindžia ataskaitos projekte išdėstytus faktus, išvadas, rekomendacijas, ar ataskaitos projekto struktūra ir turinys atitinka metodikos reikalavimus;

14) patarti VJA vadovui, VJA padalinių, pavaldžių ir jo valdymo sričiai priskirtų VJA vadovams vidaus kontrolės klausimais;

15) užtikrinti vidaus audito pažangos stebėjimą;

16) parengti ir teikti Finansų ministerijai, VJA vadovui, taip pat ir steigėjui (steigėjams) arba kolegialiam valdymo organui, jeigu jis nurodytas VJA steigimo dokumentuose, jo prašymu metinę VAT veiklos ataskaitą;

17) stebėtojo teisėmis dalyvauti VJA organizuojamuose pasitarimuose;

18) pagal VAT kompetenciją atstovauti VJA kitose institucijose, įstaigose, įmonėse ir organizacijose vidaus audito klausimais;

19) parengti ir teikti Finansų ministerijai informaciją apie VAT veiklą bei Europos Sąjungos ir užsienio institucijų ar fondų lėšomis finansuojamų projektų ar programų vidaus auditą;

20) perduoti audito dokumentus teisėsaugos institucijoms pagal kompetenciją, jeigu vidaus audito metu nustatomi pažeidimai, nagrinėtini atitinkamų teisėsaugos institucijų;

21) palaikyti profesinius ryšius vidaus audito klausimais su šalies ir užsienio institucijomis, įstaigomis bei organizacijomis.

Apibendrinus vidaus auditorių ir VAT vadovų funkcijas galima teigti, kad pagrindinė vidaus auditoriaus funkcija – atlikti vidaus auditą. VAT vadovai daugiau dėmesio skiria VAT, o kartu ir vidaus auditorių darbo organizavimui. Tokia plati VAT vidaus auditorių ir VAT vadovų veiklos sritis reikalauja ir daugybės žinių, įgūdžių bei gebėjimų numatytoms funkcijoms atlikti.

1.3. Vidaus auditoriaus kompetencijos vertinimo kriterijai

Nustatyti vidaus auditoriaus kompetencijos vertinimo kriterijus yra svarbu. Tai lemia kelios priežastys: vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijus būtina apibrėžti norint įgyvendinti vidaus auditoriaus profesionalumo principą, parengti pareigybių aprašymus ir sudaryti mokymo programas.

Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių 5.1 punkte nurodyta, kad vidaus auditorius, vadovaudamasis kompetencijos ir profesionalumo principu, privalo „įsipareigoti atlikti tik vidaus auditą, kuriam atlikti jis turi reikalingų žinių, įgūdžių ir patirties“¹². Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir tarptautiniuose vidaus audito standartuose. Juose reikalaujama, kad vidaus auditas būtų atliekamas profesionaliai (IIA, 1200 standartas). Vidaus auditoriai turi turėti žinių, įgūdžių ir kitų sugebėjimų, reikalingų jų pareigoms vykdyti. (IIA, 1210 standartas). Norint įgyvendinti minėtas nuostatas, pirmiausia reikia žinoti, kokios žinios, įgūdžiai ir sugebėjimai yra reikalingi vidaus auditui atlikti.

Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų 18 punkte nurodyta, kad VAT vadovo ir vidaus auditorių kvalifikaciniai reikalavimai turi būti nustatyti pareigybių aprašymuose (pareiginėse instrukcijose)¹³. Detalios žinios apie vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijus gali padėti rengti pareigybių aprašymus (pareigines instrukcijas), o taip pat palengvinti naujų vidaus auditorių samdos procedūras.

Remiantis Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (2010) duomenimis, 2010 m. vieno vidaus auditoriaus kvalifikacijai kelti buvo skirta vidutiniškai 7 darbo dienos (p. 9). Atsižvelgiant į tai, kad pagal Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų 6 punktą, „per kalendorinius metus vidaus auditams atlikti ir pažangos stebėjimui (veiklai po audito) vienam vidaus auditoriui rekomenduotina skirti vidutiniškai 175 darbo dienas“¹⁴, vieno vidaus auditoriaus kvalifikacijai kelti buvo skirta 4 proc. vidaus auditams atlikti ir pažangos stebėjimui skirto laiko. Nustačius vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijus ir sudėliojus juos pagal svarbą, vidaus auditoriai efektyviau panaudotų kvalifikacijai kelti skirtą laiką. Tai duotų naudos organizacijai ir pagerintų vidaus auditorių karjeros galimybes (Bailey, 2010, p. 1). Be to, detalios žinios apie vidaus auditoriaus veiklos savybes gali padėti sudaryti mokymo programas (Abdolmohammadi, 2010).

Vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijų yra daug, todėl norint juos nagrinėti, būtina suklasifikuoti. Skirtingi autoriai pateikia skirtingas kompetencijos klasifikacijas (žr. 1 lentelę). Tikėtina, kad taip yra todėl, kad gana sunku konkrečius reikalavimus priskirti vienai grupei. Jie tarpusavyje susiję ir daro įtaką vienas kitam. Įvertinus įvairių autorių pateiktas kompetencijos klasifikacijas ir jas apibendrinus, darbe reikalavimai vidaus auditoriaus kompetencijai bus analizuojami išskiriant tokias kompetencijos rūšis:

¹² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612.

¹⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. 1K-160 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus audito profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2004, Nr. 75-2595.

1. Profesinė kompetencija.
2. Socialinė kompetencija.
3. Asmeninė kompetencija.
4. Vadybinė kompetencija.

1 lentelė. Kompetencijos rūšys

Eil. Nr.	Šaltinis	Profesinė kompetencija	Socialinė kompetencija	Asmeninė kompetencija	Vadybinė kompetencija
1	2	3	4	5	6
1.	Bailey (2010)	Bendroji kompetencija			
		Techniniai įgūdžiai	Elgesio įgūdžiai		
		Žinios			
		Audito priemonės ir metodai			
		Vidaus audito standartai			
2.	Protiviti (2011)	Kokybės užtikrinimo ir tobulinimo programos	Asmeniniai įgūdžiai ir gebėjimai		
		Rizikos valdymo ir valdymo proceso žinios			
		Bendrosios techninės žinios			
3.	Stankevičienė ir Lobanova (2006)	Audito proceso žinios			
		Profesinė kompetencija			
4.	Tubutienė ir Bajarūnienė (2008)	Specialioji kompetencija	Bendroji kompetencija		
			Socialinė kompetencija	Asmeninė kompetencija	Vadybinė kompetencija
5.	Vidaus audito rekomendacijos (LRFM, 2003)	Profesiniai reikalavimai	Asmeniniai reikalavimai		
6.	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)	Priemonės ir metodai	Visuomeniniai įgūdžiai		
		Audito standartai, teorija ir metodologija			
		Žinių sritys			

Vidaus auditoriaus profesinė kompetencija

Profesinė kompetencija – žinios ir įgūdžiai, susiję su darbuotojo specifine darbo sritimi, taip pat tai yra visos kasdieninėje veikloje taikomos savybės, sugebėjimai ir patirtis (pavyzdžiui, specifinės profesinės žinios, specifinės srities procedūrų žinojimas, produktų ir paslaugų detalus žinojimas) (Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 120).

Vidaus auditoriaus profesinę kompetenciją apima keletas elementų. Stankevičienės ir Lobanovos (2006) teigimu, profesinę kompetenciją formaliai išreiškia išsilavinimas, kvalifikacijos lygis ir patyrimas (p. 120). Mackevičius (1999) nurodo, kad vidaus auditoriaus profesinę kompetenciją apibūdina teorinės žinios, praktiniai įgūdžiai ir profesinis kruopštumas (p. 636–637). Apibendrinus minėtų autorių pateiktas kompetencijos dedamąsias ir įvertinus kitų autorių pateiktus vidaus

auditoriaus kompetencijos kriterijus, galima išskirti šešis vidaus auditoriaus profesinės kompetencijos elementus (žr. 1 pav.).

1 pav. Vidaus auditoriaus profesinės kompetencijos elementai

Profesinis pasirengimas (išsilavinimas). Stankevičienė ir Lobanova (2006) profesinį pasirengimą apibrėžia kaip platų pirminį pasirengimą, reikalingą tam tikram darbui vykdyti naudojantis mokymosi metu įgytomis žiniomis ir įgūdžiais (p. 100). Kitaip tariant, vidaus auditoriaus profesinis pasirengimas yra jo išsilavinimas.

Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 str. 1 dalyje nurodyta, kad į VAT vadovo pareigas priimamas asmuo turi turėti aukštąjį ekonominį, vadybinį, viešojo administravimo arba teisinį universitetinį išsilavinimą. Harrington (2004) nurodo, kad vidaus audito tarnybos vadovas turėtų turėti išsilavinimą apskaitos ar susijusioje srityje, o geriausia – magistro laipsnį. Wagner (2000) teigimu, VAT vadovas privalo turėti gerą išsilavinimą, tačiau, jos nuomone, išsilavinimas finansų ar buhalterinės apskaitos srityje nėra būtinas. Anot autorės, VAT vadovas gali turėti išsilavinimą ir informacinių technologijų ar informacinių sistemų srityje, vadybinį išsilavinimą. Wagner nuomone, kad ir koks išsilavinimas bebūtų, jis nėra toks svarbus profesinei kompetencijai ir tobulėjimui. Kaip matyti, nuomonės dėl VAT vadovo išsilavinimo smarkiai skiriasi: nuo išsilavinimo vidaus audito srityje iki apskritai bet kokio išsilavinimo. Darbo autorės nuomone, Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme nustatytas reikalavimas VAT vadovo išsilavinimui yra teisingas, nes apima vidaus auditui atlikti ir VAT vadovauti reikalingų žinių sritis.

Teisės aktuose VAT vidaus auditoriams privalomas išsilavinimas nenumatytas. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į VJA vidaus auditorių atestacijos tvarkos reikalavimus. Viešųjų juridinių asmenų,

kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų¹⁵ 2 punkte atestuotas vidaus auditorius apibrėžtas kaip aukštos profesinės kvalifikacijos specialistas. Remiantis šiuo apibrėžimu galima daryti prielaidą, kad kompetentingas vidaus auditorius turėtų atitikti minėtuose nuostatuose nustatytus reikalavimus. Kandidatas, siekiantis įgyti atestuoto vidaus auditoriaus vardą, turi turėti aukštąjį išsilavinimą¹⁶. Taigi aukštos profesinės kvalifikacijos vidaus auditorius turėtų turėti aukštąjį išsilavinimą. Priešingai nei VAT vadovui, nėra nurodyta, kurioje srityje vidaus auditorius turi siekti aukštojo išsilavinimo. Balkarano (2008) teigimu, dažniausiai vidaus auditoriai turi išsilavinimą apskaitos, inžinerijos, vadybos srityse, tačiau tik dirbdami jie įgyja patirties, o su ja ir reikiamų žinių bei įgūdžių, kad galėtų atlikti vidaus auditą. Darbo autorės nuomone, geriausia siekti išsilavinimo tose srityse, kuriose vidaus auditoriui reikia turėti bendrųjų žinių (pavyzdžiui, teisės, apskaitos, ekonomikos ir kt. srityse) (žr. 2 lent.).

Atestacija. Tarptautiniuose vidaus audito standartuose, kuriais rekomenduojama vadovautis ir Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditoriams, vidaus auditoriai skatinami įrodyti savo profesionalumą įgydami atitinkamus profesinius atestatus (IIA, 1210 interpretacija). Viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių atestaciją organizuoja ir vykdo Finansų ministerijos mokymo centras¹⁷. VJA vidaus auditorių atestacija nėra privaloma, tačiau vidaus auditorius, siekdamas būti pripažintas profesionaliu, turėtų to siekti.

Harrington (2004) nuomone, VAT vadovas turi turėti kokį nors profesinį vardą. Šiam teiginiui neprieštarauja Rittenbergas ir Andersonas (2006) teigdami, kad dauguma organizacijų ieško VAT vadovų, kurie turėtų išorės auditoriaus arba atestuoto vidaus auditoriaus pažymėjimą. Anot Wagner (2000), atestacija yra būtina norint įrodyti kvalifikaciją.

Darbo autorės nuomone, kiekvienas vidaus auditorius turi siekti įgyti atestuoto vidaus auditoriaus vardą. Tai reikalinga ne tik pačiam auditoriui. Vidaus auditorius turi skatinti organizacijos ir visuomenės pasitikėjimą, o atestatas įrodo aukštą jo profesinę kompetenciją. Be Finansų ministerijos mokymo centre įgyto atestuoto vidaus auditoriaus vardo, vidaus auditorius gali turėti ir kitokius atestatus, liudijančius jo kvalifikaciją, pavyzdžiui, Lietuvos auditorių rūmų suteikiamą atestuoto išorės auditoriaus vardą, Vidaus auditorių asociacijos suteikiamą atestuoto vidaus auditoriaus vardą ir kt.

Profesinė patirtis. Stankevičienė ir Lobanova (2006) profesinę patirtį siūlo nagrinėti dviem aspektais (p. 100):

¹⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

¹⁶ *Ibid.*, 8 p.

¹⁷ *Ibid.*, 3 p.

- profesinio darbo patirtis (stažas), neatsižvelgiant į toje pačioje organizacijoje įgytą stažą;
- darbo patirtis (stažas) organizacijoje, skyriuje ar grupėje nepriklausomai nuo užimamų pareigų.

Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 str. 1 dalyje nurodyta, kad į VAT vadovo pareigas priimamas asmuo turi turėti ne mažesnę kaip 2 metų darbo patirtį audito arba vidaus audito srityje. Harrington (2004) nuomone, VAT vadovas turėtų turėti 5–15 metų darbo patirtį vidaus audito srityje. Rittenbergo ir Andersono (2006) teigimu, dauguma organizacijų ieško VAT vadovų, kurie turėtų bent 10 metų susijusio vadybinio darbo patirties apskaitos paslaugas teikiančioje įmonėje ir (arba) panašaus dydžio organizacijoje. Atsižvelgiant į šiuos užsienio autorių nurodytus skaičius galima teigti, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose keliama reikalavimai VAT vadovo profesinio darbo patirtčiai yra gana maži. Be to, reikalavimo turėti darbo patirties panašioje organizacijoje apskritai nėra.

Vidaus auditoriams keliama profesinės patirties reikalavimai numatyti tik VJA vidaus auditorių atestacijos nuostatuose. Kandidatas, siekiantis įgyti atestuoto vidaus auditoriaus vardą, turi turėti praktinės darbo patirties vidaus audito srityje (ne mažiau kaip dvejus metus) ir viešajame sektoriuje (ne mažiau kaip vienus metus)¹⁸. Iš esmės VJA vidaus auditorių atestacijos nuostatuose atspindimi abu profesinės patirties aspektai: ir profesinio darbo patirtis, ir patirtis organizacijoje.

Balkarano (2008) teigimu, vidaus auditoriai, kurie dirba toje pačioje organizacijoje daug metų, nuolat tirdami visas organizacijos veiklos sistemas, galiausiai įgyja išsamių ir einamųjų žinių apie organizaciją ir jos veiklą. Vidaus auditoriaus B. Fosterio nuomone, reikia gerai išmanyti audituojamąją veiklą, kad būtų galima padaryti rizikos analizę. Veikla ir rizika kiekvienoje pramonės šakoje skiriasi. Veiklos ir rizikos supratimas yra būtini įgūdžiai bet kurioje VAT (Jackson, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad vidaus auditoriui svarbi ir profesinio darbo patirtis, ir patirtis tam tikroje organizacijoje ar veiklos šakoje. Kalbant apie VJA vidaus auditorius, jų profesinei kompetencijai įtakos turi ir patirtis viešajame sektoriuje.

Bendrosios žinios. Vidaus auditoriaus žinių diapazonas gana platus. Pagrindinės žinių sritys nurodytos Vidaus audito rekomendacijose (LR FM, 2003). Vienas vidaus auditorius negali visko žinoti. Kaip nurodyta Vidaus audito rekomendacijose, atskiram vidaus auditoriui pakanka turėti gerą išsilavinimą bent vienoje iš sričių (LR FM, 2003, p. 9). Svarbu, kad VAT būtų suformuota tokia komanda, kuri kartu apimtų visas reikalingų žinių sritis.

Kokių bendrųjų žinių reikia VJA vidaus auditoriams, galima matyti ir iš Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių

¹⁸ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115, 8.2 p.

ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų 28 punkte¹⁹ numatytų mokymo programų. Be kitų dalykų, vidaus auditoriai turi išmanyti ir apskaitą bei mokesčių administravimą, o taip pat Europos Sąjungos paramos sistemą.

Be minėtų šaltinių, vidaus auditoriui reikalingos bendrosios žinios sutinkamos ir Lietuvos bei užsienio autorių darbuose. Apibendrintas vidaus auditoriams reikalingų bendrųjų žinių sąrašas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. Sritys, kuriose vidaus auditorius turi turėti bendrųjų žinių

Eil. Nr.	Žinių sritis	Šaltinis
1.	Apskaita	Bailey (2010); Harrington (2004); Mackevičius (1999, p. 637); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, P. 9); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ²⁰ (28 p.)
2.	Ekonomika	Bailey (2010); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ²¹ (28 p.)
3.	Įmonių vadyba	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 637); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
4.	Informacinės sistemos ir informacinės technologijos	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 637); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
5.	Inžinerija	Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9)
6.	Marketingas	Bailey (2010); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
7.	Politika ir viešasis administravimas	Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9)
8.	Statistika	Mackevičius (1999, p. 637); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9)
9.	Teisė	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 637); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)

Teisės aktų išmanymas. Teisės aktų išmanymą verta išskirti kaip atskirą profesinės kompetencijos elementą, nes jis yra svarbus ir privalomas kiekvienam auditoriui. Būti gerai susipažinus „su įstatymais ir kitais norminiais teisės aktais, reglamentuojančiais apskaitą, auditą, mokesčius ir kitą“, pirmiausia reikalauja Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir

¹⁹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. 1K-199 „Dėl finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 66-3110.

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*

savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklėse²² įtvirtintas kompetencijos ir profesionalumo principas (5 p.). Šis reikalavimas numatytas ir Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų 2 punkte²³, kuriame nurodyta, kad atestuotas vidaus auditorius turi „išmanyti vidaus auditoriui būtinus Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktus“.

Reikalavimas išmanyti teisės aktus kyla ir iš vidaus auditoriaus funkcijų (žr. 1.2 poskyrį). Vidaus auditorius, be kitų dalykų, turi įsitikinti, ar laikomasi įstatymų ir kitų norminių teisės aktų, turinčių įtakos VJA veiklai. Atsižvelgiant į VJA vidaus auditoriaus veiklos specifiką, galima išskirti tokias svarbiausias teisės aktų, su kurių nuostatomis ir pasikeitimais turėtų būti susipažinę vidaus auditoriai, grupes:

- vidaus auditą reglamentuojantys teisės aktai;
- viešųjų juridinių asmenų veiklą reglamentuojantys teisės aktai;
- apskaitą reglamentuojantys teisės aktai;
- mokesčius reglamentuojantys teisės aktai;
- valstybės ir savivaldybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą reglamentuojantys teisės aktai;
- atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai.

Vidaus audito žinios ir įgūdžiai. Vidaus audito žinios ir įgūdžiai yra tos žinios ir įgūdžiai, kurie reikalingi vidaus auditoriaus funkcijoms vykdyti. Reikalavimai vidaus auditoriaus žinioms ir įgūdžiams aptarti Vidaus audito rekomendacijose, kuriose nurodyta, kad vidaus auditorius turi „turėti techninių audito įgūdžių“ (LR FM, 2003, p. 26). Jose yra nuoroda į Tarptautinius vidaus audito standartus. Šiuose standartuose nurodyta, kad vidaus auditoriai turi turėti pakankamai žinių, kad galėtų įvertinti apgaulių riziką ir būdą, kuriuo ji valdoma organizacijoje, tačiau neprivalo būti ekspertais, kurių pirminė atsakomybė apgaulių nustatymas ir ištyrimas (IIA, 1210.A2 standartas). Vidaus auditoriai turi turėti pakankamai žinių apie su informacinėmis technologijomis susijusią riziką bei kontrolę ir galimus technologija grindžiamus audito metodus, kad galėtų atlikti paskirtą darbą. Vis dėlto ne visi vidaus auditoriai privalo būti ekspertais, kurių pagrindinė atsakomybė yra informacinių technologijų auditas (IIA, 1210.A3 standartas).

²² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

²³ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

Kituose teisės aktuose reikalavimai vidaus audito žinioms ir įgūdžiams nėra detalizuoti. Kadangi jie siejami su vidaus auditoriaus funkcija atlikti vidaus auditą, jie apima visas vidaus audito procedūras. 3 lentelėje pateiktas vidaus auditoriui reikiamų žinių ir įgūdžių sąrašas. Jis sudarytas apibendrinus įvairiuose šaltiniuose pateiktus reikalavimus. Be to, jis papildytas darbo autorės numatytais reikalavimais, suformuluotais remiantis vidaus auditoriaus funkcijomis (žr. 1.2 poskyrį).

3 lentelė. Vidaus audito žinios ir įgūdžiai

Eil. Nr.	Vidaus audito techninės žinios ir įgūdžiai	Šaltinis
1.	Rizikos veiksmų valdymo efektyvumo vertinimas	
1.1.	<i>Rizikos valdymo metodų išmanymas</i>	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.2.	<i>Rizikos įvertinimo metodų išmanymas</i>	Bailey (2010); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 37–38); Protiviti (2011); Stuebs, Alejandro (2010); Wagner (2000)
2.	VJA sukurtų vidaus kontrolės procedūrų vertinimas	
2.1.	<i>Kontrolės kūrimo ir taikymo procedūrų išmanymas</i>	Bailey (2010); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
2.2.	<i>Kontrolės tikrinimo ir vertinimo metodų išmanymas</i>	Bailey (2010); Harrington (2004); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 37); Protiviti (2011); Wagner (2000); vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA);
3.	Apgaulių nustatymas ir prevencija	PricewaterhouseCoopers (2007, p. 37–38); Protiviti (2011)
4.	VJA veiklos ir valdymo proceso tyrimas	Bailey (2010); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006); vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA);
5.	VJA veiklos atitiktis VJA įstatymų ir kitų norminių teisės aktų reikalavimams vertinimas	vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
6.	VJA strateginių ir kitų planų rengimo ir įgyvendinimo, veiklos atitiktis jų tikslams ir uždaviniams, LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų vykdymo vertinimas	
6.1.	<i>VJA planų, politikos ir procedūrų išmanymas</i>	Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Wagner (2000)
6.2.	<i>VJA planų ir programų rengimo išmanymas</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
6.3.	<i>Gebėjimas įvertinti VJA programų įgyvendinimą</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
7.	Finansinių ataskaitų auditas	
7.1.	<i>Gebėjimas patikrinti informacijos apie VJA finansinę ir ūkinę veiklą patikimumą ir išsamumą</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
7.2.	<i>Gebėjimas įvertinti būdus, kaip renkami, analizuojama, klasifikuojama ir skelbiama informacija apie VJA finansinę ir ūkinę veiklą</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

3 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Vidaus audito techninės žinios ir įgūdžiai	Šaltinis
7.3.	<i>Gebėjimas įvertinti VJA finansines ataskaitas</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
7.4.	<i>Gebėjimas įvertinti VJA ūkinės operacijas pagal apskaitos sritis</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
8.	Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo auditas	
8.1.	<i>Gebėjimas patikrinti ir įvertinti turto valdymo, naudojimo ir disponavimo racionalumą</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
8.2.	<i>Gebėjimas patikrinti ir įvertinti valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo teisėtumą</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
8.3.	<i>Gebėjimas patikrinti ir įvertinti turto saugumą</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
8.4.	<i>Inventorizacijos procedūrų išmanymas</i>	Vidaus auditoriaus funkcijos
9.	Informacinių sistemų auditas	
9.1.	<i>Informacinių sistemų veikimo išmanymas</i>	Stuebs, Alejandro (2010)
9.2.	<i>Gebėjimas įvertinti informacinių sistemų valdymą ir naudojimą</i>	Protiviti (2011); vidaus auditoriaus funkcijos
9.3.	<i>Gebėjimas įvertinti informacinių sistemų kontrolės priemones</i>	PricewaterhouseCoopers (2007, p. 37); Protiviti (2011); vidaus auditoriaus funkcijos
10.	Informacijos saugumo auditas	PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); vidaus auditoriaus funkcijos
11.	Kokybės vertinimas	Bailey (2010); Protiviti (2011)
12.	Vidaus audito ataskaitos rengimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas	
12.1.	<i>Vidaus audito ataskaitos rengimo įgūdžiai</i>	Protiviti (2011); vidaus auditoriaus funkcijos
12.2.	<i>Gebėjimas formuluoti vidaus audito išvadas ir teikti rekomendacijas</i>	Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006); Wagner (2000)
12.3.	<i>Gebėjimas prognozuoti</i>	Bailey (2010); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
13.	Dokumentinis ir natūrinis tikrinimas	Vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 52)
14.	Skaičiavimo procedūra	Vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 52)
15.	Patvirtinimo procedūra	Vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 52)
16.	Audituojamo subjekto stebėjimas	Vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 52)
17.	Audituojamo subjekto apklausa	Vidaus auditoriaus funkcijos; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 52)
18.	Duomenų analizė	Bailey (2010); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 37–38); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
19.	Kompiuterizuotų audito metodų taikymas	Bailey (2010); Harrington (2004); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 57); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

3 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Vidaus audito techninės žinios ir įgūdžiai	Šaltinis
20.	Vidaus audito planavimas	Bailey (2010); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
21.	Audituojamos veiklos srities išmanymas	Bailey (2010); Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 9, 26); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
22.	Vidinis vidaus audito kokybės vertinimas	Bailey (2010); Protiviti (2011)

Vidaus auditoriaus socialinė kompetencija

Socialinė kompetencija apibrėžiama kaip „gebėjimas bendrauti su kitais žmonėmis“ (Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 121). Socialinė kompetencija apima socialinius įgūdžius, individo sociometrinį statusą ir gebėjimą pasiekti tikslus (Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 122).

Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių 5.6 punkte²⁴ nurodyta, kad vidaus auditorius, vadovaudamasis kompetencijos ir profesionalumo principu, privalo „mokėti bendrauti su žmonėmis ir palaikyti gerus, dalykinius ryšius su audituojamojo subjekto valstybės tarnautojais arba darbuotojais“. Vidaus audito rekomendacijose (LR FM, 2003) prie asmeninių reikalavimų vidaus auditoriui nurodyti tokie socialinei kompetencijai priskirtini reikalavimai: vidaus auditorius turi turėti gerus bendravimo įgūdžius, sugebėti įtikinti pritarti siūlomoms priemonėms, gebėti diplomatiškai elgtis, turėti drąsos nesutikti su vadovybės nuomone ir suvokti žmogiškąją elgseną bei jos skirtingumus (p. 26). Remiantis atestuotų vidaus auditorių mokymo programomis, vidaus auditorius turi mokėti argumentuoti ir apginti savo nuomonę.²⁵

Be šių teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų, kituose šaltiniuose pateikiama ir daugiau vidaus auditoriaus socialinės kompetencijos kriterijų. Apibendrintas vidaus auditoriaus socialinės kompetencijos kriterijų sąrašas pateiktas 4 lentelėje.

²⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

²⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115, 30.3 p.

4 lentelė. Vidaus auditoriaus socialinės kompetencijos kriterijai

Eil. Nr.	Socialinės kompetencijos kriterijus	Šaltinis
1.	Geri bendravimo įgūdžiai	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 627); Stuebs, Alejandro (2010); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklės ²⁶ , 5 p.
1.1.	<i>Geri bendravimo žodžiu įgūdžiai</i>	Harrington (2004); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.2.	<i>Geri bendravimo raštu įgūdžiai</i>	Harrington (2004); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.3.	<i>Gebėjimas kalbėti viešai</i>	Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.4.	<i>Gebėjimas rengti pristatymus, suprantamai perteikti sudėtingą informaciją</i>	Bailey (2010); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.5.	<i>Gebėjimas klausyti</i>	Mackevičius (1999, p. 627); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.6.	<i>Gebėjimas laiku ir tinkamai pradėti, palaikyti ir baigti pokalbį</i>	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
1.7.	<i>Mokėjimas bendrauti su VJA vadovu ir kitais valdymo organais</i>	PricewaterhouseCoopers (2007, p. 37); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
2.	Įtakingumas	
2.1.	<i>Gebėjimas įtikinti ir įgyti pasitikėjimą</i>	Bailey (2010); Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ²⁷ , 30 p.
2.2.	<i>Gebėjimas reaguoti į pasipriešinimą ir priversti nusileisti</i>	Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
3.	Diplomatiška elgsena	Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
4.	Ryšių kūrimas ir palaikymas	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 627); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
4.1.	<i>Ryšių su audituojamojo subjekto valstybės tarnautojais ar darbuotojais palaikymas</i>	Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklės ²⁸ , 5 p.
4.2.	<i>Ryšių su VJA vadovu ir kitais valdančiaisiais organais palaikymas</i>	Protiviti (2011)
4.3.	<i>Ryšių su VAT personalu palaikymas</i>	
4.4.	<i>Ryšių su kitais asmenimis palaikymas</i>	Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
5.	Lyderystė	Bailey (2010); Rittenberg, Anderson (2006)
5.1.	<i>Gebėjimas įkvėpti, skatinti lojalumą, kurti komandą</i>	Bailey (2010); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
5.2.	<i>Gebėjimas populiarinti vidaus audito funkciją</i>	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Protiviti (2011); Bailey (2010)

4 lentelės tęsinys kitame puslapyje

²⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117, „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

²⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

²⁸ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117, *op. cit.*

4 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Socialinės kompetencijos kriterijus	Šaltinis
6.	Konfliktų valdymas	
6.1.	<i>Gebėjimas spręsti konfliktus ir rasti abipusiai priimtinus sprendimus</i>	Bailey (2010); Stuebs, Alejandro (2010); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Wagner (2000);
6.2.	<i>Gebėjimas išreikšti nepritarimą</i>	Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
6.3.	<i>Gebėjimas priimti nepalankius sprendimus</i>	Rittenberg, Anderson (2006)
7.	Bendradarbiavimas	Bailey (2010); Harrington (2004); Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
8.	Gebėjimas pripažinti savo silpnybes ir klaidas	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
9.	Komandinis darbas	Bailey (2010); Stuebs, Alejandro (2010); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
10.	Užsienio kalbos žinios	Bailey (2010); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Wagner (2000)
11.	Žmogiškosios elgsenos ir jos skirtingumų suvokimas	Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
12.	Gebėjimas pasiekti tikslus	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)

Vidaus auditoriaus asmeninė kompetencija

Asmeninė kompetencija yra vidaus auditoriaus asmeninių savybių panaudojimo lygis. (Stankevičienė, Lobanova, p. 122) Asmeninė kompetencija yra būtina, kaip ir visos kitos kompetencijos (Stankevičienė, Lobanova, p. 124).

Vidaus audito rekomendacijose (LR FM, 2003) prie asmeninių reikalavimų vidaus auditoriui nurodyti tokie asmeninei kompetencijai priskirtini reikalavimai: vidaus auditorius turi būti išmoningas ir visiškai nešališkas (p. 26). Remiantis atestuotų vidaus auditorių mokymo programomis, vidaus auditorius turi gebėti kritiškai vertinti.²⁹ Tarptautiniuose vidaus audito standartuose nurodyta, kad vidaus auditorius turi būti objektyvus ir nepriklausomas (IIA, 1100 standartas).

Be minėtų reikalavimų vidaus auditoriaus asmeninei kompetencijai, Lietuvos ir užsienio autoriai pateikia ir kitų. Apibendrintas įvairiuose šaltiniuose nurodytų vidaus auditoriaus asmeninės kompetencijos kriterijų sąrašas pateiktas 5 lentelėje.

5 lentelė. Vidaus auditoriaus asmeninės kompetencijos kriterijai

Eil. Nr.	Asmeninės kompetencijos kriterijus	Šaltinis
1.	Kūrybiškumas	Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)

5 lentelės tęsinys kitame puslapyje

²⁹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115, 30.3 p.

Eil. Nr.	Asmeninės kompetencijos kriterijus	Šaltinis
2.	Objektyvumas, nešališkumas, nepriklausomumas	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 627); Rittenberg, Anderson (2006); Stuebs, Alejandro (2010); Tarptautiniai vidaus audito standartai, IIA, 1100 standartas; Wagner (2000); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
3.	Konfidencialumas	Bailey (2010); Mackevičius (1999, p. 638); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Stuebs, Alejandro (2010)
4.	Kritiškas vertinimas	Bailey (2010); Stuebs, Alejandro (2010); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ³⁰ , 30 p.
5.	Asmeninė etika	Bailey (2010); Harrington (2004)
6.	Socialinis atsakingumas	PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38)
7.	Gebėjimas prisitaikyti	Stuebs, Alejandro (2010)
8.	Nuolatinis tobulėjimas	Stuebs, Alejandro (2010); Tarptautiniai vidaus audito standartai, IIA, 1230 standartas; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
9.	Sąžiningumas / dorumas	Mackevičius (1999, p. 627); Stuebs, Alejandro (2010); Wagner (2000)
10.	Iniciatyvumas	Mackevičius (1999, p. 627)
11.	Savikritiškumas	Mackevičius (1999, p. 627)

Vidaus auditoriaus vadybinė kompetencija

Vadybinė kompetencija apibrėžiama kaip „savo darbo srities ir organizacijos rezultatų užtikrinimas“ (Stankevičienė, Lobavona, p. 124). Vadybinė kompetencija yra labai svarbi VAT vadovams, tačiau ji reikalinga ir kitiems vidaus auditoriams.

Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių 5.5 punkte³¹ nurodyta, kad vidaus auditorius, vadovaudamasis kompetencijos ir profesionalumo principu, privalo „sugebėti suprasti, apibendrinti, paaiškinti ir interpretuoti vidaus audito metu surinktą informaciją“. Vidaus audito rekomendacijose (LR FM, 2003) prie asmeninių reikalavimų vidaus auditoriui nurodyti tokie vadybinei kompetencijai priskirtini reikalavimai: vidaus auditorius turi turėti gerus derybų vedimo įgūdžius, turėti analitinių įgūdžių, gebėti rasti sprendimus ir spręsti problemas, gebėti aiškiai atsiskaityti ir rengti ataskaitas (p. 26).

Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų 2.3

³⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115, 30.3 p.

³¹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

punkte³² nurodyta, kad atestuotas vidaus auditorius turi gebėti vadovauti vidaus audito grupei. Remiantis atestuotų vidaus auditorių mokymo programomis, vidaus auditorius turi gebėti kūrybiškai naudoti ir analizuoti įvairias žinias, formuluoti išvadas, naujai suformuluoti problemą ir struktūrą³³, turėti administracinių gebėjimų ir gebėti strategiškai planuoti³⁴.

Be minėtų reikalavimų vidaus auditoriaus vadybinei kompetencijai, Lietuvos ir užsienio autoriai pateikia ir kitų. Apibendrintas įvairiuose šaltiniuose nurodytų vidaus auditoriaus vadybinės kompetencijos kriterijų sąrašas pateiktas 6 lentelėje.

6 lentelė. Vidaus auditoriaus vadybinės kompetencijos kriterijai

Eil. Nr.	Vadybinės kompetencijos kriterijus	Šaltinis
1.	Derybiniai įgūdžiai	Bailey (2010); Protiviti (2011); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
2.	Analitiniai įgūdžiai	Harrington (2004); Mackevičius (1999, p. 627); Price-waterhouseCoopers (2007, p. 38); Stuebs, Alejandro (2010); Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklės ³⁵ , 5 p.; Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ³⁶ , 30 p.; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
3.	Problemų nustatymo ir sprendimo įgūdžiai	Bailey (2010); Harrington (2004); Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA);
4.	Gebėjimas apibendrinti, rengti ataskaitas ir formuluoti išvadas	Mackevičius (1999, p. 627); Protiviti (2011); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ³⁷ , 30 p.; Vidaus audito rekomendacijos (LR FM, 2003, p. 26)
5.	Personalo vadybos įgūdžiai	Stuebs, Alejandro (2010)
5.1.	<i>Gebėjimas atrinkti VAT vidaus auditorius ir suformuoti profesionalią komandą</i>	Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Wagner (2000)
5.2.	<i>Gebėjimas vadovauti (planuoti, organizuoti, koordinuoti, kontroliuoti ir motyvuoti) VAT vidaus auditoriams</i>	Bailey (2010); Harrington (2004); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA);
5.3.	<i>Gebėjimas planuoti ir organizuoti VAT vidaus auditorių tobulėjimą</i>	Bailey (2010); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)

6 lentelės tęsinys kitame puslapyje

³² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

³³ *Ibid.*, 30.3 p.

³⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. 1K-199 „Dėl finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 66-3110, 28.2 p.

³⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

³⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 *op.cit.*

³⁷ *Ibid.*

6 lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Vadybinės kompetencijos kriterijus	Šaltinis
6.	Organizaciniai įgūdžiai	Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ³⁸ , 28 p.
6.1.	<i>Planavimo įgūdžiai</i>	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ³⁹ , 28 p.
6.2.	<i>Laiko valdymo įgūdžiai</i>	Bailey (2010); Protiviti (2011); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
6.3.	<i>Projektų vadybos ir vadovavimo įgūdžiai</i>	Bailey (2010); PricewaterhouseCoopers (2007, p. 38); Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Vidaus auditorių atestacijos nuostatai ⁴⁰ , 2 p.
7.	Orientacija į klientą	Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA); Wagner (2000)
8.	Pokyčių valdymo įgūdžiai: pritarti, inicijuoti ir įgyvendinti	Bailey (2010); Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006); Vidaus auditoriaus kompetencijos modelis (IIA)
9.	Strateginis mąstymas	Protiviti (2011); Rittenberg, Anderson (2006)
10.	Profesinė etika	Harrington (2004)

Kaip matyti, reikalavimų vidaus auditoriui yra labai daug ir visų jų vienas asmuo negali įgyvendinti. VAT vadovo pareiga turėtų būti suformuoti visapusišką VAT vidaus auditorių komandą kurios nariai bendrai turėtų reikiamą kompetenciją vidaus auditui atlikti. Kiekvieno vidaus auditoriaus pareiga – tobulinti savo kompetenciją. Todėl kiekvienas vidaus auditorius asmeniškai turėtų nusistatyti prioritetinius įgūdžius bei gebėjimus ir stengtis juos įvaldyti. Šiam tikslui pasiekti turi būti vykdomas vidaus auditorių mokymas.

³⁸ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. 1K-199 „Dėl finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 66-3110.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

2. VIEŠŲJŲ JURIDINIŲ ASMENŲ VIDAUS AUDITORIŲ MOKYMAS

2.1. Mokymo samprata ir reikšmė

Vidaus auditorių veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose⁴¹ be *mokymo* sąvokos vartojamos tokios sąvokos kaip *kvalifikacijos kėlimas, kvalifikacijos tobulinimas, žinių tobulinimas, įgūdžių tobulinimas, profesinių savybių tobulinimas, gebėjimų tobulinimas*. Tačiau, kaip bus aptarta toliau, visos šios sąvokos įeina į sąvokos *mokymas* apibrėžimą.

Personalo mokymo klausimus nagrinėjusių autorių darbuose sutinkami tokie mokymo apibrėžimai:

Mokymas – tai personalo valdymo veikla, reiškianti reikalingos darbuotojui kompetencijos suteikimą pareigoms, kurias eiti organizacija jį pasamdė (Bakanauskienė, 2008, p. 220).

Mokymas – sistemingas žinių, įgūdžių ir nuostatų, reikalingų, kad žmogus galėtų efektyviai atlikti duotą užduotį ar darbą, ugdymas (Jančauskas, 2009, p. 64).

Mokymas – procesas, lemiantis pažintinės veiklos ir elgesio pasikeitimus (Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 101).

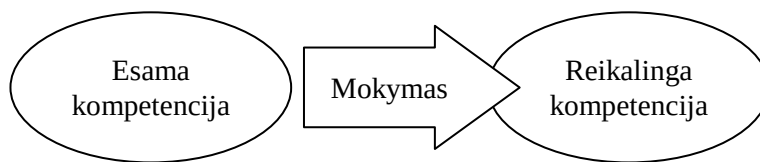
Mokymas – veiksmas, kurio metu didinamos darbuotojo žinios ir įgūdžiai atklikti tam tikrą darbą (Shivarudrappa D. et al., 2010, p. 64).

Mokymas – tiltas tarp darbo reikalavimų ir dabartinių darbuotojo galimybių (Rao, 2009, p. 73).

Apibendrinant galima pateikti tokį vidaus auditorių mokymo apibrėžimą:

Mokymas – trumpalaikis procesas, kurio metu suteikiamos, pagerinamos, pakeičiamos ir suformuojamos žinios, įgūdžiai, gebėjimai, elgsena ir nuostatos, reikalingas vidaus auditoriaus pareigoms atlikti. Pagrindinis mokymo tikslas – panaikinti skirtumą tarp kompetencijos, reikalingos pareigoms atlikti, ir darbuotojo esamos kompetencijos (žr. 2 pav.).

⁴¹ Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5540; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

2 pav. **Mokymo samprata**

Šaltinis: adaptuota pagal Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 101.

Kaip matyti, sąvoka *mokymas* savo esme apima pirma minėtas teisės aktuose vartojamas sąvokas, todėl toliau bus naudojama būtent ši sąvoka išskyrus tuos atvejus, kai cituojamos teisės aktų nuostatos.

Vidaus auditoriams mokymas yra labai svarbus. Galima išskirti kelias vidaus auditorių mokymo svarbos priežastis:

Vidaus audito kokybė. Kaip pastebėta Metinėje vidaus audito tarnybų veikimo 2010 metais viešuosiuose juridiniuose asmenyse ataskaitoje, „vidaus auditorių veiklos prioritetas – vidaus auditų kokybė, kurią galima pasiekti tobulinant vidaus auditorių kvalifikaciją ir profesinę patirtį“ (LR FM, 2011, p. 13). Aukštesnės kompetencijos vidaus auditoriai gali pritaikyti tinkamesnius, sudėtingesnius vidaus audito metodus, greičiau pastebėti galimą riziką ar vidaus kontrolės trūkumus. Tai didina vidaus audito kokybę.

Vidaus audito efektyvumas. Kuo aukštesnė vidaus auditoriaus kompetencija, tuo jis greičiau gali atlikti jam pavestas užduotis. Be to, tokie vidaus auditoriai gali daugiau užduočių atlikti savarankiškai, neprašydami pagalbos, dėl to mažiau asmenų įtraukiama į tos pačios užduoties atlikimą. Dėl šių priežasčių didėja vidaus audito efektyvumas.

Vidaus auditoriaus nepriklausomybė. Gray'aus (2000) nuomone, nuolatinis vidaus auditorių mokymas ne tik padidina vidaus auditoriaus veiklos efektyvumą ir rezultatyvumą, bet ir didina jo nepriklausomumą, nes aukštesnė kompetencija pagerina vidaus auditoriaus įvaizdį. Be to, aukštesnės kompetencijos vidaus auditorius greičiau pastebės psichologinę priklausomybę (p. 230).

Minėti privalumai gali būti pasiekti tik tada, jeigu vidaus auditorių mokymas bus suplanuotas ir įgyvendintas efektyviai. Tam reikia teisingai nustatyti vidaus auditorių mokymo poreikį ir parinkti tinkamus vidaus auditorių mokymo metodus.

2.2. Vidaus auditorių mokymo organizavimas

Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 11 str. 1 d. 3 punkte nurodyta, kad „viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymą, kvalifikacijos kėlimą ir atestavimą“ koordinuoja Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Griežtų reikalavimų vidaus auditorių mokymui teisės aktuose nėra. Minėto įstatymo 9 str. 3 d. 6 punkte nurodyta, kad vidaus auditorius privalo

„nuolat tobulinti savo žinias, įgūdžius ir kitas profesines savybes bei gebėjimus“. Viešojo juridinio asmens, kuris valdo, naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių⁴² 5.2 punkte nurodyta, kad vidaus auditorius privalo „nuolat kelti savo kvalifikaciją, gerinti atliekamo vidaus audito kokybę ir efektyvumą“. Kaip matyti iš pateiktų nuostatų, vidaus auditorius privalo nuolat mokytis, tačiau kaip tai daryti paliekama vidaus auditoriaus nuožiūrai.

Aiškesni vidaus auditoriaus mokymosi reikalavimai nustatyti Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatuose. „Atestuotas vidaus auditorius kiekvienais metais turi tobulinti kvalifikaciją. Per metus rekomenduojama išklaudyti ne mažiau kaip 40 akademinių valandų mokymus.“⁴³. Atsižvelgiant į tai, kad tokie reikalavimai keliami aukštos profesinės kvalifikacijos specialistams, galima rekomenduoti mažiausiai tiek valandų skirti ir kitiems, atestuoto vidaus auditoriaus vardo neturintiems vidaus auditoriams.

Laikantis Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų reikalavimų, VAT personalo teisė „dalyvauti mokyme ir kelti savo kvalifikaciją“ turi būti įtvirtinta VAT nuostatuose⁴⁴. Šie nuostatai turi būti patvirtinti visuose VJA⁴⁵. Kaip nurodyta Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 10 str. 7 punkte, VJA vadovas „atsako už vidaus audito tarnybos įsteigimą viešajame juridiniame asmenyje ir jos veikimą“. Tai reiškia, kad VJA vadovas turi patvirtinti VAT nuostatus, taip suteikdamas teisę vidaus auditoriams dalyvauti mokyme ir kelti kvalifikaciją.

Už VAT vidaus auditorių mokymo ir kvalifikacijos kėlimo organizavimą atsakingas VAT vadovas. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 str. 3 d. 9 punkte nurodyta, kad viena iš VAT vadovo funkcijų yra „sudaryti sąlygas vidaus audito tarnybos vidaus auditoriams tobulinti profesinius įgūdžius“. Papildant šią nuostatą Vidaus audito tarnybos pavyzdiniuose nuostatų 15.7 punkte nurodyta, kad VAT vadovas teikia VJA vadovui pasiūlymus dėl vidaus auditorių „kvalifikacijos kėlimo ir profesinių įgūdžių tobulinimo“.

Vidaus audito rekomendacijose nurodyta, kad turi būti parengtos **vidaus auditorių mokymo programos** (LR FM, 2003, p. 28). Atsižvelgiant į pirma aptartas nuostatas, šias programas turėtų rengti VAT vadovai. Vidaus audito rekomendacijose išskirtos dvi mokymo programų rūšys (LR FM, 2003, p. 28):

- mokymo programos, pritaikytos kiekvieno **naujo** vidaus auditoriaus poreikiams;

⁴² Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.

⁴³ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115, 62 p.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612, 1, 12.8 p.

⁴⁵ *Ibid.*, 4.1 p.

- mokymo programos, pritaikytos jau **dirbančių** vidaus auditorių poreikiams.

Naujo vidaus auditoriaus poreikiams pritaikytos programos tikslas yra padėti naujam komandos nariui susiorientuoti aplinkoje ir supažindinti su administraciniais bei techniniais klausimais. Profesinio mokymo trukmė priklauso nuo kiekvieno žmogaus sugebėjimų. Jau dirbantiems vidaus auditoriams parengtoje mokymo programoje turi būti numatyta pakankamai laiko ir kitokių išteklių metiniam mokymui. Tai daroma siekiant užtikrinti, kad, keičiantis aplinkai, vidaus auditoriai turėtų reikiamų įgūdžių (Vidaus audito rekomendacijos, LR FM, 2003, p. 28).

Dalis VJA vidaus auditorių yra valstybės tarnautojai, todėl jų mokymui turi būti taikomi valstybės tarnautojų mokymą reglamentuojantys teisės aktai. Kaip nurodyta Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 45 str. 1 dalyje⁴⁶, valstybės tarnautojų mokymas yra dviejų rūšių:

1) **įvadinis mokymas** – priimtų į karjeros valstybės tarnautojo pareigas valstybės tarnautojų profesinių žinių įgijimas ir įgūdžių formavimas. Pradėję eiti pareigas karjeros valstybės tarnautojai, kurie prieš tai nėra išlausę įvadinio mokymo programų, per metus nuo priėmimo į pareigas dienos privalo jas išklausti;

2) **kvalifikacijos tobulinimas** – tęstinės studijos, specialių profesinių žinių plėtimas, valstybės valdymo ir administravimo įgūdžių bei gebėjimų tobulinimas paties valstybės tarnautojo arba valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos iniciatyva per visą tarnybos einant pareigas arba siekiant aukštesnių valstybės tarnautojo pareigų laiką.

Šios dvi rūšys pagal mokymo subjektą atitinka Vidaus audito rekomendacijose nurodytas mokymo programų rūšis. Vidaus auditorių, dirbančių pagal darbo sutartis, mokymo nuorodų nėra, todėl, darbo autorės nuomone, rengiant jų mokymo programas galima vadovautis valstybės tarnautojų mokymui keliamais reikalavimais ir rekomendacijomis. Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių 19 punkte⁴⁷ nurodyta, kad valstybės tarnautojų „mokymo plane pateikiami duomenys apie įstaigos valstybės tarnautojų numatomas išklausti mokymo programas pagal atskiras mokymo rūšis, įstaigos valstybės tarnautojų, dalyvausiančių mokymuose, skaičių, lėšas, kurios bus skiriamos valstybės tarnautojų mokymui.“

Skirtingi personalo mokymo klausimus nagrinėję autoriai pateikia skirtingus mokymo programos turinius (žr. 7 lent.). Apibendrinant jų nuomones, galima išskirti tokius mokymo programų rengimo elementus:

- 1) mokymo poreikių įvertinimas ir mokymo temų numatymas;

⁴⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 27, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 16(1) ir 31(1) straipsniais įstatymas. Valstybės žinios. 2006, Nr. 4-97.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 1V-537 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 2 d. įsakymo Nr. 1V-451 „Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 97-4528.

- 2) mokymo metodų ir mokymus teikiančių institucijų parinkimas;
- 3) mokymo trukmės ir išlaidų įvertinimas.

7 lentelė. Mokymo programų turinys

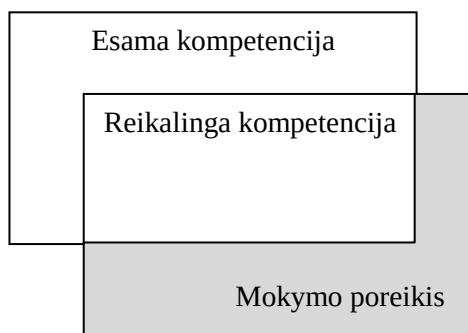
Eil. Nr.	Šaltinis	Programos pavadinimas	Mokymo programos elementai		
			Mokymo temos	Mokymo metodai	Mokymo išlaidos
1.	Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklės, 19 p. ⁴⁸	Valstybės tarnautojų mokymo planas	- mokymo programos.		- besimokančiųjų skaičius; - mokymo lėšos.
2.	Bakanauskienė, 2008, p. 228	Personalo ugdymo programa	- ugdymo tikslai; - mokymo temos.	- mokymo pobūdis; - mokymo metodai.	- mokymo trukmė.
3.	Laužackas, 2000 ⁴⁹	Ugdymo programa	- programos tikslai; - mokymo dalykų sąrašas; - mokymo dalykų įgyvendinami tikslai.	- principinis mokymo turinys; - mokymo pobūdis; - mokymo organizavimo metodai.	- mokymo laikas.
4.	Sakalas, 2003, p. 181	Kvalifikacijos kėlimo planas	- realios situacijos įvertinimas.	- kvalifikacijos kėlimo vieta; - kvalifikacijos kėlimo forma.	- mokymosi išlaidos.
5.	Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106	Mokymo planas	- mokymo poreikių grupavimas; - mokymo temų nustatymas.	- mokymo metodai; - mokymo institucija; - mokymo vieta.	- besimokančiųjų skaičius; - mokymo trukmė; - mokymo sąnaudos.

Vidaus auditorių mokymo poreikio įvertinimas

VJA vidaus auditorių mokymui skirtos lėšos turi būti panaudotos tikslingai. Todėl mokymas turi būti organizuojamas tose srityse, kuriose vidaus auditoriams trūksta kompetencijos, reikalingos vidaus auditui atlikti. Dėl šios priežasties prieš rengiant mokymo programas būtina įvertinti mokymo poreikį. Mokymo poreikis, kaip jį apibrėžia Bakanauskienė (2008), yra „žmogaus kompetencijos stoka, kurią galima įveikti mokant ar mokantis“ (p. 306) (žr. 3 pav.).

⁴⁸ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 1V-537 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 2 d. įsakymo Nr. 1V-451 „Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 97-4528.

⁴⁹ Bakanauskienė, 2008, p. 28.

3 pav. **Mokymo poreikio apibrėžimas**

Šaltinis: sudaryta pagal Bakanauskienė, 2008, p. 306.

Nustatant vidaus auditorių mokymo poreikį, lyginama vidaus auditoriaus turima kompetencija su vidaus auditoriui reikalinga. Bendri vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijai aptarti 1.3 poskyryje. Kiekvienam vidaus auditoriui asmeniškai keliami kvalifikaciniai reikalavimai, kaip nurodyta Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų 18 punkte⁵⁰, turi būti nurodyti jų pareigybių aprašymuose (pareiginėse instrukcijose). Galimi trys esamos kompetencijos ir reikalingos kompetencijos palyginimo rezultatų variantai:

- 1) turima kompetencija **žemesnė** nei reikia užimamoms pareigoms atlikti;
- 2) turima kompetencija **atitinka** reikalingą kompetenciją;
- 3) turima kompetencija **aukštesnė** negu reikia užimamoms pareigoms atlikti.

Kai vidaus auditoriaus turima kompetencija yra žemesnė nei reikia užimamoms pareigoms atlikti (1 variantas), atsiranda mokymo poreikis. Mokantis didėja vidaus auditoriaus kompetencija. Tai trunka iki kol kompetencija pradeda atitikti užimamoms pareigoms reikalingą kompetenciją (2 variantas). Tolesniame mokymesi Stankevičienė ir Lobanova (2006) išvelgia riziką. Jų teigimu, „pasiekus tokią ribą, kai darbuotojo kvalifikacija tampa gerokai aukštesnė nei reikia tai darbo vietai, jis, atlikdamas šį darbą, yra ne motyvuojamas, o demotyvuojamas – todėl jo darbo našumas nedidėja“ (p. 100). Kitaip tariant, tolesnis mokymasis ne tik neduoda naudos, bet gali ir pakenkti vidaus auditoriaus darbo kokybei. Todėl yra svarbu, kad būtų mokoma ne bet ko, o tik tose srityse, kur yra vidaus auditoriaus kompetencijos stoka. Darbo autorės nuomone, vidaus auditoriaus kompetencijai viršijus reikalingą užimamoms pareigoms atlikti, norint išsaugoti kvalifikuotą darbuotoją ar valstybės tarnautoją, reikėtų įvertinti galimybę paaukštinti jo pareigas.

Kaip nurodo Stankevičienė ir Lobanova (2006), „mokymosi tikslas yra įveikti žinių, įgūdžių bei sugebėjimų trūkumą, atsirandantį dėl organizacijos, darbo funkcijos ar paties darbuotojo pasikeitimų“ (p. 102). Remiantis šia nuomone galima teigti, kad vidaus auditorių mokymo poreikis atsiranda dėl pasikeitimų, kurie yra trejopo pobūdžio:

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612.

1. VJA pasikeitimai. Tai organizacijos pasikeitimai, susiję su naujų produktų, naujų sistemų įvedimu, organizacijos strategijos, struktūros pokyčiais (Stankevičienė, Lobanova 2006, p. 102). Anot Bakanauskienės (2008), organizacijos tikslų pokyčius sukelia „nuolatinis bet kurios organizacijos aplinkos (tiek išorinės, tiek vidinės) kitimas“ (p. 226). VJA pasikeitimai gali lemti vidaus audito objektų pokyčius, todėl gali atsirasti pasikeitusio VJA vidaus kontrolės vertinimo ir pasikeitusių vidaus audito objektų audito mokymo poreikis. Pavyzdžiui, nuo 2010 m. sausio 1 d. VJA pradėjo tvarkyti buhalterinę apskaitą ir rengti finansines ataskaitas pagal viešojo sektoriaus finansinės apskaitos standartų nuostatas. Todėl, kaip teigiama Metinėje vidaus audito tarnybų veikimo 2010 metais viešuosiuose juridiniuose asmenyse ataskaitoje, 2010 m. atsirado šių standartų mokymo poreikis (LR FM, 2011, p. 13).

2. Darbo funkcijos pasikeitimai. Darbo funkcijos pasikeitimą gali lemti naujų pareigų įvedimas, naujų užduočių paskyrimas ar paaukštinimas (Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 102; Bakanauskienė, 2008, p. 226). Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1288 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“ VAT funkcijos papildytos korupcijos rizikos valdymo vertinimu (Valstybės žinios, 2009, Nr. 124-5337). Dėl to atsirado korupcijos rizikos valdymo vertinimo mokymo poreikis (Metinė vidaus audito tarnybų veikimo 2009 metais viešuosiuose juridiniuose asmenyse ataskaita, LR FM, 2010, p. 27).

3. Darbuotojo pasikeitimai. Stankevičienės ir Lobanovos (2006) teigimu, žinių, įgūdžių ir sugebėjimų trūkumą gali įvardyti ir pats darbuotojas, skatinamas savo profesinių ambicijų ar savaip interpretuodamas organizacijos ar darbo funkcijos pasikeitimus (p. 102). Darbo autorės nuomone, šiai grupei galima priskirti bet kokią kompetencijos stoką, atsirandančią ne dėl kintančio VJA ar darbo funkcijų, bet dėl paties vidaus auditoriaus. Tai gali būti naujai priimtas vidaus auditorius, kuris dar neturi reikiamos kompetencijos arba jau dirbantis vidaus auditorius, kurio kompetencijos stoka pasireiškia neefektyviu darbu arba neefektyviai naudojamomis darbo priemonėmis.

Jančiausko (2009) teigimu, „metodiniu požiūriu svarbu teisingai pasirinkti mokymo poreikių analizės periodiškumą“. Daugelyje šalių vyrauja nuostata, kad kuo dažniau analizuojamas valstybės tarnautojų mokymo poreikis, tuo didesnis efektyvumas, nes tai padeda operatyviau reaguoti į pokyčius (p. 89). Lietuvoje valstybės tarnautojų mokymo planai, laikantis Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių nuostatų, privalo būti rengiami kartą per metus⁵¹.

⁵¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 1V-537 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 2 d. įsakymo Nr. 1V-451 „Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 97-4528.

Mokymo poreikis nustatomas taikant mokymo poreikio nustatymo metodus. Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių nuostatų 21 punkte⁵² nurodyta, kad, nustatant valstybės tarnautojų mokymo planus, reikia atsižvelgti į valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo rezultatus ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamą Valstybės tarnautojų mokymo strategiją, įstaigos strateginius tikslus bei finansines galimybes. Tačiau egzistuoja daug daugiau mokymo poreikio nustatymo metodų (žr. 3 priedą). Vertinant mokymo poreikį vieno metodo gali nepakakti, todėl juos galima naudoti kompleksškai.

Mokymo priemonės ir metodai

Nustačius, ko reikia mokyti, turi būti nustatoma, kaip tai bus daroma. Kaip minėta, griežtų reikalavimų dėl VJA vidaus auditorių mokymo priemonių ir metodų nėra. Personalo vadybos specialistai nurodo ne vieną personalo mokymo metodą. Šiuos metodus galima sisteminti įvairiais pjūviais. Dažniausiai mokymo metodai skirstomi į mokymą darbo vietoje ir mokymą ne darbo vietoje (Bakanauskienė, 2008, p. 240; Rao, 2009, p. 79–83; Shivarudrappa et al., 2010, p. 71–74; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Stoner, 2000, p. 384). Nors autoriai išskiria vienodai įvardytas mokymo metodų grupes, tačiau kai kuriuos metodus priskiria skirtingoms grupėms. Pavyzdžiui, gamybinį mokymą Stoner (2000) priskiria mokymui ne darbo vietoje, o Shivarudrappa et al. (2010) – mokymui darbo vietoje. Darbo autorės nuomone, šie nesutapimai yra natūralūs, nes kai kuriuos metodus, kaip ir minėtąjį, sunku griežtai priskirti vienai ar kitai grupei. Todėl būtina aiškiai apibrėžti, pagal kokius požymius metodai bus priskiriami vienai ar kitai grupei.

1. Mokymas darbo vietoje. Bakanauskienė (2008) mokymą darbo vietoje apibrėžia kaip mokymą, „kai taikomi įvairūs mokymo metodai tiesiog darbuotojo darbo vietoje ir dalyvauja mokymo paslaugas teikiantis asmuo“ (p. 298). Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Bakanauskienė (2008) mokymo paslaugas teikiančiu asmeniu laiko bet kokį mokymus vykdančią asmenį. Tai gali būti ir iš išorės pasamdytas asmuo, ir organizacijos darbuotojas, pavyzdžiui, tiesioginis vadovas. Taigi Bakanauskienė (2008) išskiria du esminius šios metodų grupės elementus: mokymas vykdomas tiesiog darbo vietoje ir mokyme dalyvauja mokantis asmuo. Shivarudrappa et al. (2010) šiai grupei priskiria tokius metodus, kai mokomasi atliekant užduotis (p. 71). Rao (2009) teigimu, taikant mokymo darbo vietoje metodus, asmeniui paskiriamas įprastinis darbas ir mokoma įgūdžių, reikalingų tam darbui atlikti (p. 80). Apibendrinant galima pateikti tokį apibrėžimą:

Mokymas darbo vietoje – vidaus auditoriaus mokymas jam ar kitam asmeniui praktiškai atliekant užduotis, kurios yra priskirtos konkrečaus vidaus auditoriaus funkcijoms.

⁵² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 1V-451 „Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4255.

Šių metodų privalumas tas, kad vidaus auditorius įgyja tiesioginių žinių, reikalingų jo darbui atlikti. Be to, mokymo metu daugiau dėmesio skiriama paties darbo atlikimui, o ne mokymuisi, kaip tą darbą atlikti (Rao, 2009, p. 80).

Vidaus auditorių galimybė mokytis darbo vietoje aptariama Vidaus audito rekomendacijose. Čia aprašomas metodas, kai kurioje nors srityje labiau patyręs auditorius arba specialistas moko mažiau patirties turintį kolegą. Šis metodas taip pat turėtų būti naudojamas, padedant naujam vidaus auditoriui susipažinti su aplinka. Toks darbo metodas, kai auditoriai dirba dviese, paprastai pagerina abiejų auditorių įgūdžius (LR FM, 2003, p. 28). Šis metodas personalo vadybos literatūroje vadinamas treniravimu. Be treniravimo, Vidaus audito rekomendacijose siūlomi darbuotojų susitikimai ir peržiūros. Reguliarūs darbuotojų susitikimai yra labai naudingi mokymo tikslams. Aptariant sudėtingus vidaus audito klausimus, visiems verta pasimokyti iš kitų patirties. Tokia sistema, kai kurio nors vidaus auditoriaus atliktą darbą peržiūri kas nors kitas, irgi pasitarnauja kaip mokymo būdas ir, žinoma, gerina darbo kokybę (LR FM, 2003, p. 28).

Dar vienas mokymo darbo vietoje metodas nurodytas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme. Įstatymo 45 str. 3 dalyje⁵³ numatyta, kad „valstybės tarnautojai gali būti siunčiami tobulinti kvalifikaciją kitose valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose bei į tarptautines institucijas ar užsienio valstybių institucijas abipusiu susitarimu“. Šis mokymo metodas personalo vadybos literatūroje įvardijamas kaip stažuotė. Personalo vadybos specialistų aprašomi mokymo darbo vietoje metodai pateikti 4 priede.

2. Mokymas ne darbo vietoje. Bakanauskienė (2008) mokymą ne darbo vietoje supranta kaip mokymą, kai „darbuotojas mokomas už organizacijos ribų ir dalyvauja mokymo paslaugas teikiantis asmuo“ (p. 240). Taigi, anot Bakanauskienės (2009), du esminiai šios grupės elementai: mokymas vykdomas už organizacijos ribų ir mokyme dalyvauja mokantis asmuo. Darbo autorės nuomone, nuoroda, kad mokymas turi būti vykdomas už organizacijos ribų, nėra reikalinga, nes tam tikri mokymo metodai, pavyzdžiui, paskaita, gali vykti ir organizacijoje, ir už jos ribų. O tokius metodus išskirti į atskiras grupes tik dėl fizinės mokymo vietos nėra tikslinga. Shivarudrappa et al. (2010) nurodo, kad mokymas ne darbo vietoje gali vykti organizacijos auditorijoje, organizacijai priklausančioje vietoje už organizacijos ribų, mokymo įstaigoje (p. 72). Rao (2009) teigimu, mokymas ne darbo vietoje vyksta tada, kai mokinyas atitraukiamas nuo jo darbo aplinkybių, o dėmesys skiriamas mokytis medžiagai, susijusiai su būsima jo veikla (p. 81). Apibendrinant galima pateikti tokį apibrėžimą:

Mokymas ne darbo vietoje – vidaus auditoriaus mokymas, nebūtinai susijęs su jo atliekamomis funkcijomis ir dažnai orientuotas į būsimą vidaus auditoriaus veiklą.

⁵³ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 27, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 16(1) ir 31(1) straipsniais įstatymas. Valstybės žinios. 2006, Nr. 4-97.

Šių metodų privalumas yra tas, kad mokinio dėmesio neatitraukia darbo atlikimas, ir jis gali susikonsultuoti ties mokymu (Rao, 2009, p. 81).

Vidaus auditorių galimybė mokytis ne darbo vietoje numatyta Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų 62 punkte. Čia nurodyta, kad atestuotam vidaus auditoriui „per metus rekomenduojama išklaudyti ne mažiau kaip 40 akademinių valandų mokymus“⁵⁴. Atestuotų VJA vidaus auditorių kvalifikacijos tobulinimą vykdo Finansų ministerijos mokymo centras⁵⁵. Finansų ministerijos mokymo centras vidaus auditoriams siūlo kursus ir seminarus – tai tik du mokymo ne darbo vietoje metodai. Personalo vadybos specialistų pateikti mokymo ne darbo vietoje metodai aprašyti 5 priede.

Renkantis vidaus auditorių mokymo metodą, būtina atsižvelgti į konkrečias aplinkybes. Vienais atvejais (pavyzdžiui, mokant naują vidaus auditorių) gali būti efektyviau rinktis mokymo darbo vietoje metodus, kitais (pavyzdžiui, mokant VAT vadovą) – mokymo ne darbo vietoje metodą. Be to, įtakos metodo pasirinkimui turi ir finansiniai ištekliai.

Taigi vidaus auditoriai dirba nuolat kintančioje aplinkoje: keičiasi teisės aktų reikalavimai, organizacijos struktūra ir veikla, paties vidaus auditoriaus darbo funkcijos. Todėl vidaus auditorius, norėdamas atlikti vidaus auditą kokybiškai ir efektyviai, privalo nuolat mokytis. Mokymo poreikis nustatomas atsižvelgiant į esamą ir pageidaujamą vidaus auditoriaus kompetenciją. VAT vadovas turi pats arba pasitaręs su vidaus auditoriais sudaryti vidaus auditorių mokymo planus ir parinkti mokymo priemones atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes ir finansines galimybes.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.

⁵⁵ Finansų ministerijos mokymo centro nuostatai. – Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 415a., 8.4 p.

3. BIUDŽETINIŲ ĮSTAIGŲ VIDAUS AUDITORIŲ KOMPETENCIJOS IR JOS TOBULINIMO TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Empirinio tyrimo **objektas** – Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencija. VAT ir centralizuotos VAT įsteigimo atvejai yra numatyti LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 6 straipsnyje (žr. 8 lent.). Kaip matyti, nepaisant kitų išimčių, bendru atveju VAT arba centralizuota VAT turi būti įsteigta tuose VJA, kuriuose patvirtinta ne mažiau kaip 200 pareigybių (etatų).

8 lentelė. Vidaus audito tarnybos ir centralizuotos vidaus audito tarnybos steigimo atvejai

Eil. Nr.	Subjektas	VAT statusas	Aplinkybės
1.	Respublikos Prezidento institucija	VAT arba centralizuota VAT	Privaloma
2.	Seimo kanceliarija	VAT arba centralizuota VAT	Privaloma
3.	Ministro pirmininko tarnyba	VAT arba centralizuota VAT	Privaloma
4.	Ministerija	VAT arba centralizuota VAT	Privaloma
5.	Savivaldybė	Centralizuota VAT	Privaloma
6.	Viešasis juridinis asmuo ¹ , kuriame patvirtinta ne mažiau kaip 200 pareigybių (etatų), įskaitant jam pavaldžių arba jo valdymo sričiai priskirtų VJA patvirtintas pareigybes (etatus).	VAT Centralizuota VAT	Privaloma VJA vadovo arba kolegialaus valdymo organo sprendimu, jeigu steigimo dokumentuose arba VJA veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose yra numatyta tokia VJA valdymo organų kompetencija. Šiuo atveju VAT nesteigiama pavaldžiuose ir valdymo sričiai priskirtuose VJA, nepaisant juose patvirtintų pareigybių (etatų) skaičiaus
7.	Viešasis juridinis asmuo ¹ , kuriame patvirtinta mažiau kaip 200 pareigybių (etatų)	VAT	Steigėjo (steigėjų) arba Vyriausybės sprendimu.

¹ Išskyrus 1–5 eilutėse paminėtus.

Šaltinis: sudaryta pagal LR Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą. Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5540, 6 str.; Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 6 straipsnio pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios. 2010, Nr. 41-1932, 1 str.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2012 m. pradžioje visų viešųjų juridinių asmenų, kuriuose dirbo daugiau nei 150 darbuotojų arba valstybės tarnautojų, daugiau nei

pusė (52 proc.) sudarė valstybės ir savivaldybės biudžetinės įstaigos.⁵⁶ Dėl šios priežasties nuspręsta tyrimą vykdyti tik valstybės ir savivaldybės biudžetinėse įstaigose. Biudžetinė įstaiga, kaip ją apibrėžia LR biudžetinių įstaigų įstatymas, yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, įgyvendinantis valstybės ar savivaldybės funkcijas ir išlaikomas iš valstybės ar savivaldybės biudžetų asignavimų, taip pat iš Valstybinio socialinio draudimo fondo, Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetų ir kitų valstybės pinigų fondų lėšų (2 str. 1 d.).

Tyrimo **tikslas** – nustatyti biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos ir jos tobulinimo problemas. Siekiant iškelto tyrimo tikslo, įgyvendinami 3 uždaviniai.

1 uždavinys. Nustatyti biudžetinėse įstaigose dirbančių vidaus auditorių skaičių. Šios informacijos reikia norint nustatyti empirinio tyrimo populiacijos dydį.

2 uždavinys. Nustatyti, kokios žinios, įgūdžiai ir savybės svarbiausios biudžetinių įstaigų vidaus auditoriams. Teoriniai reikalavimai vidaus auditoriaus kompetencijai aprašyti 1.3 poskyryje. Šie reikalavimai yra bendri ir privataus, ir viešojo sektoriaus vidaus auditoriams. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, kuriuos reikalavimus biudžetinių įstaigų vidaus auditoriai laiko svarbiausiais jų darbe.

3 uždavinys. Surinkti duomenis apie biudžetinių įstaigų vidaus auditorių mokymą 2011 metais. Tyrimu nustatyta, kokiose srityse vidaus auditoriai kėlė kvalifikaciją, mokymams skirtas laikas ir finansavimas ir kokie vidaus auditorių mokymo metodai buvo taikyti.

Empirinį tyrimą sudaro du etapai. Pirmajame etape įgyvendintas pirmasis uždavinys: buvo nustatyta, kiek vidaus auditorių dirba biudžetinėse įstaigose. Pagal užimamas pareigas vidaus auditoriai suskirstyti į dvi grupes:

1. VAT vadovai – vadovaujančias pareigas užimantys VAT darbuotojai ir valstybės tarnautojai (vadovai, vedėjai, direktoriai, viršininkai bei jų pavaduotojai);
2. VAT vidaus auditoriai – vidaus auditą atliekantys VAT darbuotojai ir valstybės tarnautojai (vidaus auditoriai, vyriausieji specialistai, vyriausieji inspektoriai).

Valstybės biudžetinėse įstaigose dirbančių vidaus auditorių skaičius nustatytas remiantis visų valstybės biudžetinių įstaigų internetinėse svetainėse pateikiama informacija. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, savivaldybės biudžetinės įstaigos, kuriose dirba daugiau kaip 150 darbuotojų arba valstybės tarnautojų, 2012 m. pradžioje sudarė 1,8 proc. visų savivaldybės biudžetinių įstaigų.⁵⁷ Kaip pateikta 8 lentelėje, centralizuota VAT turi būti įsteigta visose savivaldybėse. Dėl minėtų priežasčių, visos savivaldybės biudžetinės įstaigos nebuvo tiriamos, o vidaus auditorių skaičius savivaldybės biudžetinėse įstaigose atspindi tik savivaldybių administracijose dirbančių vidaus auditorių skaičių. Tyrimo pirmojo etapo rezultatai pateikti 9 lentelėje.

⁵⁶ Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje. Požymiai: įmonių dydžio grupė, teisinė forma. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> [žiūrėta 2012 01 31]

⁵⁷ *Ibid.*

9 lentelė. Vidaus auditorių skaičius biudžetinėse įstaigose

Eil. Nr.	Pareigos	Valstybės biudžetinės įstaigos	Savivaldybių administracijos	Iš viso:
1	2	3	4	5
1.	VAT vadovai	73	63	136
2.	VAT vidaus auditoriai	127	57	184
	Iš viso:	200	120	320

Antrajame tyrimo etape naudojamas tyrimo metodas – anketinė apklausa. Respondentai parinkti atsitiktinės atrankos būdu. Tiriamą populiaciją nėra vienalytė. Ją sudaro VAT vadovai ir vidaus auditoriai. Todėl imčiai sudaryti naudojamas tikimybinis sluoksninis (tipinis) tiriamųjų grupių parinkimo būdas. Nustatant, kiek iš kiekvieno sluoksnio reikia atrinkti tiriamųjų, pirmiausia reikia nustatyti visos populiacijos imties tūrį. Tais atvejais, kai populiacijos dydis žinomas, imties tūris apskaičiuojamas pagal tokią formulę (Bilevičienė, Jonušauskas, 2011, p. 32):

$$n = \frac{N \times z^2 \times p \times q}{\varepsilon^2 (N-1) + z^2 \times p \times q}; \quad (1)$$

Čia: n – imties tūris;

N – populiacijos dydis;

z – konstanta, apibrėžiama pagal pasirinktą patikimumo lygmens reikšmę;

p – respondento patekimo į imtį tikimybė;

q – respondento nepatekimo į imtį tikimybė;

ε – pageidaujamas tikslumas.

Skaičiuojant imties tūrį populiacijos dydis (N) lygus 320 (žr. 9 lent.). Atliekant tyrimą taikomas 95 proc. patikimumo lygmuo. Esant 95 proc. patikimumo lygmeniui, konstanta (z) lygi $\pm 1,96$ (Bilevičienė, Jonušauskas, 2011, p. 31). Tikimybės, kad respondentas pateks į imtį (p) ir kad jis nepateks (q) yra lygios. Atsitiktinės imties atveju patekimo ir nepatekimo tikimybės yra lygios 50 proc. (Bilevičienė, Jonušauskas, 2011, p. 32). Skaičiuojant imties tūrį pageidaujamas tikslumas (ε) nustatomas 5 procentai. Remiantis šiomis reikšmėmis pagal (1) formulę apskaičiuojamas **imties tūris**:

$$n = \frac{320 \times 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5}{0,05^2 (320-1) + 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5} = 175 \quad (2)$$

Kadangi naudojamas tikimybinis sluoksninis (tipinis) tiriamųjų grupių parinkimo būdas, turi būti apskaičiuojami sluoksninių imčių tūriai (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Sluoksnių imčių tūriai

Eil. Nr.	Sluoksnių pavadinimas	Užimtų etatų skaičius	Sluoksnių dalis visoje populiacijoje ¹	Sluoksnių imties tūris ²
1.	VAT vadovai	136	42,5 %	74
2.	VAT vidaus auditoriai	184	57,5 %	101
	Iš viso:	320	100,0 %	175

¹ Sluoksnių dalis visoje populiacijoje: apskaičiuojama sluoksnį sudarančių objektų skaičių padalijant iš visos populiacijos dydžio (320).

² Sluoksnių imties tūris: apskaičiuojamas sluoksnių dalį visoje populiacijoje dauginant iš imties tūrio (175).

Šaltinis: sudaryta pagal Rudzkienė, 2005, p. 18.

Apklausa buvo vykdoma el. paštu ir naudojant internetinės svetainės ManoApklausa.lt apklausos kūrimo ir informacijos rinkimo įrankį. Apklausos anketos (žr. 6 priedą) klausimus sąlyginai galima suskirstyti į dvi dalis: klausimai vidaus auditoriaus kompetencijos kriterijams nustatyti (1–11 klausimai) ir klausimai vidaus auditorių mokymo būklei įvertinti (12–17 klausimai).

Tyrimo anketą užpildė 88 respondentai: 40 VAT vadovų (54 proc. visų į imtį patekusių VAT vadovų) ir 48 vidaus auditoriai (48 proc. visų į imtį patekusių vidaus auditorių). Tais atvejais, kai žinoma imtis, tačiau pavyksta apklausti ne visus į imtį patekusius tiriamuosius, paklaidos dydis apskaičiuojamas pagal tokią formulę (Bilevičienė, Jonušauskas, 2011, p. 32):

$$\varepsilon = \sqrt{\frac{N \times z^2 \times p \times q}{n \times (N-1) + z^2 \times p \times q}}; \quad (3)$$

Čia: n – respondentų skaičius;

N – populiacijos dydis;

z – konstanta, apibrėžiama pagal pasirinktą patikimumo lygmens reikšmę;

p – respondento patekimo į imtį tikimybė;

q – respondento nepatekimo į imtį tikimybė;

ε – pageidaujamas tikslumas.

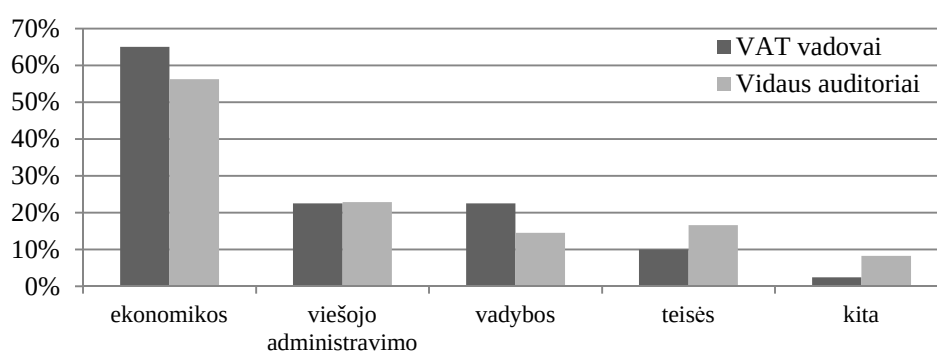
Skaičiuojant paklaidos dydį (ε), populiacijos dydis (N), konstanta, apibrėžianti patikimumo lygmenį (z), respondento patekimo ir nepatekimo į imtį tikimybės (p ir q) yra tokie patys kaip ir skaičiuojant imties tūrį (2) formulėje. Respondentų skaičius (n) yra į anketą atsakiusiųjų skaičius, kuris šiuo atveju yra lygus 88. Remiantis šioms reikšmėmis pagal (3) formulę apskaičiuojamas paklaidos dydis:

$$\varepsilon = \sqrt{\frac{320 \times 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5}{88 \times (320 - 1) + 1,96^2 \times 0,5 \times 0,5}} = 0,1 \quad (4)$$

Apskaičiavus nustatyta, kad imties paklaidos dydis – 10 proc.

3.2. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencija

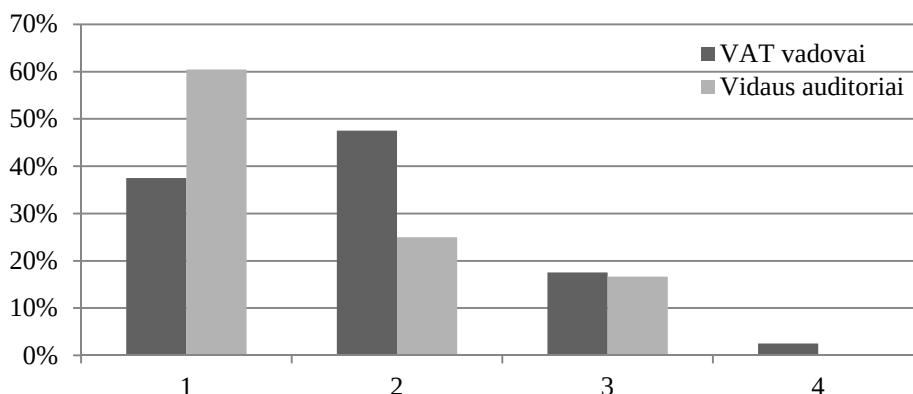
Pirmoji anketos klausimų grupė buvo skirta biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos kriterijams nustatyti. Tiriant biudžetinių įstaigų VAT vadovų ir vidaus auditorių profesinį pasirengimą nustatyta, kad visi respondentai turi aukštąjį išsilavinimą. Pagal dažnumą respondentų išsilavinimas pasiskirstęs taip: daugiau nei pusė (60 proc.) visų respondentų turi aukštąjį išsilavinimą ekonomikos srityje, beveik ketvirtadalis (23 proc.) – viešojo administravimo, beveik penktadalis (18 proc.) – vadybos, 14 proc. – teisės ir 6 proc. – kitose (fizinių, technologijos, biomedicinos mokslų srityse). Panaši tendencija išlieka ir analizuojant išsilavinimą pagal užimamas pareigas (žr. 4 pav.). Be to, penktadalis (20 proc.) visų respondentų turi aukštąjį išsilavinimą daugiau nei vienoje srityje. Keliose srityse aukštąjį išsilavinimą turi 23 proc. VAT vadovų ir 19 proc. vidaus auditorių.

4 pav. Sritys, kuriose biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistai turi aukštąjį išsilavinimą

Nors biudžetinių įstaigų VAT vadovų ir vidaus auditorių profesinis pasirengimas geras, tačiau net pusė visų respondentų neturi jokio kvalifikacinio vardo. Daugiau kaip trečdalis (36 proc.) respondentų turi Vidaus auditorių asociacijos suteiktą atestuoto vidaus auditoriaus vardą, beveik penktadalis (17 proc.) – Finansų ministerijos mokymo centro suteiktą atestuoto vidaus auditoriaus vardą ir tik vienas iš respondentų turi Lietuvos auditorių rūmų suteiktą išorės auditoriaus vardą. Nė vienas respondentas neturi jokių kitokių kvalifikacinių vardų. 11 proc. visų respondentų turi daugiau nei vieną kvalifikacinį vardą: ir Vidaus auditorių asociacijos, ir Finansų ministerijos mokymo centro

suteiktą atestuoto vidaus auditoriaus vardą. Kvalifikacinius vardus dažniau yra įgiję VAT vadovai (63 proc.) nei vidaus auditoriai (40 proc.) (žr. 5 pav.).

1 – neturi jokio kvalifikacinio vardo; 2 – turi atestuoto vidaus auditoriaus vardą, suteiktą Vidaus auditorių asociacijos; 3 – turi atestuoto vidaus auditoriaus vardą, suteiktą Finansų ministerijos mokymo centro; 4 – turi atestuoto išorės auditoriaus vardą, suteiktą Lietuvos auditorių rūmų.

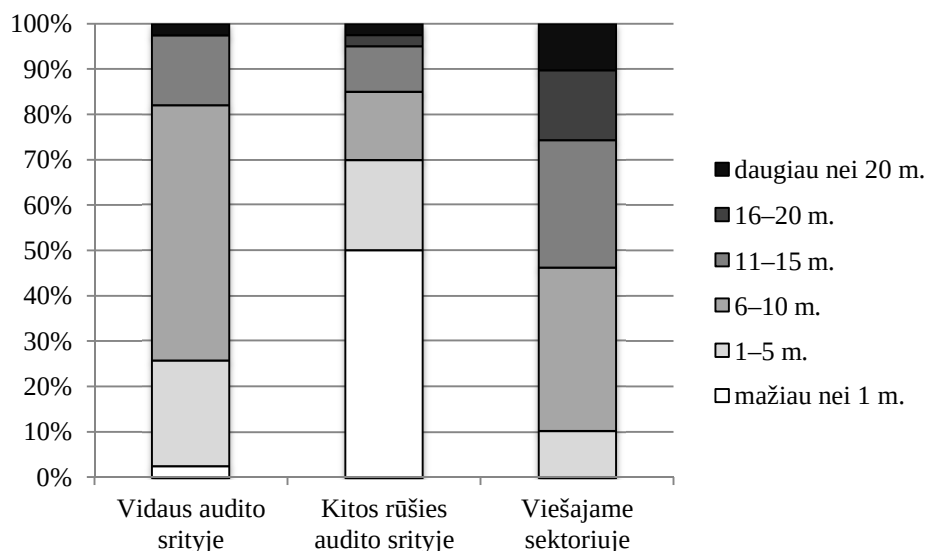
5 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų turimi kvalifikaciniai vardai

Keletas respondentų išreiškė nuomonę apie vidaus auditorių atestaciją. Vyrauja požiūris, kad vidaus auditorių atestacija yra reikalinga, o kai kurie netgi mano, kad ji turėtų būti privaloma. Taip pat buvo išreikštas pageidavimas, kad atestuojant vidaus auditorius būtų atsižvelgta į jų atliekamas funkcijas: finansinį auditą atliekantys vidaus auditoriai būtų vertinami finansų audito srityje, veiklos auditoriai – veiklos audito srityje ir t. t.

Tačiau dalis respondentų nurodė, kad, jų nuomone, Finansų ministerijos mokymo centras neturi teisės išduoti atestuoto vidaus auditoriaus vardo. Sulaukus tokių komentarų buvo kreiptasi į Finansų ministeriją prašant pakomentuoti tokią vidaus auditorių nuomonę. Gautame Lietuvos Respublikos finansų ministerijos vidaus audito ir finansų kontrolės metodologijos departamento direktoriaus D. Matusevičiaus atsakyme (žr. 7 priedą) patvirtinta, kad Finansų ministerijos mokymo centras vykdo vidaus auditorių atestaciją. 2009 m. pasikeitė vidaus auditorių atestacijos tvarka ir nuo keturių lygių modulinio mokymo programų pereita prie šešių. Vidaus auditoriai, pradėję mokymus iki 2009 m., turi pradėti mokytis pagal naują programą. Todėl dalis respondentų išreiškė nepasitikėjimą vidaus auditorių atestacijos sistema ir abejonę, ar pradėjus mokytis vėl nepasikeis atestacijos tvarka.

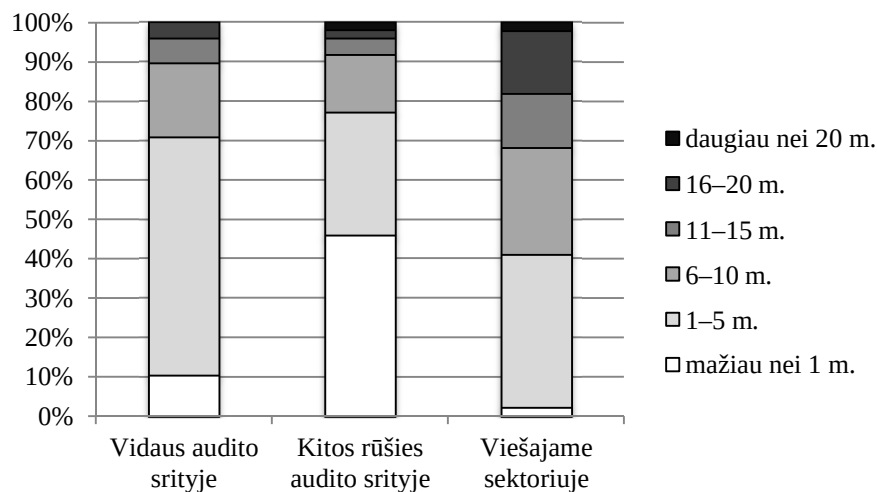
Respondentų profesinė patirtis buvo tirta trimis aspektais: darbo patirtis vidaus audito srityje, darbo patirtis kitos rūšies audito (valstybinio, išorės audito ir pan.) srityje ir darbo patirtis viešajame sektoriuje. Daugiau nei pusė (56 proc.) VAT vadovų vidaus audito srityje yra išdirbę 6–10 metų, beveik ketvirtadalis (23 proc.) – 1–5 metus (žr. 6 pav.). Dažniausias atsakymas (18 proc. visų respondentų) buvo 7 metai. Sudėjus VAT vadovų darbo patirtį vidaus audito ir kitos rūšies audito

srityje nustatyta, kad dažniausiai ji yra 6–10 metų (43 proc. atvejų), o antra pagal dažnumą (20 proc. atvejų) yra 11–15 metų. Didžioji dalis VAT vadovų viešajame sektoriuje yra išdirbę 6–15 metų (36 proc. – 6–10 metų ir 28 proc. – 11–15 metų). Dažniausi atsakymai (po 10,3 proc.) buvo 9 ir 10 metų darbo patirtis viešajame sektoriuje.

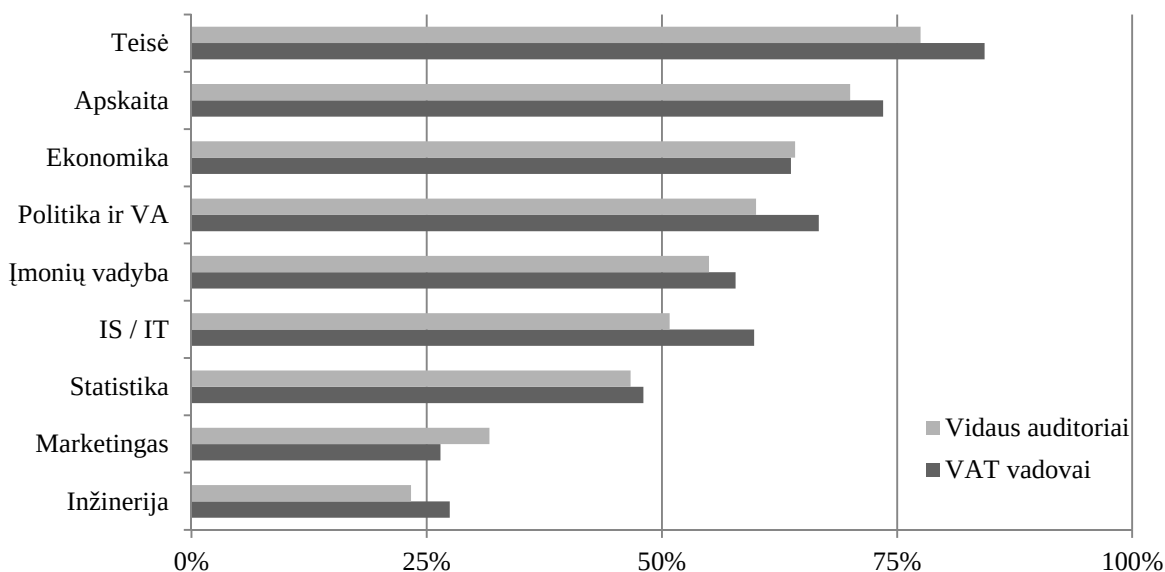
6 pav. Biudžetinių įstaigų VAT vadovų darbo patirtis

Didžioji dalis (60 proc.) vidaus auditorių vidaus audito srityje yra išdirbę 1–5 metus, o beveik penktadalis (19 proc.) – 6–10 metų (žr. 7 pav.). Dažniausias atsakymas (21 proc. visų atsakiusiųjų) buvo 5 metai. Dvejus ir daugiau metų vidaus audito srityje yra išdirbę 85 proc. visų apklaustų vidaus auditorių. Dauguma vidaus auditorių viešajame sektoriuje yra išdirbę 1–10 metų (39 proc. – 1–5 metus, 27 proc. – 6–10 metų). Dažniausias atsakymas (18 proc. visų atvejų) buvo 5 metai. Beveik visi (98 proc.) vidaus auditorių yra išdirbę viešajame sektoriuje daugiau nei 1 metus.

7 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių darbo patirtis

Apklausos metu respondentai turėjo įvertinti pateiktų bendrųjų žinių sričių reikalingumą atliekant jiems pavestas funkcijas keturių rangų skalėje nuo „visai nereikalingos“ iki „būtinos gilios žinios“. Analizuojant duomenis kiekvienam atsakymo variantui buvo suteikta vertė atitinkamai nuo 0 iki 3. Maksimali įvertinimo suma, kurią galėjo surinkti viena žinių sritis (maksimalus balas „3“, padaugintas iš respondentų skaičiaus), buvo prilyginta 100 proc. Visi kiti įverčiai buvo palyginti su šiuo įverčiu. Remiantis šiais vertinimais buvo nustatytas kiekvienos srities žinių reikalingumas (žr. 8 pav.).

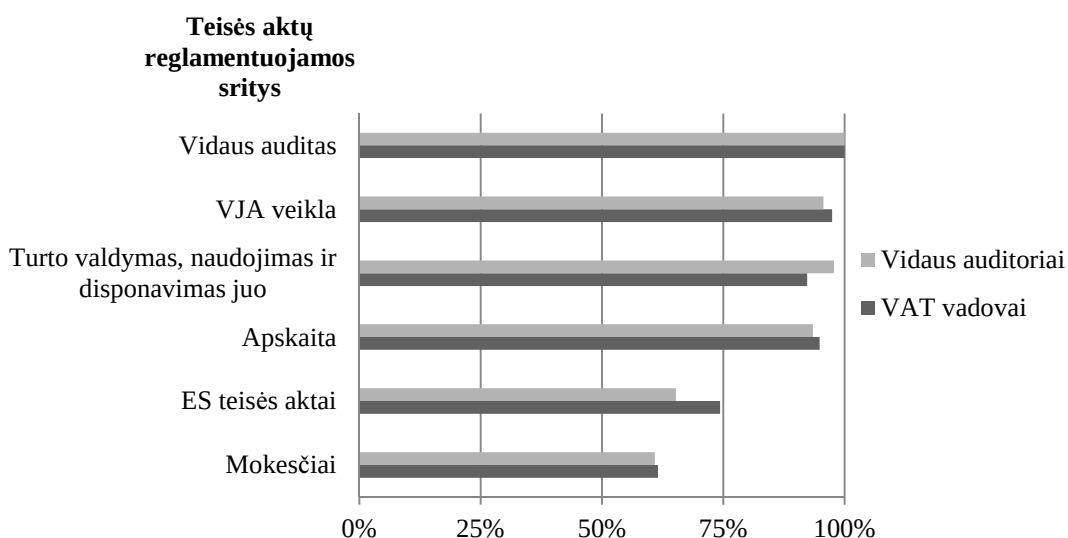

VA – viešasis administravimas; IS – informacinės sistemos; IT – informacinės technologijos

8 pav. **Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų bendrųjų žinių reikalingumo vertinimas**

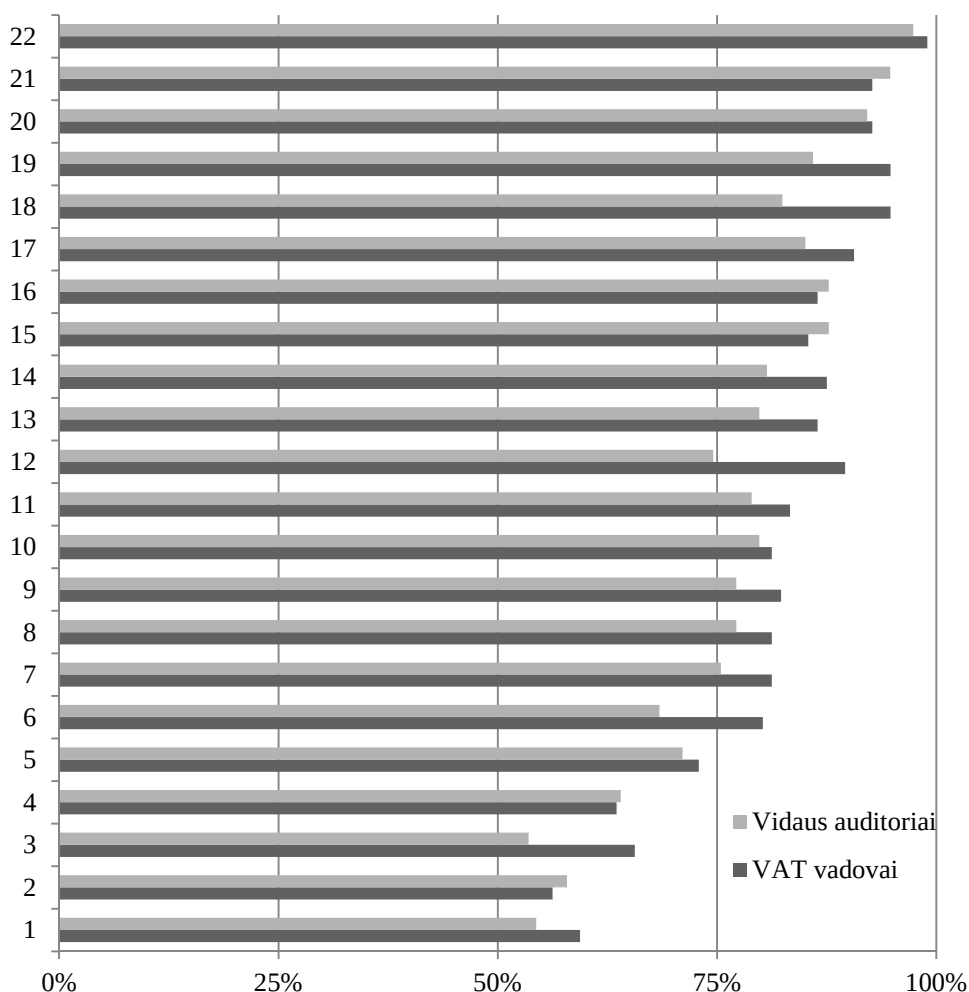
Dėl bendrųjų žinių reikalingumo VAT vadovų ir vidaus auditorių nuomonės smarkiai neišsiskyrė. Ir VAT vadovai, ir vidaus auditoriai kaip reikalingiausias žinias nurodė teisės žinias (VAT vadovų įvertinimas yra 84 proc., o vidaus auditorių – 78 proc.). Antros pagal reikalingumą – apskaitos žinios (VAT vadovų įvertinimas yra 74 proc., o vidaus auditorių – 70 proc.).

Apklausos metu respondentai buvo paprašyti nurodyti teisės aktus, kurių nuostatas jie turi žinoti atlikdami jiems pavestas funkcijas. Iš apklausos rezultatų matyti (žr. 9 pav.), kad visi 1.3 skyriuje išskirti teisės aktai yra svarbūs ir VAT vadovams, ir vidaus auditoriams. Be šių teisės aktų, respondentai nurodė darbo santykius ir valstybės tarnybą reglamentuojančius teisės aktus, baudžiamąjį ir civilinį kodeksus, strateginius šalies ir įstaigos planus.

9 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų teisės aktų reikalingumo vertinimas

Apklausoje metu respondentai turėjo įvertinti pateiktą vidaus audito žinių ir įgūdžių reikalingumą atliekant jiems pavestas funkcijas keturių rangų skalėje nuo „visai nereikalingos“ iki „būtinos gilios žinios“. Analizuojant duomenis kiekvienam atsakymo variantui buvo suteikta vertė atitinkamai nuo 0 iki 3. Maksimali įvertinimo suma, kurią galėjo surinkti viena žinių sritis (maksimalus balas „3“, padaugintas iš respondentų skaičiaus), buvo prilyginta 100 proc. Visi kiti įverčiai buvo palyginti su šiuo įverčiu. Remiantis šiais vertinimais buvo nustatytas kiekvienos rūšies žinių ir įgūdžių reikalingumas (žr. 10 pav.).

1 – informacijos saugumo auditas; 2 – kompiuterizuotų audito metodų taikymas; 3 – informacinių sistemų auditas; 4 – kokybės vertinimas; 5 – apgaulių nustatymas ir prevencija; 6 – finansinių ataskaitų auditas; 7 – patvirtinimo procedūra; 8 – audituojamo subjekto apklausa; 9 – audituojamo subjekto stebėjimas; 10 – skaičiavimo procedūra; 11 – įstaigos veiklos ir valdymo proceso tyrimas; 12 – vidinis vidaus audito kokybės vertinimas; 13 – valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo auditas; 14 – įstaigos strateginių ir kitų planų rengimo ir įgyvendinimo, veiklos atitikties jų tikslams ir uždaviniams, LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų vykdymo vertinimas; 15 – duomenų analizė; 16 – dokumentinis ir natūrinis tikrinimas; 17 – rizikos veiksnų valdymo efektyvumo vertinimas; 18 – vidaus audito planavimas; 19 – įstaigos veiklos atitikties įstatymų ir kitų norminių teisės aktų reikalavimams vertinimas; 20 – įstaigos sukurtų vidaus kontrolės procedūrų vertinimas; 21 – audituojamos veiklos srities supratimas; 22 – vidaus audito ataskaitos rengimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas.

10 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų vidaus audito žinių ir įgūdžių reikalingumo vertinimas

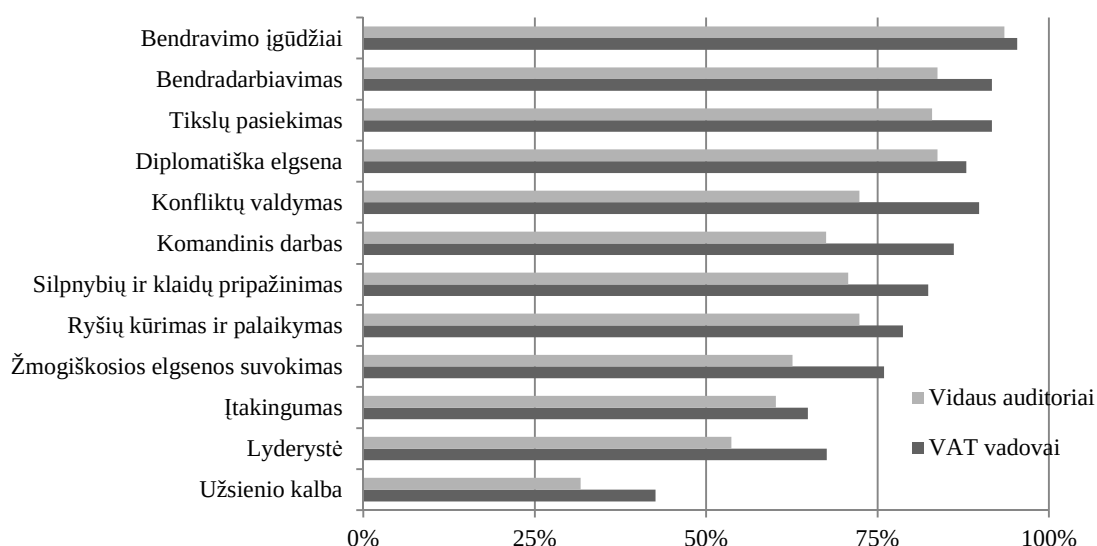
Atsižvelgiant respondentų vertinimus, visos pateiktos vidaus audito žinios ir įgūdžiai yra svarbios (įvertintos daugiau nei 50 proc.). Ir VAT vadovams (įvertino 99 proc.), ir vidaus auditoriams (įvertino 97 proc.) svarbiausios vidaus audito žinios ir įgūdžiai yra vidaus audito ataskaitų rengimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas. VAT vadovams kitos dvi svarbiausios (įvertino po 95 proc.) vidaus audito žinių ir įgūdžių sritys: vidaus audito planavimas ir įstaigos veiklos atitikties įstatymų ir

kitų norminių teisės aktų reikalavimams vertinimas. Vidaus auditoriams antra pagal svarbą (įvertino 95 proc.) vidaus audito žinių ir įgūdžių sritis – audituojamos veiklos srities supratimas.

Didžiausias VAT vadovų ir vidaus auditorių balų skirtumas – 15 proc. – teko vidinio vidaus audito kokybės įvertinimo žinioms ir įgūdžiams. VAT vadovams minėtos žinios ir įgūdžiai yra svarbesnės nei vidaus auditoriams. Taip pat VAT vadovai 12 proc. daugiau nei vidaus auditoriai skyrė vidaus audito planavimo, finansinių ataskaitų ir informacinių sistemų audito žinioms bei įgūdžiams.

Apklausos metu respondentai taip pat turėjo įvertinti pateiktų socialinių, asmeninių ir vadybinių savybių ir įgūdžių svarbą atliekant jiems pavestas funkcijas keturių rangų skalėje nuo „visai nesvarbu“ iki „labai svarbu“. Analizuojant duomenis kiekvienam atsakymo variantui buvo suteikta vertė atitinkamai nuo 0 iki 3. Maksimali įvertinimo suma, kurią galėjo surinkti viena savybė (maksimalus balas „3“, padaugintas iš respondentų skaičiaus), buvo prilyginta 100 proc. Visi kiti įverčiai buvo palyginti su šiuo įverčiu. Remiantis šiais vertinimais buvo nustatyta kiekvienos savybės svarba.

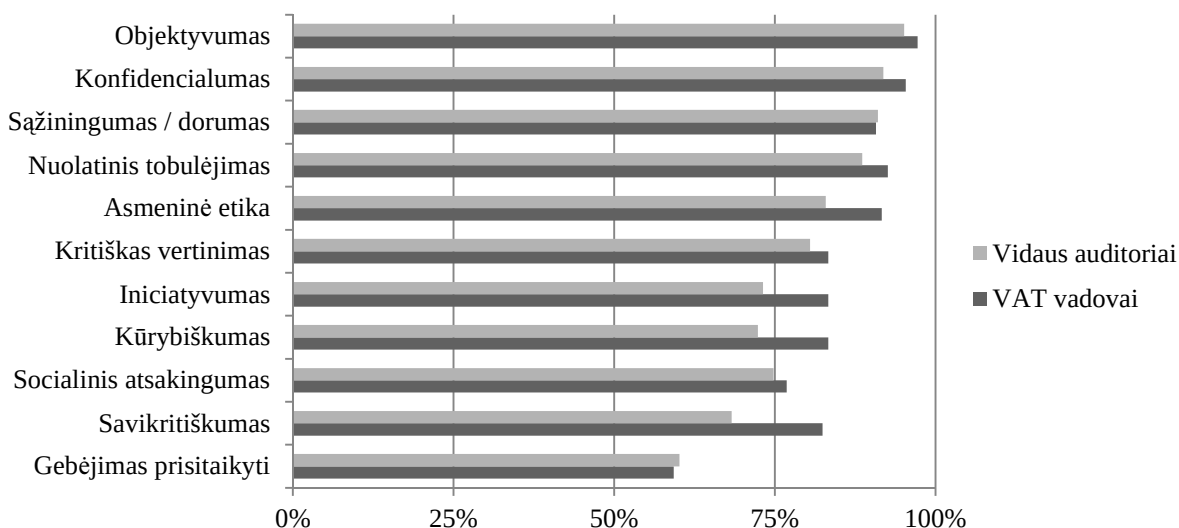
Kaip matyti (žr. 11 pav.), visas socialines savybes VAT vadovai įvertino aukštesniu balu nei vidaus auditoriai. Ir VAT vadovams (įvertino 95 proc.), ir vidaus auditoriams (įvertino 93 proc.) svarbiausia socialinė savybė yra geri bendravimo raštu ir žodžiu įgūdžiai. Antra pagal svarbą (VAT vadovai įvertino 92 proc., o vidaus auditoriai – 84 proc.) socialinė savybė – bendradarbiavimas. VAT vadovai 92 proc. įvertino ir gebėjimą pasiekti tikslus. VAT vadovai 19 proc. daugiau nei vidaus auditoriai skyrė komandiniam darbui. Tai didžiausias įvertinimų skirtumas. Be to, VAT vadovai 17 proc. daugiau skyrė konfliktų valdymui.

11 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų socialinių savybių svarbos vertinimas

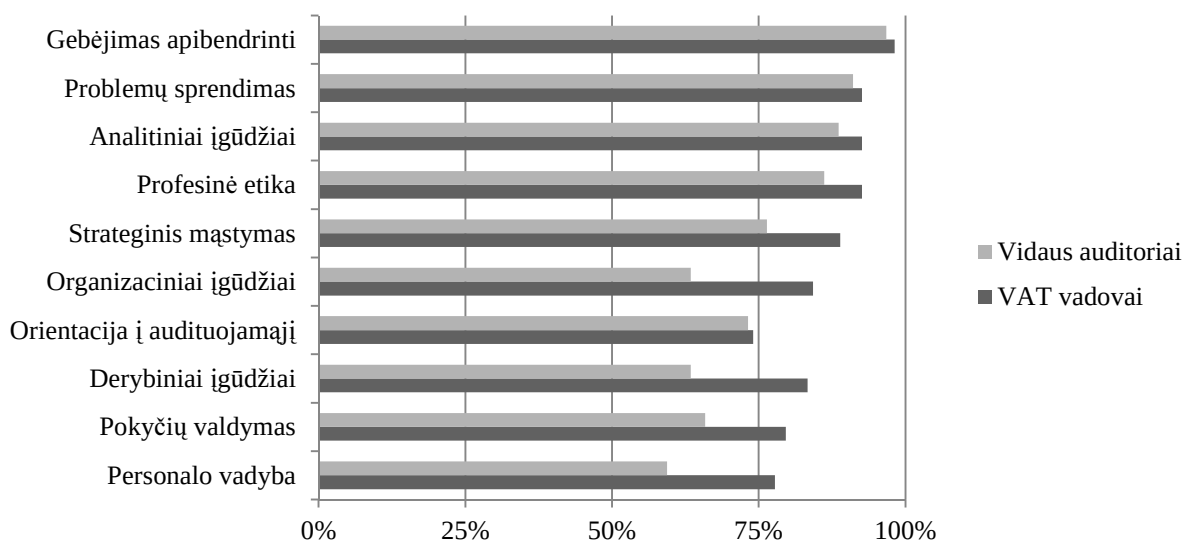
Pati svarbiausia vidaus audito specialisto asmeninė savybė – objektyvumas, nešališkumas ir nepriklausomumas (žr. 12 pav.). VAT vadovai šią savybę įvertino 97 proc., o vidaus auditoriai – 95

proc. Antra pagal svarbą (VAT vadovai – 95 proc., vidaus auditoriai – 92 proc.) – konfidencialumas. Didžiausias balų skirtumas – 14 proc. – teko savarankiškumui. VAT vadovai šią asmeninę savybę laiko svarbesne nei vidaus auditoriai. Be to, VAT vadovai 11 proc. daugiau balų skyrė kūrybiškumui, 10 proc. – iniciatyvumui ir 9 proc. – asmeninei etikai.

12 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų asmeninių savybių svarbos vertinimas

Kaip matyti (žr. 13 pav.), VAT vadovai vadybinius įgūdžius vertino aukštesniu balu nei vidaus auditoriai. Ir VAT vadovai (įvertino 98 proc.), ir vidaus auditoriai (įvertino 97 proc.) svarbiausiu laiko gebėjimą apibendrinti, rengti ataskaitas ir formuluoti išvadas. Antri pagal svarbą (VAT vadovai – 93 proc., vidaus auditoriai – 91 proc.) – problemų nustatymo ir sprendimo įgūdžiai. VAT vadovai taip pat po 93 proc. skyrė profesinei etikai ir analitiniams įgūdžiams. Didžiausias įvertinimo skirtumas – 21 proc. – tenka organizaciniams įgūdžiams. Taip pat smarkiai skiriasi ir derybinių (20 proc.) bei personalo vadybos (18 proc.) įgūdžių įvertinimai.

13 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų vadybinių įgūdžių svarbos vertinimas

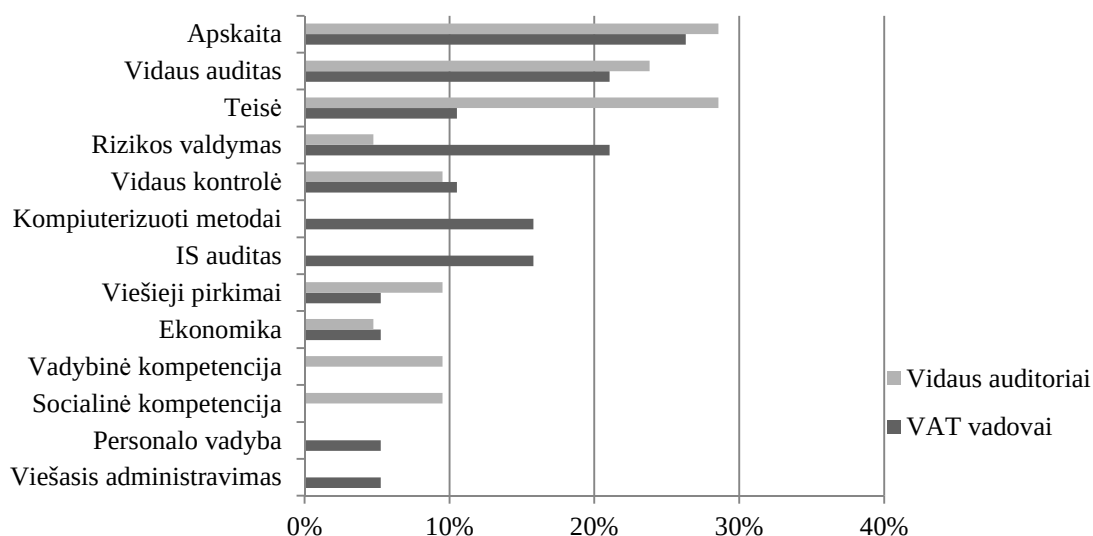
Remiantis 1.3 poskyryje išdėstytomis nuostatomis ir apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti tokias išvadas apie biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetenciją:

- visų biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų profesinis pasirengimas yra pakankamas;
- atsižvelgiant į vidaus audito specialistų nuomones galima teigti, kad atestacija jiems yra svarbi. Tačiau atestuotų vidaus auditorių dalis gana maža. Tai lemia 2009 m. pasikeitusi vidaus auditorių atestacijos tvarka ir dėl to kilęs vidaus auditorių nepasitikėjimas sistema;
- pagal profesinę patirtį dauguma biudžetinių įstaigų vidaus auditorių atitinka aukštos profesinės kvalifikacijos auditoriui keliamus reikalavimus. VAT vadovų profesinė patirtis taip pat yra pakankama jų užimamoms pareigoms atlikti;
- reikalavimai VAT vadovų išsilavinimo sričiai atitinka vidaus audito specialistams reikalingiausių bendrųjų žinių sritis;
- vidaus audito specialistai turėtų nuolat tobulinti visas vidaus audito žinias ir įgūdžius. Tačiau daugiausia dėmesio turėtų skirti vidaus audito ataskaitų rengimo, išvadų ir rekomendacijų formulavimo įgūdžiams;
- biudžetinių įstaigų VAT vadovams socialinė kompetencija yra svarbesnė nei vidaus auditoriams. Tačiau visi vidaus audito specialistai turėtų ugdyti bendravimo įgūdžius ir mokytis bendradarbiauti;
- pačios svarbiausios vidaus audito specialisto asmeninės savybės: objektyvumas, nešališkumas ir nepriklausomumas bei konfidencialumas;
- vadybiniai įgūdžiai yra svarbesni VAT vadovams, tačiau ir VAT vadovai, ir vidaus auditoriai turėtų ugdyti gebėjimą apibendrinti, rengti ataskaitas ir formuluoti išvadas bei problemų nustatymo ir sprendimo įgūdžius.

Remiantis 1.3 poskyryje išdėstytomis nuostatomis ir apibendrinus tyrimo rezultatus sudarytas biudžetinių įstaigų VAT vadovų ir vidaus auditorių kompetencijos kriterijų sąrašas (žr. 8 ir 9 priedus).

3.3. Biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos tobulinimas

Antroji anketos klausimų grupė buvo skirta biudžetinių įstaigų vidaus auditorių mokymo būklei įvertinti. Į klausimą, kuriose srityse norėtų patobulinti žinias ir įgūdžius, atsakė 19 VAT vadovų ir 21 vidaus auditorius. Daugiau nei ketvirtadalis atsakiusių (26 proc. VAT vadovų ir 29 proc. vidaus auditorių) norėtų pakelti kvalifikaciją apskaitos srityje (žr. 14 pav.). Daugiau nei penktadalis atsakiusių VAT vadovų (21 proc.) ir vidaus auditorių (24 proc.) norėtų tobulinti visas vidaus audito žinias. Kai kurie jų nurodė konkretesnes sritis: profesionalumas, „vidaus audito tikslų ir VAT vaidmens organizacijoje komunikavimas vadovybei ir platesnei auditorijai“, vidaus auditas privačiame sektoriuje. Taip pat daugiau nei penktadalis atsakiusių VAT vadovų (21 proc.) norėtų patobulinti rizikos nustatymo ir valdymo įgūdžius. Šios srities įgūdžius norėtų patobulinti tik vienas vidaus auditorius. Tačiau beveik trečdalis vidaus auditorių (29 proc.) norėtų tobulinti teisės žinias, kai tik 11 proc. VAT vadovų norėtų jas tobulinti.

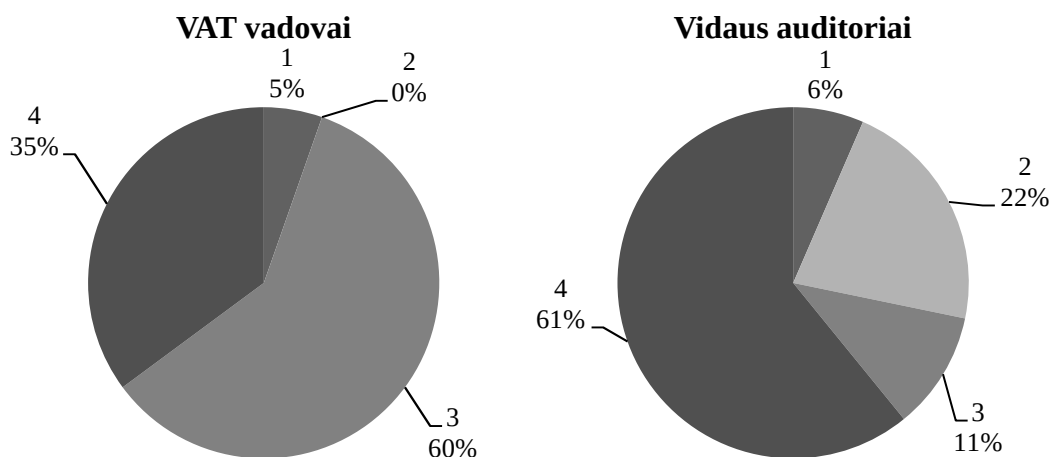

14 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų pageidaujamos tobulinti sritys

Vidaus audito specialistų atsakymai apie jų norimą patobulinti žinias ir įgūdžius atitinka ankstesniame poskyryje aptartą žinių ir įgūdžių svarbą reikalingumą, išskyrus dvi sritis. Kompiuterizuoti audito metodai ir informacinių sistemų auditas yra 4–5 vietoje pagal populiarumą tarp VAT vadovų. Tačiau vertinant vidaus audito žinių ir įgūdžių reikalingumą, kompiuterizuotų vidaus audito metodų taikymo žinioms ir įgūdžiams VAT vadovai skyrė 56 proc. (paskutinė 22 vieta pagal

reikalingumą), o informacinių sistemų auditui – 66 proc. (19 vieta). Tikėtina, kad nors šiuo metu šios dvi sritys nėra taip svarbios, kaip kitos vidaus audito žinios ir įgūdžiai, tačiau, populiarėjant informacinėms technologijoms, vidaus audito specialistai žvelgia į ateitį ir nori tam pasiruošti iš anksto.

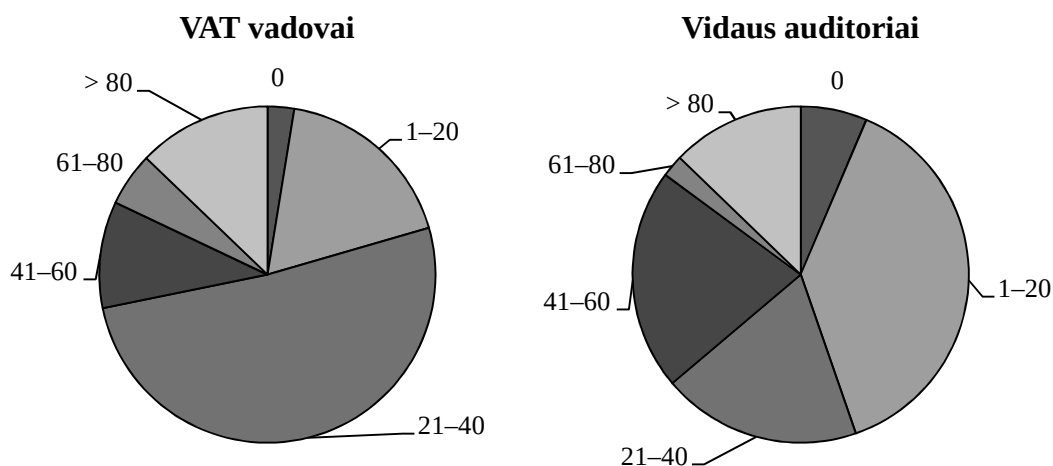
Daugiau nei pusė VAT vadovų (59 proc.) mokymo planus susidaro patys (žr. 15 pav.). Didžioji dalis vidaus auditorių (61 proc.) problemines darbo sritis, reikalaujančias mokymo, aptaria su tiesioginiu vadovu ir priima bendrą sprendimą. 6 proc. respondentų nurodė, kad jų įstaigoje mokymo planai nėra sudaromi.

1 – mokymo planai nesudaromi; 2 – tiesioginis vadovas savo nuožiūra sudaro mokymo planus; 3 – mokymo planus susidaro pats; 4 – probleminės darbo sritys, reikalaujančios mokymo, aptariamos su tiesioginiu vadovu ir priimamas bendras sprendimas.

15 pav. **Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymo planų rengimas**

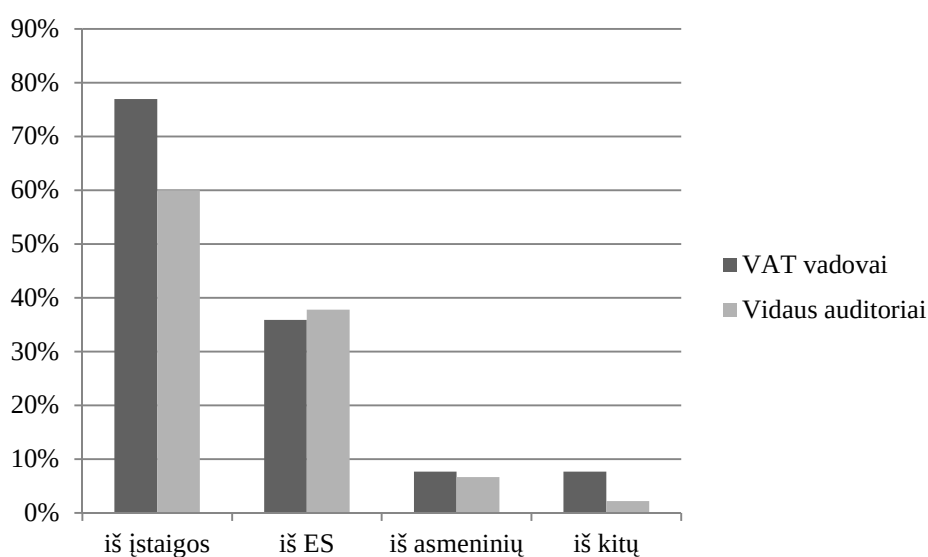
Didžioji dalis VAT vadovų (51 proc.) 2011 m. kvalifikaciją kėlė 21–40 akademinių valandų (žr. 16 pav.). Vidaus auditoriai dažniausiai (38 proc.) 2011 m. kvalifikaciją kėlė 1–20 akademinių valandų. Visai kvalifikacijos 2011 m. nekėlė 5 proc. respondentų. Daugiau nei 40 akademinių valandų kvalifikaciją kėlė 28 proc. VAT vadovų ir 36 proc. vidaus auditorių.

16 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymosi 2011 m. trukmė (ak. val.)

Kai kurie respondentai išreiškė savo požiūrį į mokymo trukmę. Vyrauja nuomonė, kad būtina nuolat tobulinti kompetenciją ir kad tam turėtų būti skiriama daugiau valandų nei dabar. Vidaus audito specialistų teigimu, kvalifikacijai kelti nesudaromos tinkamos sąlygos. Viena dažniausiai nurodomų per mažo mokymo priežasčių – finansavimo trūkumas.

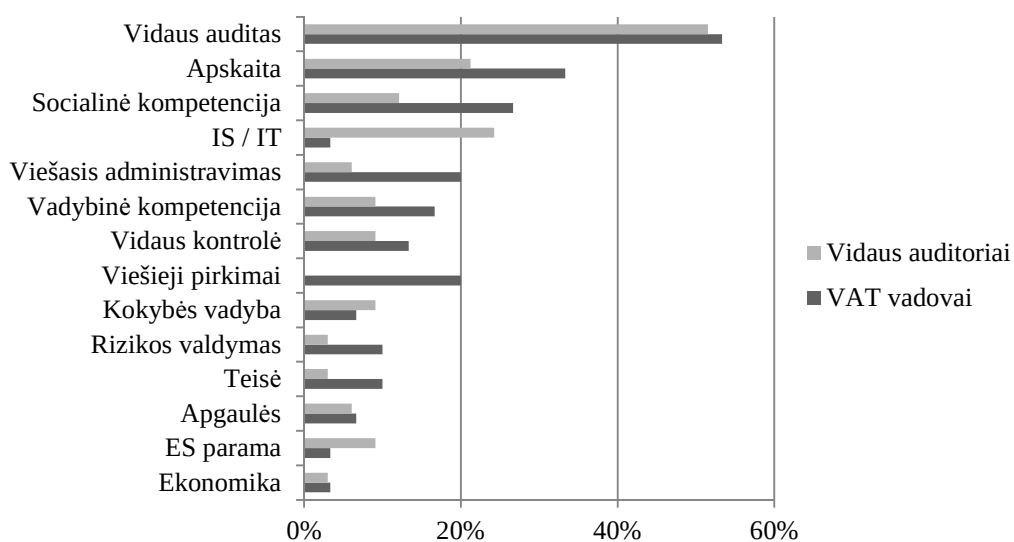
Didžiosios dalies (70 proc.) 2011 m. kvalifikaciją kėlusiujų vidaus audito specialistų mokymą finansavo įstaiga, kurioje jie dirba ar eina tarnybą, daugiau nei trečdalis (38 proc.) mokymas buvo finansuotas iš ES lėšų (žr. 17 pav.). 7 proc. respondentų kvalifikaciją kėlė ir savomis lėšomis. 5 proc. respondentų kvalifikacijos kėlimas buvo finansuotas iš kitų šaltinių: valstybės ir savivaldybių vidaus auditorių asociacijos lėšų, Šiaurės ministrų tarybos remiamos Šiaurės ir Baltijos šalių viešojo administravimo mobilumo programos lėšų, taip pat kvalifikaciją kėlė nemokamai.

17 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymo finansavimo šaltiniai

Vidaus audito specialistų nuomone, jų mokymui yra skiriamas per mažas finansavimas. Kai kurie respondentai nurodė, kad mokymai nevyko, nes tam nebuvo skirta lėšų. Respondentų teigimu, vidaus audito specialistų mokymo laikas ir pasirenkamos mokymo programos priklauso nuo įstaigos finansinės būklės ir mokymui skiriamų lėšų. Šią problemą dalinai padeda išspręsti dalyvavimas Europos Sąjungos finansuojamuose projektuose.

30 VAT vadovų ir 33 vidaus auditoriai nurodė, kuriose srityse 2011 m. kėlė kvalifikaciją (žr. 18 pav.). Daugiau nei pusė VAT vadovų (53 proc.) ir vidaus auditorių (52 proc.) kvalifikaciją kėlė vidaus audito srityje. Kai kurie respondentai paminėjo konkretesnes vidaus audito sritis: vidaus audito planavimą, VAT veiklos analizę, finansinį, veiklos, informacinių technologijų auditą. Antra pagal populiarumą mokymo sritis tarp VAT vadovų (33 proc.) ir trečia tarp vidaus auditorių (21 proc.) buvo buhalterinė apskaita. Beveik ketvirtadalis (24 proc.) vidaus auditorių kvalifikaciją kėlė informacinių sistemų arba informacinių technologijų srityje, kai šiai sričiai dėmesį skyrė tik vienas VAT vadovas. O VAT vadovai (27 proc.) ugdė socialinę kompetenciją: mokėsi užsienio kalbų, komandinio darbo, bendradarbiavimo, lyderystės.

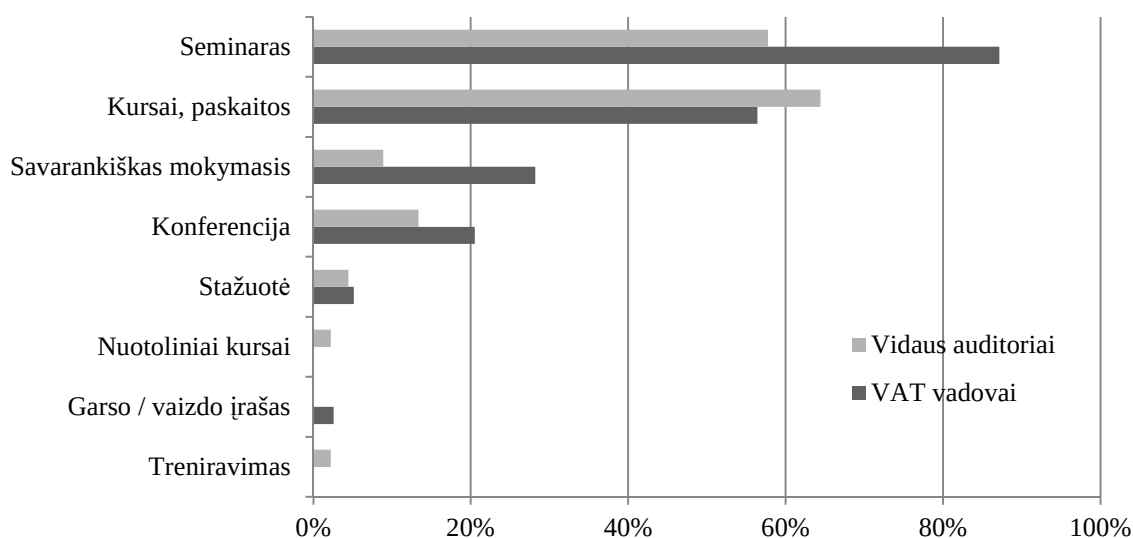
IS – informacinės sistemos; IT – informacinė technologijos.

18 pav. Sritis, kuriose biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistai 2011 m. kėlė kvalifikaciją

Palyginus sritis, kuriose vidaus audito specialistai norėtų kelti kvalifikaciją, ir kuriose kėlė 2011 m., pastebima neatitikimų. Teisės žinios buvo įvertintos kaip vienos reikalingiausių žinių, be to, 26 proc. vidaus auditorių norėtų patobulinti savo teisės žinias, tačiau tik 3 proc. vidaus auditorių 2011 m. kėlė kvalifikaciją teisės srityje. Tarp VAT vadovų poreikių ir faktinio mokymosi didelis neatitikimas yra informacinių technologijų ir informacinių sistemų srityje. 16 proc. VAT vadovų norėtų pakelti kvalifikaciją kompiuterizuotų audito metodų taikymo srityje, tačiau tik vienas VAT vadovas nurodė, kad per 2011 m. mokėsi kompiuterinio raštingumo.

Šio neatitikimo priežastimi gali būti siūlomų mokymosi programų įvairovės stoka. Keli respondentai nurodė, kad jų netenkina siūlomas tobulinimosi programų skaičius, trūksta naujų programų. Respondentų nuomone, mokymuose reiktų nagrinėti ne tik bendruosius vidaus audito klausimus, bet ir klausimus, susijusius su audituojama veiklos sritimi, pavyzdžiui, „aplinkosaugos srityje – aplinkosaugos veiklos ir politikos klausimus, sveikatos srityje – sveikatos, maitinės – mitybos politikos įgyvendinimo klausimus.“ Be to, vidaus audito specialistai pageidautų daugiau praktinių mokymų, mokymų, ugdančių analitinį mąstymą, sisteminio ir procesinio požiūrio taikymą. Respondentai taip pat norėtų, kad būtų siūlomi aukštesnio lygio mokymai, skirti atestuotiems vidaus auditoriams.

Didžioji dalis vidaus audito specialistų (96 proc.) kvalifikaciją 2011 m. kėlė kursuose, paskaitose arba seminaruose (žr. 19 pav.). Tik 6 proc. respondentų mokyme buvo taikyti mokymosi darbo vietoje metodai (stažuotė ir treniravimas). Daugiau nei penktadalis (28 proc.) VAT vadovų mokėsi savarankiškai, tačiau tai darė tik 9 proc. vidaus auditorių. Vidaus audito specialistai be pateiktų jokių kitų taikytų mokymo metodų nenurodė. Respondentai išreiškė pageidavimą turėti galimybę dalytis patirtimi.

19 pav. Biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymosi 2011 m. metodai

Remiantis 2.2 poskyryje išdėstytais nuostatomis ir apibendrinant tyrimo rezultatus, galima daryti tokias išvadas apie biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų mokymą:

- didžiosios dalies vidaus audito specialistų mokymo planai sudaromi VAT vadovų atsižvelgiant į besimokančiojo pageidavimus. Tai leidžia manyti, kad mokymo planai atitinka mokymo poreikį;
- nors vidaus audito specialistų, kurių mokymo planai nesudaromi, dalis maža, tačiau tai rodo esant problemą – nesisteningą mokymą arba mokymo nebuvimą;
- didžioji dalis vidaus audito specialistų skiria per mažai laiko kompetencijai tobulinti;

- biudžetinėse įstaigose nesudaromos tinkamos sąlygos pakankamam vidaus audito specialistų mokymui. Pagrindinė to priežastis – per mažas mokymo finansavimas;
- siūlomos vidaus auditorių mokymo programos neatitinka biudžetinių įstaigų vidaus audito specialistų poreikių;
- biudžetinių įstaigų vidaus auditoriai renkasi brangiai kainuojančias mokymosi priemones: kursus, paskaitas, seminarus. Beveik neišnaudojamos pigesnės alternatyvos, tokios kaip mokymas darbo vietoje, nuotoliniai kursai, garso ir vaizdo įrašai.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Apibendrinant darbo medžiagą, formuluojamos šios **išvados**:

1. Vidaus auditorius gali atlikti tik tą vidaus auditą, kuriam atlikti jis turi reikalingų žinių, įgūdžių ir patirties. Vidaus audito objektų įvairovė yra didelė, todėl vidaus auditoriai turi turėti daug ir įvairių žinių bei įgūdžių, reikalingų jų funkcijoms atlikti. Vidaus auditoriaus kompetencija apima jo profesinę, socialinę, asmeninę ir vadybinę kompetenciją. Šių rūšių kompetencijos vertinimo kriterijų yra labai daug. Atliktas empirinis tyrimas biudžetinėse įstaigose leido sudaryti biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos kriterijų sąrašą (žr. 8 ir 9 priedus). Šis sąrašas gali būti taikomas ir kitos rūšies viešųjų juridinių asmenų vidaus auditoriams.

2. Vidaus auditorių atestacija nėra privaloma, tačiau Tarptautiniai vidaus audito standartai ragina vidaus auditorius įrodyti savo profesionalumą įgyjant atitinkamus profesinius atestatus (IIA, 1210 interpretacija). Empirinis tyrimas atskleidė, kad nors biudžetinių įstaigų vidaus auditoriai mano, jog atestacija jiems yra reikalinga, atestuotų vidaus auditorių dalis gana maža. Tam turėjo įtakos 2009 m. pasikeitusi vidaus auditorių atestacijos tvarka ir dėl to kilęs vidaus auditorių nepasitikėjimas atestavimo sistema.

3. Vidaus auditoriai, neturintys reikiamos kompetencijos, turi stengtis ją įgyti. Įgyta kompetencija laikui bėgant gali būti prarasta. Keičiantis teisės aktų reikalavimams, organizacijos struktūrai ir veiklai, paties vidaus auditoriaus darbo funkcijoms, atsiranda žinių ir įgūdžių trūkumas. Todėl vidaus auditorius, norėdamas atlikti vidaus auditą kokybiškai ir efektyviai, privalo nuolat kelti savo kvalifikaciją ir tobulinti įgūdžius. To reikalauja ir Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas (9 str. 3 d. 6 p.).

4. VJA vidaus auditorių mokymo organizavimo tvarka teisės aktuose nėra aiškiai reglamentuota. Empiriniu tyrimu nustatyta, kad didžiosios dalies vidaus audito specialistų mokymo planai sudaromi VAT vadovų atsižvelgiant į besimokančiojo pageidavimus. Tai leidžia daryti išvadą, kad mokymo planai atitinka mokymo poreikį. Vis dėlto sudaromi ne visų vidaus auditorių mokymo planai. Mokymo planų nebuvimas rodo nesisistemingą mokymąsi.

5. Atlikus empirinį tyrimą nustatyta, kad didžioji dalis biudžetinių įstaigų vidaus auditorių skiria per mažai laiko kompetencijai tobulinti. Pagrindinė šios problemos priežastis – per mažas mokymo finansavimas. Tačiau kartu tyrimas parodė, kad biudžetinių įstaigų vidaus auditoriai renkasi brangiai kainuojančius mokymo metodus: kursus, paskaitas, seminarus. Beveik neišnaudojamos pigesnės alternatyvos, tokios kaip mokymas darbo vietoje, nuotoliniai kursai, garso ir vaizdo įrašai.

6. Empirinis tyrimas atskleidė, kad siūlomos vidaus auditorių mokymo programos neatitinka biudžetinių įstaigų vidaus auditorių mokymo poreikių.

Remiantis suformuluotomis išvadomis, teikiami šie **siūlymai**:

1. Lietuvos Respublikos finansų ministerija, koordinuojanti VJA vidaus auditorių atestavimą, turėtų daugiau dėmesio skirti vidaus auditorių atestavimo skatinimui. Be to, turėtų būti didinamas pasitikėjimas vidaus auditorių atestacijos sistema. Tai galima padaryti užtikrinant sistemos pastovumą. Vidaus auditoriai turi būti tikri, kad į mokymus siekiant atestuoto vidaus auditoriaus vardo investuoti pinigai ir laikas nebus prarasti pasikeitus atestavimo tvarkai.

2. Turėtų būti aiškiai reglamentuota vidaus auditorių mokymo planų rengimo tvarka. Rekomenduotina parengti mokymo poreikio nustatymo, planų sudarymo ir mokymo priemonių parinkimo gaires. Būtina įdiegti supratimą, kad tik planingas mokymas duoda geriausius rezultatus.

3. Vidaus auditoriai turėtų rinktis ne tik brangiai kainuojančius mokymo metodus, bet ir įvertinti pigesnių mokymo metodų pasirinkimo galimybes. Lietuvos Respublikos finansų ministerija, koordinuojanti VJA vidaus auditorių mokymą, turėtų parengti vidaus auditorių mokymo priemonių taikymo rekomendacijas. Finansų ministerijos mokymo centras, organizuojantis ir atliekantis VJA vidaus auditorių mokymą, kaip pigesnę kursų ir seminarų klausymo auditorijose alternatyvą, turėtų pasiūlyti nuotolinius mokymus, kursų ir seminarų garso įrašus.

4. Finansų ministerijos mokymo centras turėtų pasiūlyti vidaus auditorių mokymo poreikius atitinkančių mokymo programų. Rekomenduotina išskirti mokymus pradedantiems ir jau atestuotiems vidaus auditoriams.

LITERATŪRA

1. **2011 Internal Audit Capabilities and Needs Survey.** – Protiviti, 2011. – 45 p. <http://www.protiviti.com/en-US/Insights/Browse-by-Content/Documents/2011-IA-Capabilities-Needs-Survey-Protiviti.pdf> [žiūrėta 2011 10 05]
2. **Abdolmohammadi M. J.** Performance Attributes of Internal Auditors: A Cross-Cultural Study // SSRN, 2010. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1531363 [žiūrėta 2011 05 06]
3. **Bailey J. A.** Core Competencies for Today's Internal Auditor. – The IIA Research Foundation, 2010. – 104 p. – ISBN 978-0-89413-697-9.
4. **Bakanauskienė I.** Personalo valdymas. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008. – 343 p. – ISBN 978-9955-12-431-3.
5. **Balkaran L.** Two Sides of Auditing // Internal Auditor, Oct2008, Vol. 65 Issue 5, p. 21–23. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=f9d8c5d5-fb07-4421-800f-013c9cdd1026%40sessionmgr113&vid=2&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=f5h&AN=34757346> [žiūrėta 2011 09 14]
6. **Bilevičienė T., Jonušauskas S.** Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011. – 308 p. – ISBN 978-9955-19-242-8.
7. **Definition of Internal Auditing.** <http://www.theiia.org/guidance/standards-and-guidance/ippf/definition-of-internal-auditing/> [žiūrėta 2011 09 13]
8. **Finansų ministerijos mokymo centro nuostatai.** – Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 415a. <http://www.fmmc.lt/docs/Istatai.pdf> [žiūrėta 2011 10 21]
9. **Gray I.** The Audit Process: principles, practice and cases. – London: Thomson Learning, 2000. – 657 p. – ISBN 978-1861520104.
10. **Harrington C.** Internal Audit's New Role // Journal of Accountancy, Sep2004, Vol. 198 Issue 3, p. 65–70. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=22&hid=107&sid=2b736eed-439c-4474-93c6-2123fe72db9b%40sessionmgr111> [žiūrėta 2009 11 12]
11. **Internal Auditor Competency Framework.** – The Institute of Internal Auditors. <http://www.theiia.org/guidance/additional-resources/competency-framework-for-internal-auditors/> [žiūrėta 2011 08 06]
12. **Internal Audit 2012.** – PricewaterhouseCoopers, 2007. – 63 p. http://www.pwc.com/us/en/internal-audit/assets/pwc_ias_2012.pdf [žiūrėta 2011 10 06]

13. **International standards for the professional practice of internal auditing.** – The Institute of Internal Auditors, 2010. <http://www.theiia.org/guidance/standards-and-guidance/ippf/standards/> [žiūrėta 2011 08 02]
14. **Jackson R.** Today's Internal Auditor // Internal Auditor, Dec2007, Vol. 64 Issue 6, p. 38–42. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=c5cd8f82-3bea-4ca3-be45-b10b3a300ebb%40sessionmgr114&vid=2&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=f5h&AN=28323852> [žiūrėta 2011 09 14]
15. **Jančauskas E. E.** Žmogiškųjų išteklių vadyba. II knyga. Sistema. Politika. Atranka. Profesionalumo ugdymas. – Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla, 2009. – 109 p. – ISBN 978-9955-52-8173
16. **Jucevičienė P., Lepaitė D.** Kompetencijos sampratos erdvė // Socialiniai mokslai, 2000, Nr. 1 (22), p. 44–51.
17. **Juralevičienė J.** Valstybės tarnautojų profesinės kompetencijos teoriniai ir teisiniai aspektai // Viešojo politika ir administravimas, 2003 Nr. 5, p. 84–90.
18. **Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymas.** Valstybės žinios. 2010, Nr. 15-699.
19. **Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117** „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982.
20. **Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. 1K-160** „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus audito profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2004, Nr. 75-2595.
21. **Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. 1K-057** „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 28-1115.
22. **Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1K-175** „Dėl finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3169.
23. **Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. 1K-199** „Dėl finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymo Nr. 1K-057 „Dėl Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų,

dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2011, Nr. 66-3110.

24. **Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas.** Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

25. **Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 27, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 16(1) ir 31(1) straipsniais įstatymas.** Valstybės žinios. 2006, Nr. 4-97.

26. **Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas.** Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5540.

27. **Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 2, 5, 6, 7, 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas.** Valstybės žinios. 2007, Nr. 110-4489.

28. **Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 6 straipsnio pakeitimo įstatymas.** Valstybės žinios. 2010, Nr. 41-1932.

29. **Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas.** Valstybės žinios. 2006, Nr. 141-5390.

30. **Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 1V-451 „Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių patvirtinimo“.** Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4255.

31. **Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 1V-537 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 2 d. įsakymo Nr. 1V-451 „Dėl Valstybės tarnautojų mokymo organizavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“.** Valstybės žinios. 2011, Nr. 97-4528.

32. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“.** Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612.

33. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. 264 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.** Valstybės žinios. 2008, Nr. 38-1384.

34. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas Nr. 1040 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“.** Valstybės žinios. 2009, Nr. 109-4628.

35. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1288** „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 124-5337.
36. **Mackevičius J.** Audito teorija ir praktika: monografija. - Vilnius: Lietuvos mokslas, 1999. – 700 p. – ISBN 9986-795-04-4.
37. **Metinė vidaus audito tarnybų veikimo 2009 metais viešuosiuose juridiniuose asmenyse ataskaita.** – Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2010 m. liepos 2 d., Nr. (19.27-2)-1006296. http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.85 [žiūrėta 2011 03 25]
38. **Metinė vidaus audito tarnybų veikimo 2010 metais viešuosiuose juridiniuose asmenyse ataskaita.** – Lietuvos Respublikos finansų ministerija. 2011 m. birželio 11 d., Nr. (19.27-2)-1106239. http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vidaus_auditas/2010_VATatask.pdf [žiūrėta 2011 09 12]
39. **Petkevičiūtė N., Kaminskytė E.** Vadybinė kompetencija: teorija ir praktika // Pinigų studijos. – Vilnius: Lietuvos bankas, 2003 Nr. 1, p. 65–80.
40. **Rao P. S.** Human Resource Management. – Mumbai: Global Media, 2009. – 220 p. – ISBN 978-93-5024-560-6. <http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/docDetail.action?docID=10416127&p00> [žiūrėta 2011 08 03]
41. **Rittenberg L. E., Anderson R. J.** A Strategic Player // Journal of Accountancy; Jul2006, Vol. 202 Issue 1, p. 51. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=e0d86bc0-b069-460f-9add-77540e207945%40sessionmgr113&vid=2&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=22037651> [žiūrėta 2011 09 14]
42. **Rudzkienė V.** Socialinė statistika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. – 136 p. <http://vital.home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/10/vadovelis-socialine-statistika.pdf> [žiūrėta 2011 11 08]
43. **Sakalas A.** Personalo vadyba. – Vilnius: Margi raštai, 2003. – 296 p. – ISBN 9986-09-254-X.
44. **Shivarudrappa D. et al.** Human resource management. – Mumbai: Global Media, 2010. – 193 p. – ISBN 978-93-5024-544-6 <http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/docDetail.action?docID=10415882&p00> [žiūrėta 2011 08 03]
45. **Stankevičienė A., Lobanova L.** Personalo vadyba organizacijos sistemoje: mokomoji knyga. – Vilnius: Technika, 2006. – 184 p. – ISBN 9955-28-015-8.
46. **Stoner J. A. F ir kt.** Žmonių išteklių valdymas // Vadyba. – Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“, 2000, p. 366–402. ISBN 9986-850-30-4.

47. **Stuebs M., Alejandro J.** The Information Guardians // Internal Auditor, Oct2010, Vol. 67 Issue 5, p. 52-55. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=1b60d35f-87e0-475e-bcc1-fe3d7ff6397f%40sessionmgr115&vid=2&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#d b=f5h&AN=57430701> [žiūrėta 2011 09 14]
48. **Tarptautinių žodžių žodynas.** – Vilnius: Alma littera, 2044. – 792 p. – ISBN 9955-08-100-7
49. **Tubutienė V., Bajarūnienė J.** Specialiųjų ir bendrųjų kompetencijų ypatumų analizė skelbimuose į laisvas karjeros valstybės tarnautojų darbo vietas // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2008 Nr. 3 (12), p. 370–380.
50. **Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje.** Požymiai: metai, teisinė forma ir įmonių dydžio grupė. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> [žiūrėta 2011 11 10]
51. **Vidaus audito rekomendacijos.** – Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2003. http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vidaus_auditas/Vidaus_audito_rekomendacijos.pdf [žiūrėta 2011 03 24]
52. **Wagner J. K.** Evaluating Your Internal Auditor. – Directors & Boards; Summer2000, Vol. 24 Issue 4, p. 37–39. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=3daec5e3-9f75-4a78-9b36-3fad18fb9b5b%40sessionmgr110&vid=2&hid=106&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#d b=bth&AN=3657762> [žiūrėta 2011 09 14]
53. **Wilson J. P.** Human Resource Development: Learning and Training for Individual and Organizations. – London: Kogan Page Ltd., 2005. – 592 p. – ISBN 978-0-7494-4352-8. <http://site.ebrary.com/lib/mrulibrary/docDetail.action?docID=10084454&p00> [žiūrėta 2011 08 03]

ANOTACIJA

Dovidaitė B. Viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kompetencija ir jos tobulinimas / Veiklos audito magistro baigiamasis darbas. Vadovė lekt. J. Sinkevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 93 p.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuoti Lietuvos Respublikos viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijai, nustatytos vidaus auditorių kompetencijos tobulinimo problemos ir pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmojoje dalyje apibrėžiama kompetencijos sąvoka, nustatomos vidaus auditorių funkcijos ir apibendrinami Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir mokslinėje literatūroje pateikti vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijai. Antrojoje dalyje nagrinėjama mokymo samprata ir reikšmė, aptariama Lietuvos Respublikos viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymo organizavimo tvarka, nustatomos vidaus auditorių mokymo teorinės galimybės. Trečiojoje dalyje analizuojamas biudžetinių įstaigų vidaus auditorių požiūris į kompetenciją ir jos tobulinimą, sudaromas biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijų sąrašas ir nustatomos kompetencijos tobulinimo problemos. Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir siūlymai.

Pagrindiniai žodžiai: vidaus auditorius, viešasis juridinis asmuo, kompetencija, mokymas, personalo vadyba.

ABSTRACT

Dovidaitė B. Competence and training of internal auditors in public entities / Master's Thesis in Performance Audit. Supervisor lect. J. Sinkevičienė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 93 p.

Master's thesis analyzes competences of internal auditors in public entities of the Republic of Lithuania, finds out problems of internal auditor training and makes recommendations on solving these problems. The first section defines the conception of competence, functions of internal auditors, and summarizes competences of the internal auditors set in the laws and regulations of the Republic of Lithuania and the scientific literature. The second part analyzes the concept and importance of training, describes internal auditor training organization procedures in the public entities of the Republic of Lithuania, and sets the theoretical possibilities of internal auditors training. The third part analyzes the internal auditors' opinion of competence and training in the budgetary institutions, sets the list of competences and defines problems of internal auditor training. There are conclusions and recommendations made at the end of the master's thesis.

Key Words: internal auditor, public entity, competence, training, personnel management.

SANTRAUKA

Dovidaitė B. Viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kompetencija ir jos tobulinimas / Veiklos audito magistro baigiamasis darbas. Vadovė lekt. J. Sinkevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 93 p.

Viešųjų juridinių asmenų (VJA) vidaus auditoriams Profesinės etikos taisyklės leidžia atlikti tik tą vidaus auditą, kuriam atlikti jis turi reikalingų žinių, įgūdžių ir patirties. Tačiau kokių žinių, įgūdžių ir patirties turi turėti VJA vidaus auditorius, teisės aktuose beveik nenurodoma. Nedaug apie vidaus auditoriaus kompetenciją rašoma ir mokslinėje literatūroje. Vidaus auditoriams būtinas nuolatinis tobulėjimas. Kompetencijos tobulinimas reikalauja laiko ir finansinių išteklių. Todėl norint šiuos du išteklius panaudoti efektyviai, reikia žinoti, kokios žinios, įgūdžiai, profesinės savybės ir gebėjimai yra reikalingi – būtina apsibrėžti VJA vidaus auditoriaus kompetencijos vertinimo kriterijus. Be to, turi būti pasirinktos tokios mokymo priemonės, kurios leistų įgyti daugiausiai žinių ir įgūdžių už mažiausią kainą.

Apibendrinant tai, kas buvo aptarta pirma, keliama tokia tyrimo problema: kokie yra Lietuvos Respublikos viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijai ir kokiomis mokymo priemonėmis juos įgyvendinti. Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditorių kompetencija. Tyrimo tikslas – nustatyti Lietuvos Respublikos VJA vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus ir mokymo priemones jiems įgyvendinti. Tyrimo tikslui pasiekti sprendžiami tokie uždaviniai:

- 1) išskirti, susisteminti ir apibendrinti Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir mokslinėje literatūroje pateiktus vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus;
- 2) išsiaiškinti Lietuvos Respublikos viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymo organizavimo pagrindus;
- 3) atlikus empirinį tyrimą nustatyti Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijus ir jų įgyvendinimo problemas.

Įgyvendinant tyrimo uždavinius, buvo taikyti mokslinės literatūros analizės, teisinių dokumentų analizės, sociologinių tyrimų duomenų analizės metodai.

Atlikus tyrimą buvo sudarytas vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijų sąrašas, įvertintas biudžetinių įstaigų vidaus auditorių kompetencijos vertinimo kriterijų reikšmingumas, parengtas galimų taikyti mokymo priemonių ir metodų sąrašas ir nustatytos biudžetinių įstaigų vidaus auditorių mokymo problemos.

Atlikus tyrimą padaryta išvada, kad norint efektyviai panaudoti laiką ir kitus išteklius, būtina žinoti, kokios žinios ir įgūdžiai reikalingi vidaus auditoriams. Nors vidaus auditorių atestacija nėra

privaloma, vidaus auditoriai skatinami jos siekti. Empirinis tyrimas atskleidė, kad atestuotų vidaus auditorių dalis gana maža. Vidaus auditorius, norėdamas atlikti vidaus auditą kokybiškai ir efektyviai, privalo nuolat mokytis. Tačiau atlikus empirinį tyrimą nustatyta, kad didžioji dalis biudžetinių įstaigų vidaus auditorių skiria per mažai laiko kompetencijai tobulinti. Pagrindinė šios problemos priežastis – per mažas mokymo finansavimas. Tačiau biudžetinių įstaigų vidaus auditoriai renkasi brangiai kainuojančius mokymo metodus ir beveik neišnaudojamos pigesnių alternatyvų. Norint sistemingai tobulinti kompetenciją, būtina parengti mokymo planus. Praktikoje sudaromi ne visų vidaus auditorių mokymo planai. Empirinis tyrimas atskleidė, kad siūlomos vidaus auditorių mokymo programos neatitinka biudžetinių įstaigų vidaus auditorių mokymo poreikių. Darbo pabaigoje pateikti siūlymai Lietuvos Respublikos finansų ministerijai, koordinuojančiai vidaus auditorių mokymą ir atestavimą, kaip pagerinti vidaus auditorių kompetenciją ir sumažinti vidaus auditorių mokymo problemas.

Baigiamąjį magistro darbą sudaro turinys, lentelių, paveikslų, santrumpų sąrašas, įvadas, trys skyriai, išvados ir siūlymai, literatūros šaltinių sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

SUMMARY

Dovidaitė B. Competence and training of internal auditors in public entities / Master's Thesis in Performance Audit. Supervisor lect. J. Sinkevičienė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 93 p.

According to the Rules of the professional ethics, the internal auditor in the public entities must possess the knowledge, skills, and experience needed to carry out the internal audit. But there are just few directions what knowledge, skills and experience internal auditor must possess. Competence of the internal auditor is not much discussed in the scientific literature too. Internal auditors need continuing professional development. Training requires time and financial resources. Therefore, in order to use these two resources effectively, there must be clear what knowledge, skills, professional qualities and abilities are needed. The needed competencies of the internal auditors in the public entities must be defined. Moreover the training programs must be selected, that helps to develop the most needed knowledge and skills for the lowest price.

Summing up what has been discussed above, this study raises a problem: what are the competences of internal auditors in public entities of the Republic of Lithuania and what training methods are needed to develop them. The object of the study is the competence of internal auditors in public entities of the Republic of Lithuania. The aim of the study is to set the competences of internal auditors in public entities of the Republic of Lithuania and training methods to develop them. In order to achieve the aim of the study such objectives are achieved:

- 1) identify, organize and summarize the competencies of the internal auditors set in laws and regulations of the Republic of Lithuania and scientific literature;
- 2) define the internal auditors' training basics in public entities of the Republic of Lithuania;
- 3) set the list of competencies of internal auditors and their development problems by carrying out an empirical research in budgetary institutions of the Republic of Lithuania.

In order to achieve objectives of the study, scientific literature analysis, legal document analysis, and sociological research data analysis were applied.

The study made it possible to set the list of competencies of internal auditors, estimate the competencies of internal auditors in budgetary institutions, prepare the list of possible training methods, define the problems of internal auditor training in budgetary institutions.

After the study the conclusion was made that there must be clear what knowledge and skills internal auditors need in order to use their time and other resources effectively. Although the certification of internal auditors is not obligatory, internal auditors are encouraged to obtain

appropriate professional certificates. Internal auditors must enhance their knowledge, skills, and other competencies through continuing professional development in order to assure the quality and effectiveness of internal audit. However the results of an empirical research suggest that the main majority of internal auditors in budgetary institutions poorly allot time for training. The main reason is poor funding for training. On the other hand internal auditors select costly training methods and cheaper alternatives are ignored. The training plans must be prepared in order to train systematically. Not every internal auditor has his/her training plan. The results of an empirical research suggest that training programs for internal auditors does not meet their training needs. There are recommendations for the Ministry of Finance, which coordinates the training and certification of internal auditors, on internal auditors' competence development and diminution of training problems at the end of the thesis.

Master's thesis includes content, list of tables, illustrations and abbreviations, introduction, three main chapters, conclusions and recommendations, bibliography, abstract in Lithuanian and English, summaries in Lithuanian and English and appendices.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

VIDAUS AUDITO UŽDAVINIAI IR VIDAUS AUDITORIAUS FUNKCIJOS

Eil. Nr.	Vidaus audito uždaviniai (pagal LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą)	Vidaus auditoriaus funkcijos (pagal Pavyzdinę vidaus audito metodiką)	Vidaus auditoriaus funkcijos (pagal Vidaus audito rekomendacijas)	VAT funkcijos (pagal Vidaus audito tarnybos pavyzdinius nuostatus)
1.	Patarti VJA vadovui, kaip mažinti rizikos veiksnių įtaką VJA veiklai.			Tikrinti ir vertinti rizikos veiksnių valdymo efektyvumą. Atlikti korupcijos rizikos valdymo vertinimą.
2.	Ne rečiau kaip vieną kartą per trejus metus įvertinti, kaip vidaus kontrolė veikia VJA.	Tikrinti ir vertinti VJA sukurtas vidaus kontrolės procedūras.		Tikrinti ir vertinti vidaus kontrolės sistemos funkcionavimą (nustatytų vidaus taisyklių, vidaus kontrolės procedūrų veiksmingumą, pakankamumą ir jų laikymąsi, organizacinės struktūros optimalumą, funkcijų paskirstymo, intelekto išteklių panaudojimo racionalumą ir kita)
3.	Teikti VJA vadovui rekomendacijas dėl VJA veiklos ir vidaus kontrolės tobulinimo.			
4.		Pagal pasirinktus vertinimo kriterijus vertinti audituojamojo subjekto veiklos ir valdymo procesą.		
5.	Nustatyti, ar VJA savo veikloje laikosi teisės norminių aktų.	Įsitikinti, ar laikomasi VJA strateginių arba kitų veiklos planų, politikos, procedūrų, įstatymų, kitų norminių teisės aktų, sudarytų sutarčių ir kitų reikalavimų, turinčių įtakos jo veiklai.	Peržiūrėti sistemas, sukurtas užtikrinti, kad yra laikomasi politikos, planų, procedūrų, įstatymų ir nuostatų, galinčių turėti svarbų poveikį veiklai ir ataskaitoms bei nustatyti, ar organizacijoje jų laikomasi	Tikrinti ir vertinti VJA veiklos atitiktį LR įstatymams, LR Vyriausybės nutarimams, kitiems norminiams teisės aktams.
6.	Vertinti VJA strateginių arba kitų veiklos planų, programų vykdymą.	Vertinti institucijos programų rengimą ir įgyvendinimą.	Patikrinti veiklą arba programas tam, kad įsitikintų, ar rezultatai atitinka numatytus tikslus ir uždavinius, ar veikla ir programos vykdomos taip, kaip buvo planuota.	Tikrinti ir vertinti VJA strateginių ir kitų planų įgyvendinimą, veiklos atitiktį jų tikslams ir uždaviniams, LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų vykdymą.

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Vidaus audito uždaviniai (pagal LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą)	Vidaus auditoriaus funkcijos (pagal Patvirtintą vidaus audito metodiką)	Vidaus auditoriaus funkcijos (pagal Vidaus audito rekomendacijas)	VAT funkcijos (pagal Vidaus audito tarnybos pavyzdinius nuostatus)
7.		Tikrinti, ar informacija apie VJA finansinę ir ūkinę veiklą yra patikima ir išsami.	Tikrinti finansinės ir veiklos informacijos patikimumą ir teisingumą.	Tikrinti ir vertinti VJA finansinių ir veiklos atskaitų duomenų teisingumą, apskaitos informacijos tinkamumą, objektyvumą, pateikimą laiku.
8.		Vertinti būdus, kaip renkama, analizuojama, klasifikuojama ir skelbiama informacija apie VJA finansinę ir ūkinę veiklą.	Tikrinti priemones, naudojamas finansinei ir veiklos informacijai administruoti, rinkti, matuoti, klasifikuoti.	
9.		Vertinti audituojamojo subjekto finansines atskaitas, ūkines operacijas pa apskaitos sritis.		
10.	Vertinti valstybės ir savivaldybės turto naudojimą ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriais	Tikrinti ir vertinti, ar valstybės ir savivaldybės turtas valdomas, naudojamas ir juo disponuojama taupiai ir racionaliai, pagal norminius teisės aktus ir sutartis.	Patikrinti, kiek ekonomiškai, efektyviai naudojami ištekliai, taip pat išteklių panaudojimo rezultatyvumą.	Tikrinti ir vertinti LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programoms skirtų lėšų bei valstybės ir savivaldybės turto naudojimą efektyvumo, ekonomiškumo ir rezultatyvumo požiūriais.
11.		Tikrinti ir vertinti procedūras, taikomas VJA valdomo, naudojamo ir disponuojamo turto bei informacijos apsaugai.	Pakontroliuoti turto apsaugos nuo vagysčių, nesankcionuoto naudojimo, stichinių nelaimių ir kt. neigiamų veiksnių įtakos priemones.	Tikrinti ir vertinti VJA turto apskaitą ir apsaugą.
12.		Prireikus patikrinti, ar VJA valdomas, naudojamas ir disponuojamas turtas egzistuoja.	Ten, kur reikia, patikrinti turto realų egzistavimą.	
13.		Pagal pasirinktus vertinimo kriterijus vertinti audituojamojo subjekto informacinių sistemų valdymą ir naudojimą.		Tikrinti ir vertinti VJA informacinių sistemų veiksmingumą ir informacinių sistemų projektus.
14.		Tikrinti ir vertinti bendrosios informacinių sistemų kontrolės priemonės ir taikomosios informacinių sistemų kontrolės priemonės.		Tikrinti ir vertinti VJA informacinių sistemų saugumą.

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Vidaus audito uždaviniai (pagal LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą)	Vidaus auditoriaus funkcijos (pagal Pavyzdinę vidaus audito metodiką)	Vidaus auditoriaus funkcijos (pagal Vidaus audito rekomendacijas)	VAT funkcijos (pagal Vidaus audito tarnybos pavyzdinius nuostatus)
15.		Atlikti informacinių sistemų kontrolės priemonių testavimą pagal vidaus auditoriaus parengtus šių kontrolės priemonių tikrinimo klausimynus.		
16.	Vertinti VJA lėšų, gautų iš ES bei užsienio institucijų ar fondų, administravimą ir panaudojimą.			Tikrinti ir vertinti VJA lėšų, gautų iš ES, užsienio institucijų arba fondų, administravimą ir panaudojimą.
17.				Atlikti ES paramos lėšų panaudojimo privalomuosius patikrinimus pagal Europos Komisijos reikalavimus.
18.		Vidaus audito ataskaitoje pateikti vidaus kontrolės vertinimo išvadą ir rekomendacijas, kaip sustiprinti vidaus kontrolės procedūras bei irizikos valdymą VJA.		Rengti vidaus audito ataskaitas su išvadomis ir rekomendacijomis, kaip ištaisyti vidaus audito metu nustatytus neatitikimus, kaip tobulinti VJA veiklą ir vidaus kontrolę.
19.		Vertinti kitas audituojamas sritis.		Atlikti kitas įstatymų, kitų norminių teisės aktų nustatytas funkcijas, VJA vadovo nurodymus, susijusius su vidaus auditu.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 42-1982; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės matmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3169; Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Vidaus audito rekomendacijos. – 2003. http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vidaus_auditas/Vidaus_audito_rekomendacijos.pdf [žiūrėta 2011 03 24], p. 15; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1288 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 124-5337; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 26 d. nutarimas Nr. 1040 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės

ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ papildymo“. Valstybės žinios. 2009, Nr. 109-4628.

2 PRIEDAS

VIDAUS AUDITO TARNYBOS VADOVO FUNKCIJOS

Eil. Nr.	Pagal LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą	Pagal Vidaus audito tarnybos pavyzdinius nuostatus	Pagal Pavyzdinę vidaus audito metodiką
1.	Atsakyti už VAT veiklą ir savarankiškai organizuoti VAT darbą pagal VJA vadovo patvirtintus VAT nuostatus.	Organizuoti ir tobulinti VAT darbą, pagal VAT kompetenciją teikti pasiūlymus VJA vadovui.	
2.	Atsižvelgiant į VJA veiklos specifiką, parengti ir teikti VJA vadovui tvirtinti VAT vidaus audito metodiką.		
3.	Planuoti VAT veiklą, sudaryti strateginius ir metinius VAT veiklos planus, atsižvelgiant į atliktą VJA rizikos vertinimo analizę, juos raštu suderinti su VJA vadovu.		
4.	Atstovauti VJA kitose institucijose, įstaigose, įmonėse ir organizacijose vidaus audito klausimais.	Pagal VAT kompetenciją atstovauti VJA kitose institucijose, įstaigose ir organizacijose.	
5.	Patarti VJA vadovui, VJA padalinių, pavaldžių ir jo valdymo sričiai priskirtų VJA vadovams vidaus kontrolės klausimais.		
6.	Siekiant išvengti darbų dubliavimo, koordinuoti VAT veiklą bei keisti informaciją su kitais VJA audito ir vidaus audito vykdytojais.	Pagal suderintą su VJA vadovu VAT veiklos planą organizuoti VJA padalinių, jam pavaldžių ir (arba) jo valdymo sričiai priskirtų VJA vidaus auditą;	
7.	Užtikrinti vidaus audito pažangos stebėjimą.		
8.	Parengti ir teikti VJA vadovui tvirtinti VAT vidaus auditorių pareigybių aprašymus.	Rengti VAT vidaus auditorių pareigybių aprašymus (pareigines instrukcijas) ir teikti juos VJA vadovui tvirtinti.	
9.	Sudaryti sąlygas VAT vidaus auditoriams tobulinti profesinius įgūdžius.	Teikti VJA vadovui pasiūlymus dėl VAT vidaus auditorių skatinimo ir tarnybinių nuobaudų jiems skyrimo, jų kvalifikacijos kėlimo ir profesinių įgūdžių tobulinimo.	
10.	Parengti ir teikti Finansų ministerijai informaciją apie VAT veiklą bei Europos Sąjungos ir užsienio institucijų ar fondų lėšomis finansuojamų projektų ar programų vidaus auditą.		
11.	Parengti ir teikti Finansų ministerijai, VJA vadovui, taip pat ir steigėjui (steigėjams) arba kolegialiam valdymo organui, jeigu jis nurodytas VJA steigimo dokumentuose, jo prašymu metinę VAT veiklos ataskaitą.	Parengti ir pateikti Finansų ministerijai, VJA vadovui, taip pat steigėjui (steigėjams) arba kolegialiam valdymo organui, jeigu jis nurodytas VJA steigimo dokumentuose, jo prašymu metinę VAT veiklos ataskaitą.	
12.	Perduoti audito dokumentus teisėsaugos institucijoms pagal kompetenciją, jeigu vidaus audito metu nustatomi pažeidimai, nagrinėtini atitinkamų teisėsaugos institucijų.		

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Pagal LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą	Pagal Vidaus audito tarnybos pavyzdinius nuostatus	Pagal Pavyzdinę vidaus audito metodiką
13.		Palaikyti profesinius ryšius vidaus audito klausimais su šalies ir užsienio institucijomis, įstaigomis bei organizacijomis.	
14.		Stebėtojo teisėmis dalyvauti VJA organizuojamuose pasitarimuose.	
15.		Prižiūrėti VAT vidaus auditorių atliekamą vidaus auditą ir įvertinti jų darbo dokumentų ir vidaus audito ataskaitos kokybę, norminių teisės aktų nustatyta tvarka vertinti VAT vidaus auditorių (valstybės tarnautojų) tarnybinę veiklą.	Prižiūrėti vidaus auditorių darbą, užtikrinant, kad vidaus auditas būtų atliekamas vadovaujantis VAT vidaus audito metodikos reikalavimais. Peržiūrėti darbo dokumentus ir ataskaitos projektus.

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą. Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5540; Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios. 2006, Nr. 141-5390; Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 2, 5, 6, 7, 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios. 2007, Nr. 110-4489; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 64-3169; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus audito kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2003, Nr. 37-1612; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. 264 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios. 2008, Nr. 38-1384.

3 PRIEDAS

MOKYMO POREIKIO NUSTATYMO METODAI

Eil. Nr.	Metodo pavadinimas	Metodo aprašymas	Šaltinis
1.	Anketavimas	Vidaus auditoriams pateikiamos anketos, siekiant išsiaiškinti nuomonę apie bendrus veiklos trūkumus, galimus būdus taisyti padėtį ir pan. Nustatomos VAT ir vidaus auditorių veiklos spragos ir numatomas vidaus auditorių mokymo krypčių poreikis, kad vidaus auditoriams būtų suteikta reikiama kompetencija.	Bakanauskienė, 2008, p. 236; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 105
2.	Apklausa	Atliekama vidaus auditorių apklausa apie VAT vadovų ir pačių vidaus auditorių darbo vertinimą ir jų mokymo poreikį.	Bakanauskienė, 2008, p. 237; Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 68;
3.	Darbinis interviu	Per pokalbį su vidaus auditoriumi apie pareigas ir funkcijas nustatomas mokymo poreikis.	Bakanauskienė, 2008, p. 236; Shivarudrappa et al., 2010, p. 67
4.	Darbo lygio analizė	Nagrinėjami vidaus auditoriaus vertinimo dokumentai arba taikomas darbo stebėjimo metodas. Įvertinama vidaus auditoriaus esama darbo kokybė ir palyginama su pageidaujama kokybe.	Bakanauskienė, 2008, p. 235; Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 68; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 105; Stoner, 2000, p. 384
5.	Darbo stebėjimas	Stebimas vidaus auditoriaus darbas, jo etapai, procedūros, svarbūs reiškiniai ar sąlygos, rezultatai. Nustatomas vidaus auditoriaus mokymo poreikis.	Bakanauskienė, 2008, p. 236; Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 67; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 105;
6.	Darbus reglamentuojančių dokumentų analizės metodas	Nustatoma, kokios kompetencijos reikia, kad darbo užduotis būtų atlikta pagal standartus. Šiuo metodu nustatomas individualus vidaus auditoriaus mokymo poreikis.	Bakanauskienė, 2008, p. 235; Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 67; Stoner, 2000, p. 384
7.	Elgsenos analizė	Analizuojama tipiška atskirų vidaus auditorių ar grupės elgsena ir nustatomas mokymo poreikis šiai elgsenai pakoreguoti.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 66
8.	Imitavimas	Imituojama situacija ir stebima, kaip kiekvienas vidaus auditorius elgiasi.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 67
9.	Klausimynai	Užduotys suskaidomos į atskirus elementus. Kiekvienas vidaus auditorius turi pažymėti tuos elementus, apie kuriuos jis norėtų turėti daugiau žinių ar įgūdžių.	Bakanauskienė, 2008, p. 236; Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 66
10.	Komitetas	Įsteigiamas komitetas, kuris nustato mokymo poreikį.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 67
11.	Konsultavimasis	Pasamdomi išorės konsultantai, kurie nustato mokymo poreikį.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 67
12.	Kortelių rūšiavimo metodas	Ant kortelių užrašomi teiginiai ar mokymo poreikiai. Vidaus auditoriai šias korteles sudėlioja pagal svarbą.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 66
13.	Palyginimas	Vieno vidaus auditoriaus veikla palyginama su kitų vidaus auditorių veikla.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 67

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Metodo pavadinimas	Metodo aprašymas	Šaltinis
14.	Pokalbis su „potencialiu mokinio“	Surengiamas pokalbis, kurio metu nustatomi mokymo poreikiai: kokių įgūdžių norima įgyti, kokias kompetencijas norima plėtoti ir pan. Pokalbio metu galima papildomai gauti duomenų apie vidaus auditoriaus mokymo išteklius, motyvus, nuostatas, patirtį.	Bakanauskienė, 2008, p. 236; Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 66–67; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 105
15.	Problemų analizė	Analizuojamos problemos ir nustatoma, kokių papildomų įgūdžių ar žinių reikia šioms problemoms išspręsti.	Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 66; Stoner, 2000, p. 384
16.	Savianalizė	Savo veiklos analizė ir mokymo poreikio nustatymas.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 67
17.	„Smegenų audra“ (angl. <i>brainstorming</i>)	Teikiamos idėjos, atsakančios į klausimą „kaip?“. Nustatoma, kokių naujų žinių, įgūdžių ar požiūrio reikia.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 66
18.	Tarimasis	Tariamasi su mokymus atliekančia institucija, kaip ji gali pagerinti vidaus auditorių veiklą.	Shivarudrappa et al., 2010, p. 67
19.	Užduočių analizė	Įvardijamos darbo funkcijos, jos suskirstomos į užduotis ir paskui mokoma darbuotoją tas užduotis atlikti. Labiausiai tinka naujų vidaus auditorių mokymo poreikiui nustatyti.	Bakanauskienė, 2008, p. 235; Jančauskas, 2009, p. 72; Shivarudrappa et al., 2010, p. 66
20.	VAT analizė	Analizuojamos VAT silpnosios vietos ir nustatomi vidaus auditorių ir komandos mokymo poreikiai.	Rao, 2009, p. 78; Shivarudrappa et al., 2010, p. 66; Stoner, 2000, p. 384

4 PRIEDAS

MOKYMO DARBO VIETOJE METODAI

Eil. Nr.	Metodo pavadinimas	Metodo aprašymas	Šaltinis
1.	Darbų peržiūra	Vidaus auditoriaus atliktą darbą peržiūri kas nors kitas.	Vidaus audito rekomendacijos, LR FM, 2003, p. 28
2.	Demonstravimas	Mokytojas pats atlieka užduotį ir detaliai paaiškina kiekvieną žingsnį. Paskui užduotį atlieka mokinys.	Bakanauskienė, 2008, p. 240; Shivarudrappa et al., 2010, p. 72; Rao, 2009, p. 80; Wilson, 2005, p. 335
3.	Mokymasis kokybės būreliuose	Problemoms spręsti šalia esamų struktūrinių padalinių sukuriamos specialios grupės, gvildenančios tiesioginius darbo klausimus.	Bakanauskienė, 2008, p. 243; Wilson, 2005, p. 339; Sakalas, 2003, p. 188
4.	Mokomosios pareigybės	Vadovų tobulinimo metodas, kai besimokantiems suteikiami patariamieji postai prie vadovo, dažnai su pavadinimu „padėjėjas“.	Stoner, 2000, p. 386; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106
5.	Rotacija	Darbuotojai tam tikrą laiką kaitalioja darbus ir taip įgyja daug įvairių įgūdžių.	Bakanauskienė, 2008, p. 241; Jančauskas, 2009, p. 77; Rao, 2009, p. 80; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Stoner, 2000, p. 384;
6.	Sprendimų radimas (angl. <i>action learning</i>)	Susirenka asmenų grupė su realiomis darbo problemomis. Jie vienas kitam pataria, palaiko ir abejoja. Kiekvienas dalyvis dirba su savo problemomis, gauna naujos informacijos ir priima sprendimus.	Wilson, 2005, p. 331; Sakalas, 2003, p. 183
7.	Stażuotės, praktika	Dalyvaudami auditorinėse pratybose ir mokydami darbo vietoje besimokantieji tampa įgudusiais darbuotojais.	Bakanauskienė, 2008, p. 241; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; LR valstybės tarnybos įstatymas, 45 str. 3 d.; Shivarudrappa et al., 2010, p. 72; Rao, 2009, p. 80; Jančauskas, 2009, p. 77; Sakalas, 2003, p. 183
8.	Suplanuota darbinė veikla	Besimokantiems skiriamos svarbios darbo užduotys, lavinančios jų patyrimą ir sugebėjimus.	Stoner, 2000, p. 386
9.	Susitikimai	Vidaus auditoriai reguliariai susitinka ir aptaria vidaus audito problemas	Vidaus audito rekomendacijos, LR FM, 2003, p. 28; Rao, 2009, p. 80; Wilson, 2005, p. 337
10.	Treniravimas	Vidaus auditorių moko VAT vadovas ar kitas kvalifikuotas darbuotojas, instruktorius.	Bakanauskienė, 2008, p. 241; Stoner, 2000, p. 385; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Vidaus audito rekomendacijos, LR FM, 2003, p. 28; Shivarudrappa et al., 2010, p. 71; Rao, 2009, p. 80; Jančauskas, 2009, p. 77

5 PRIEDAS

MOKYMO NE DARBO VIETOJE METODAI

Eil. Nr.	Metodo pavadinimas	Metodo aprašymas	Šaltinis
1.	Atvejų analizė	Mokoma pateikiant ir analizuojant realią praktinę situaciją, apie ją diskutuojant ir ją sprendžiant.	Stoner, 2000, p. 385; Bakanauskienė, 2008, p. 241; Shivarudrappa et al., 2010, p. 73; Wilson, 2005, p. 332; Sakalas, 2003, p. 183
2.	„Akvariumo“ pratimai	Viena grupė atlieka užduotį, o kita ją stebi. Pastaroji grupė nesiima jokių veiksmų, tačiau stebi ir analizuoja. Vėliau grupės pasikeičia vietomis.	Wilson, 2005, p. 335
3.	Audiovizualiniai metodai	Naudojami mokomieji filmai, televizijos laidos, garso įrašai ir kt.	Stoner, 2000, p. 385; Bakanauskienė, 2008, p. 241; Rao, 2009, p. 82; Wilson, 2005, p. 333; Jančauskas, 2009, p. 79; Sakalas, 2003, p. 183
4.	„Dėžutės“ metodas	Pateikiama kelios ar daug užduočių, o mokinys turi surūšiuoti užduotis, paskirti laiką ir paaiškinti sprendimus.	Wilson, 2005, p. 335
5.	Diskusijos	Mokoma suteikiant progą norintiems išsakyti savo nuomonę tam tikru klausimu	Bakanauskienė, 2008, p. 241; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Shivarudrappa et al., 2010, p. 73; Rao, 2009, p. 82; Wilson, 2005, p. 333; Sakalas, 2003, p. 183
6.	Dualusis vadybos seminaras	Susideda iš bendro metodologinio pobūdžio seminaro ir projekto rengimo.	Bakanauskienė, 2008, p. 243; Jančauskas, 2009, p. 78; Sakalas, 2003, p. 190
7.	Ekskursijos	Stebint konkretų darbą vyksta valdymo ir kitos praktikos studijos, dalijamasi žiniomis ir patirtimi.	Bakanauskienė, 2008, p. 241
8.	Gamybinis (imituojamasis) mokymas	Darbuotojai mokosi specialioje patalpoje su tikrais ar imituojančiais tikrus įrenginiais ir tikroje darbo aplinkoje, tačiau ne darbo vietoje.	Stoner, 2000, p. 384–385; Bakanauskienė, 2008, p. 242; Shivarudrappa et al., 2010, p. 71; Rao, 2009, p. 81
9.	Imituojamieji pratimai	Grupės nariai imituoja tam tikrų organizacijų veiklos momentus arba visos organizacijos veiklą konkrečiose situacijose	Stoner, 2000, p. 385; Bakanauskienė, 2008, p. 244; Shivarudrappa et al., 2010, p. 74; Rao, 2009, p. 81; Wilson, 2005, p. 332; Sakalas, 2003, p. 184
10.	Kompiuterinis mokymas	Norint sutrumpinti mokymuisi su instruktoriais reikalingą laiką ir tam, kad mokiniai gautų papildomos individualios pagalbos, naudojami kompiuteriai. Mokomoji medžiaga pateikiama kompaktiniuose diskuose arba internete, susirašinėjama elektroniniu paštu.	Stoner, 2000, p. 385; Bakanauskienė, 2008, p. 242; Rao, 2009, p. 82; Wilson, 2005, p. 332; Jančauskas, 2009, p. 80

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

11.	Konferencijos	Paskaitos ir demonstravimo metodų derinys su klausimų ir atsakymų intarpais, į kuriuos įtraukiami dalyviai.	Bakanauskienė, 2008, p. 241; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Shivarudrappa et al., 2010, p. 72; Rao, 2009, p. 82; Sakalas, 2003, p. 183
12.	Kursai	Dalyvaujant dėstytoji mokoma grupė vidaus auditorių.	Vidaus audito rekomendacijos, LR FM, 2003, p. 28
13.	Mokomasis pokalbis	Mokoma klausimų ir atsakymų forma: auditorija pateikia klausimus mokytojai, o šis į juos atsako.	Bakanauskienė, 2008, p. 241; Wilson, 2005, p. 332
14.	Paskaitos	Mokytojas santykinai dideliame pasyvių klausytojų skaičiui pateikia informaciją, žinias ir atsako į klausimus.	Stoner, 2000, p. 385; Bakanauskienė, 2008, p. 240; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Shivarudrappa et al., 2010, p. 72; Rao, 2009, p. 82; Wilson, 2005, p. 336; Sakalas, 2003, p. 183
15.	Programuotas instruktavimas	Besimokantysis pats nusistato mokymosi spartą, pasirenka temas, kursą pagal instruktoriaus pateiktą medžiagą, siekia instruktoriaus suformuluotų tikslų.	Bakanauskienė, 2008, p. 242; Shivarudrappa et al., 2010, p. 74; Rao, 2009, p. 82; Wilson, 2005, p. 332
16.	Seminarai	Dalyvaujant dėstytoji skleidžiamos naujos, pažangios idėjos, dalinamasi patirtimi profesinėje veikloje.	Stoner, 2000, p. 385; Stankevičienė, Lobanova, 2006, p. 106; Vidaus audito rekomendacijos, LR FM, 2003, p. 28; Shivarudrappa et al., 2010, p. 73
17.	Vaizdo konferencijos	Naudojant garso ir vaizdo įrengimus sujungiamos viena nuo kitos nutolusios grupės.	Bakanauskienė, 2008, p. 242; Wilson, 2005, p. 332; Jančauskas, 2009, p. 79
18.	Vaizdo treniruotė	Mokomasi kalbėti prieš vaizdo kamerą, prisistatyti, susikaupti, gerai apmąstyti sakomą informaciją, valdytis, kontroliuoti save.	Bakanauskienė, 2008, p. 244
19.	Veiksmų labirintas (angl. <i>action maze</i>)	Panašu į atvejo analizę, tačiau yra naudojama atspausdinta instrukcija, kuri palydi grupę į iš anksto numatytą išvadą.	Wilson, 2005, p. 331

APKLAIUSOS ANKETA

1. Jūs esate:

- a) vidaus audito tarnybos vadovas (skyriaus vedėjas, departamento direktorius);
- b) vidaus audito tarnybos vadovo pavaduotojas (vedėjo pavaduotojas, direktoriaus pavaduotojas);
- c) vidaus auditorius (vyriausiasis specialistas).

2. Kurioje srityje turite aukštąjį išsilavinimą (galima rinktis kelis variantus)?

- a) ekonomikos;
- b) teisės;
- c) vadybos;
- d) viešojo administravimo;
- e) kita (įrašyti) _____;
- f) neturiu.

3. Kokį kvalifikacinį vardą turite (galima rinktis kelis variantus)?

- a) atestuoto vidaus auditoriaus (suteiktą Finansų ministerijos mokymo centro);
- b) atestuoto vidaus auditoriaus (suteiktą Vidaus auditorių asociacijos);
- c) atestuoto išorės auditoriaus (suteiktą Lietuvos auditorių rūmų);
- d) neturiu;
- e) kita (įrašyti) _____.

4. Įrašykite, kiek pilnų metų dirbate vidaus audito srityje (skaičiuojama darbo patirtis ir viešajame, ir privačiajame sektoriuje). Darbo patirtį nurodykite pilnais metais (pavyzdžiui, jeigu darbo patirtis 3 metai ir 10 mėn., įrašykite „3“): _____

5. Įrašykite, kokia Jūsų darbo patirtis bet kurios kitos rūšies audito (valstybinio audito, išorės audito ir pan., išskyrus vidaus auditą) srityje (skaičiuojama darbo patirtis ir viešajame, ir privačiajame sektoriuje). Darbo patirtį nurodykite pilnais metais (pavyzdžiui, jeigu darbo patirtis 3 metai ir 10 mėn., įrašykite „3“): _____

6. Įrašykite, kiek pilnų metų dirbate viešajame sektoriuje (neatsižvelgiant į užimamas pareigas). Darbo patirtį nurodykite pilnais metais (pavyzdžiui, jeigu darbo patirtis 3 metai ir 10 mėn., įrašykite „3“): _____

7. Įvertinkite kiekvienos toliau pateiktos srities žinių reikalingumą atliekant Jums pavestas pareigas:

Eil. Nr.	Žinių sritis	Visai nereikalingos	Turiu išmanyti kai kuriuos šios srities klausimus	Turiu išmanyti daug šios srities klausimų	Būtinės gilios žinios
1.	Apskaita				
2.	Ekonomika				
3.	Įmonių vadyba				
4.	Informacinės sistemos ir informacinės technologijos				
5.	Inžinerija				
6.	Marketingas				
7.	Politika ir viešasis administravimas				
8.	Statistika				
9.	Teisė				

8. Nurodykite, kurių sričių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų nuostatas turite žinoti atlikdami Jums pavestas funkcijas (galima rinktis kelis variantus):

- a) vidaus audito reglamentuojantys teisės aktai;
- b) viešųjų juridinių asmenų veiklą reglamentuojantys teisės aktai;
- c) apskaitą reglamentuojantys teisės aktai;
- d) mokesčius reglamentuojantys teisės aktai;
- e) valstybės ir savivaldybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo reglamentuojantys teisės aktai;
- f) atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai.
- g) kita (įrašykite) _____

9. Įvertinkite toliau pateiktų vidaus audito žinių ir įgūdžių reikalingumą atliekant Jums pavestas pareigas:

Eil. Nr.	Vidaus audito žinios ir įgūdžiai	Visai nereikalingos	Turiu išmanyti kai kuriuos šios srities klausimus	Turiu išmanyti daug šios srities klausimų	Būtinės gilos žinios
1.	Rizikos veiksnių valdymo efektyvumo vertinimas				
2.	Įstaigos sukurtų vidaus kontrolės procedūrų vertinimas				
3.	Apgaulių nustatymas ir prevencija				
4.	Įstaigos veiklos ir valdymo proceso tyrimas				
5.	Įstaigos veiklos atitikties įstatymų ir kitų norminių teisės aktų reikalavimams vertinimas				
6.	Įstaigos strateginių ir kitų planų rengimo ir įgyvendinimo, veiklos atitikties jų tikslams ir uždaviniams, LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų vykdymo vertinimas				
7.	Finansinių ataskaitų auditas				
8.	Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo auditas				
9.	Informacinių sistemų auditas				
10.	Informacijos saugumo auditas				
11.	Kokybės vertinimas				
12.	Vidaus audito ataskaitos rengimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas				
13.	Dokumentinis ir natūrinis tikrinimas				
14.	Skaičiavimo procedūra				
15.	Patvirtinimo procedūra				
16.	Audituojamo subjekto stebėjimas				
17.	Audituojamo subjekto apklausa				
18.	Duomenų analizė				
19.	Kompiuterizuotų audito metodų taikymas				
20.	Vidaus audito planavimas				
21.	Audituojamos veiklos srities supratimas				
22.	Vidinis vidaus audito kokybės vertinimas				

10. Įvertinkite toliau pateiktų savybių svarbą atliekant Jums pavestas pareigas:

Eil. Nr.	Savybė	Visai nesvarbu	Šiek tiek svarbu	Svarbu	Labai svarbu
1.	Geri bendravimo (raštu ir žodžiu) įgūdžiai				
2.	Įtakingumas				
3.	Diplomatiška elgsena				

4.	Ryšų su audituojamojo subjekto valstybės tarnautojais ar darbuotojais, įstaigos vadovu ir kitais asmenimis kūrimas ir palaikymas				
5.	Lyderystė				
6.	Konfliktų valdymas				
7.	Bendradarbiavimas				
8.	Gebėjimas pripažinti savo silpnybes ir klaidas				
9.	Komandinis darbas				
10.	Užsienio kalbos žinios				
11.	Žmogiškosios elgsenos ir jos skirtingumų suvokimas				
12.	Gebėjimas pasiekti tikslus				
13.	Kūrybiškumas				
14.	Objektyvumas, nešališkumas, nepriklausomumas				
15.	Konfidencialumas				
16.	Kritiškas vertinimas				
17.	Asmeninė etika				
18.	Socialinis atsakingumas				
19.	Gebėjimas prisitaikyti				
20.	Nuolatinis tobulėjimas				
21.	Sąžiningumas / dorumas				
22.	Iniciatyvumas				
23.	Savikritiškumas				

11. Įvertinkite toliau pateiktų įgūdžių svarbą atliekant Jums pavestas pareigas:

Eil. Nr.	Įgūdžiai	Visai nesvarbu	Šiek tiek svarbu	Svarbu	Labai svarbu
1.	Derybiniai įgūdžiai				
2.	Analitiniai įgūdžiai				
3.	Problemų nustatymo ir sprendimo įgūdžiai				
4.	Gebėjimas apibendrinti, rengti ataskaitas ir formuluoti išvadas				
5.	Personalo vadybos įgūdžiai				
6.	Organizaciniai įgūdžiai				
7.	Orientacija į audituojamąjį				
8.	Pokyčių valdymo įgūdžiai: pritarti, inicijuoti ir įgyvendinti				
9.	Strateginis mąstymas				
10.	Profesinė etika				

12. Nurodykite, kokias žinias, įgūdžius norėtumėte patobulinti:

13. Nurodykite, ar Jūs dalyvaujate sudarant Jūsų mokymo planus:

- a) mokymo planus susidarau pats;
- b) problemines darbo sritis, reikalaujančias mokymo, aptariame su tiesioginiu vadovu ir priimame bendrą sprendimą;
- c) tiesioginis vadovas savo nuožiūra sudaro mano mokymo planus;
- d) mokymo planai nesudaromi;
- e) kita (įrašyti) _____

_____ .

14. Nurodykite, kiek akademinį valandų (1 ak. val. – 45 min.) per 2011 m. kėlėte kvalifikaciją:

- a) nekėliau; *(jeigu pasirinktas šis variantas, pereikite prie 18 klausimo)*
- b) 1–20 val.;
- c) 21–40 val.;
- d) 41–60 val.;
- e) 61–80 val.;
- f) daugiau nei 80 val.

15. Nurodykite, iš kokių lėšų buvo finansuotas Jūsų mokymasis 2011 metais (galima rinktis kelis atsakymo variantus):

- a) iš Europos Sąjungos lėšų;
- b) iš įstaigos, kurioje dirbu, lėšų;
- c) kvalifikaciją kėliau savo lėšoms;
- d) Kita (įrašyti)_____.

16. Įrašykite, kuriose srityse kėlėte kvalifikaciją 2011 metais:

17. Nurodykite, kokiais būdais 2011 m. kėlėte kvalifikaciją (galima rinktis kelis variantus):

- a) kursai, paskaitos;

- b) seminaras;
- c) stažuotė;
- d) mokė aukštesnės kvalifikacijos įstaigos darbuotojas;
- e) garso / vaizdo įrašas;
- f) konferencija;
- g) nuotoliniai kursai;
- h) mokiausi savarankiškai;
- i) kita (įrašyti) _____ .

18. Kokių siūlymų ir pastabų turite dėl vidaus auditoriaus kvalifikacijos ir jos tobulinimo?

Dėkoju už atsakymus. Jūsų dalyvavimas apklausoje padėjo surinkti svarbius duomenis mano baigiamajam darbui.

7 PRIEDAS

**LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS VIDAUS AUDITO IR
FINANSŲ KONTROLĖS METODOLOGIJOS DEPARTAMENTO ATSAKYMAS**

**LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS
VIDAUS AUDITO IR FINANSŲ KONTROLĖS METODOLOGIJOS DEPARTAMENTAS**

p. Brigita Dovidaitė
brigita.dovidaite@gmail.com

2012-02-08 Nr. (19.10-01)-6K-1201/13
[2012-01-26

DĖL VIDAUS AUDITORIŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO

Atsakydami į Jūsų paklausimą informuojame, kad viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių kvalifikacijos tobulinimas ir atestacija vykdomi pagal Viešųjų juridinių asmenų, kurie valdo, naudoja valstybės ir (arba) savivaldybės turtą ir juo disponuoja, vidaus auditorių ir asmenų, dirbančių vidaus audito srityje, atestacijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. kovo 9 d. įsakymu Nr. 1K-057 (toliau – Nuostatai).

Nuostatai reglamentuoja viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymąsi, egzaminų organizavimą, atestato išdavimą ir vidaus auditorių kvalifikacijos tobulinimą.

Viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių atestavimo sistema įdiegta 2009 metais, įgyvendinant Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programos nuostatų 259 punktą dėl valstybės institucijų vidaus auditorių atestavimo sistemos įdiegimo. Tuo tikslu finansų ministro įsakymu patvirtinti Nuostatai, parengtos vidaus auditorių šešių lygių modulinio mokymo programos, kurios patvirtintos Valstybės tarnybos departamente prie Vidaus reikalų ministerijos.

Iki atestavimo sistemos įdiegimo, nuo 2003 metų viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių mokymas vyko pagal keturių lygių modulinio mokymo programas. Mokymo programos patvirtintos Valstybės tarnybos departamente prie Vidaus reikalų ministerijos.

Šiuo metu yra 58 atestuoti viešųjų juridinių asmenų vidaus auditoriai, tai sudaro 14 proc. visų viešojo sektoriaus vidaus auditorių.

Išsami informacija apie viešųjų juridinių asmenų vidaus auditorių atestaciją skelbiama Finansų ministerijos mokymo centro interneto svetainėje www.fmmc.lt.

Iškilus klausimams ar prireikus informacijos pagal Vidaus audito ir finansų kontrolės metodologijos departamento kompetenciją, maloniai prašome kreiptis.

Direktorius

Darius Matusevičius

V. Kasperavičienė, tel. (8 5) 219 9338, el. p. V.Kasperaviciene@finmin.lt

Atsakymas į paklausimą 2012_02_07

Budžetinė įstaiga
Lukiškių g. 2, LT-01512 Vilnius

Tel. (8 5) 239 0257
Faks. (8 5) 279 1481

El. paštas finmin@finmin.lt
<http://www.finmin.lt>

Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių
asmenų registre, kodas 288601650

8 PRIEDAS

BIUDŽETINIŲ ĮSTAIGŲ VIDAUS AUDITO TARNYBŲ VADOVŲ KOMPETENCIJOS KRITERIJAI

1. Profesinė kompetencija
1.1. Profesinis pasirengimas (išsilavinimas)
Privalomas aukštasis ekonominis, vadybinis, viešojo administravimo arba teisinis universitetinis išsilavinimas.
1.2. Atestacija
Rekomenduotina įrodyti savo profesionalumą įgyjant atitinkamus profesinius atestatus.
1.3. Profesinė patirtis
Privaloma ne mažesnė kaip 2 metų darbo patirtis audito arba vidaus audito srityje. Rekomenduotina 6–15 metų darbo patirtis audito arba vidaus audito srityje ir tokia pat darbo patirtis viešajame sektoriuje.
1.4. Bendrosios žinios
Rekomenduojama turėti bendrųjų žinių bent vienoje iš toliau pateiktų sričių (žinių sritys pateiktos nuo reikalingiausių iki mažiausiai reikalingų, skliaustuose – jų reikalingumas, įvertintas procentais): 1. Teisė (84) 2. Apskaita (74) 3. Politika ir viešasis administravimas (67) 4. Ekonomika (64) 5. Informacinės sistemos ir informacinės technologijos (60) 6. Įmonių vadyba (58) 7. Statistika (48) 8. Inžinerija (27) 9. Marketingas (26)
1.5. Teisės aktų išmanymas
Rekomenduojama išmanyti šių teisės aktų nuostatas: 1. vidaus audito reglamentuojantys teisės aktai; 2. viešųjų juridinių asmenų veiklą reglamentuojantys teisės aktai; 3. apskaitą reglamentuojantys teisės aktai; 4. mokesčius reglamentuojantys teisės aktai; 5. valstybės ir savivaldybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą reglamentuojantys teisės aktai; 6. darbo santykius ir valstybės tarnybą reglamentuojantys teisės aktai; 7. baudžiamasis kodeksas; 8. civilinis kodeksas; 9. strateginiai šalies ir įstaigos planai; 10. atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai.
1.6. Vidaus audito žinios ir įgūdžiai
Būtina turėti vidaus audito žinių ir įgūdžių (žinios ir įgūdžiai pateikti nuo reikalingiausių iki mažiausiai reikalingų, skliaustuose – jų reikalingumas, įvertintas procentais): 1. Vidaus audito ataskaitos rengimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas (99) 2. Vidaus audito planavimas (95) 3. Įstaigos veiklos atitikties įstatymų ir kitų norminių teisės aktų reikalavimams vertinimas (95) 4. Įstaigos sukurtų vidaus kontrolės procedūrų vertinimas (93) 5. Audituojamos veiklos srities supratimas (93) 6. Rizikos veiksmų valdymo efektyvumo vertinimas (91) 7. Vidinis vidaus audito kokybės vertinimas (90) 8. Įstaigos strateginių ir kitų planų rengimo ir įgyvendinimo, veiklos atitikties jų tikslams ir uždaviniams, LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų vykdymo vertinimas (88) 9. Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo auditas (86) 10. Dokumentinis ir natūrinis tikrinimas (86) 11. Duomenų analizė (85) 12. Įstaigos veiklos ir valdymo proceso tyrimas (83)

13. Audituojamo subjekto stebėjimas (82)
14. Patvirtinimo procedūra (81)
15. Audituojamo subjekto apklausa (81)
16. Skaičiavimo procedūra (81)
17. Finansinių ataskaitų auditas (80)
18. Apgaulių nustatymas ir prevencija (73)
19. Informacinių sistemų auditas (66)
20. Kokybės vertinimas (64)
21. Informacijos saugumo auditas (59)
22. Kompiuterizuotų audito metodų taikymas (56)

2. Socialinė kompetencija

Būtina turėti socialinių įgūdžių (įgūdžiai pateikti nuo svarbiausių iki mažiausiai svarbių, skliaustuose – jų svarba, įvertinta procentais):

1. Geri bendravimo (raštu ir žodžiu) įgūdžiai (95)
2. Gebėjimas pasiekti tikslus (92)
3. Bendradarbiavimas (92)
4. Konfliktų valdymas (90)
5. Diplomiška elgsena (88)
6. Komandinis darbas (86)
7. Gebėjimas pripažinti savo silpnybes ir klaidas (82)
8. Ryšių su audituojamojo subjekto valstybės tarnautojais ar darbuotojais, įstaigos vadovu ir kitais asmenimis kūrimas ir palaikymas (79)
9. Žmogiškosios elgsenos ir jos skirtingumų suvokimas (76)
10. Lyderystė (68)
11. Įtakingumas (65)
12. Užsienio kalbos žinios (43)

3. Asmeninė kompetencija

Būtina turėti reikalingų asmeninių savybių (savybės pateiktos nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios, skliaustuose – jų svarba, įvertinta procentais):

1. Objektivumas, nešališkumas, nepriklausomumas (97)
2. Konfidencialumas (95)
3. Nuolatinis tobulėjimas (93)
4. Asmeninė etika (92)
5. Sąžiningumas / dorumas (91)
6. Kūrybiškumas (83)
7. Iniciatyvumas (83)
8. Kritiškas vertinimas (83)
9. Savikritiškumas (82)
10. Socialinis atsakingumas (77)
11. Gebėjimas prisitaikyti (59)

4 Vadybinė kompetencija

Būtina turėti vadybinių įgūdžių (įgūdžiai pateikti nuo svarbiausių iki mažiausiai svarbių, skliaustuose – jų svarba, įvertinta procentais):

1. Gebėjimas apibendrinti, rengti ataskaitas ir formuluoti išvadas (98)
2. Profesinė etika (93)
3. Analitiniai įgūdžiai (93)
4. Problemų nustatymo ir sprendimo įgūdžiai (93)
5. Strateginis mąstymas (89)
6. Organizaciniai įgūdžiai (84)
7. Derybiniai įgūdžiai (83)
8. Pokyčių valdymo įgūdžiai: pritarti, inicijuoti ir įgyvendinti (80)
9. Personalo vadybos įgūdžiai (78)
10. Orientacija į audituojamąjį (74)

BIUDŽETINIŲ ĮSTAIGŲ VIDAUS AUDITORIŲ KOMPETENCIJOS KRITERIJAI

1. Profesinė kompetencija
1.1. Profesinis pasirengimas (išsilavinimas)
Rekomenduotina turėti aukštąjį išsilavinimą vienoje iš 1.4 eilutėje nurodytų sričių.
1.2. Atestacija
Rekomenduotina įrodyti savo profesionalumą įgyjant atitinkamus profesinius atestatus.
1.3. Profesinė patirtis
Rekomenduotina 2 metų darbo patirtis vidaus audito srityje ir 1 metų darbo patirtis viešajame sektoriuje.
1.4. Bendrosios žinios
Rekomenduojama turėti bendrųjų žinių bent vienoje iš toliau pateiktų sričių (žinių sritys pateiktos nuo reikalingiausių iki mažiausiai reikalingų, skliaustuose – jų reikalingumas, įvertintas procentais):
1. Teisė (78) 2. Apskaita (70) 3. Ekonomika (64) 4. Politika ir viešasis administravimas (60) 5. Įmonių vadyba (55) 6. Informacinės sistemos ir informacinės technologijos (51) 7. Statistika (47) 8. Marketingas (32) 9. Inžinerija (23)
1.5. Teisės aktų išmanymas
Rekomenduojama išmanyti šių teisės aktų nuostatas:
1. vidaus auditą reglamentuojantys teisės aktai; 2. viešųjų juridinių asmenų veiklą reglamentuojantys teisės aktai; 3. apskaitą reglamentuojantys teisės aktai; 4. mokesčius reglamentuojantys teisės aktai; 5. valstybės ir savivaldybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą reglamentuojantys teisės aktai; 6. darbo santykius ir valstybės tarnybą reglamentuojantys teisės aktai; 7. baudžiamasis kodeksas; 8. civilinis kodeksas; 9. strateginiai šalies ir įstaigos planai; 10. atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai.
1.6. Vidaus audito žinios ir įgūdžiai
Būtina turėti vidaus audito žinių ir įgūdžių (žinios ir įgūdžiai pateikti nuo reikalingiausių iki mažiausiai reikalingų, skliaustuose – jų reikalingumas, įvertintas procentais):
1. Vidaus audito ataskaitos rengimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas (97) 2. Audituojamos veiklos srities supratimas (95) 3. Įstaigos sukurtų vidaus kontrolės procedūrų vertinimas (92) 4. Dokumentinis ir natūrinis tikrinimas (88) 5. Duomenų analizė (88) 6. Įstaigos veiklos atitikties įstatymų ir kitų norminių teisės aktų reikalavimams vertinimas (86) 7. Rizikos veiksmų valdymo efektyvumo vertinimas (85) 8. Vidaus audito planavimas (82) 9. Įstaigos strateginių ir kitų planų rengimo ir įgyvendinimo, veiklos atitikties jų tikslams ir uždaviniams, LR valstybės biudžeto asignavimų valdytojų programų vykdymo vertinimas (81) 10. Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo auditas (80) 11. Skaičiavimo procedūra (80) 12. Įstaigos veiklos ir valdymo proceso tyrimas (79) 13. Audituojamo subjekto stebėjimas (77) 14. Audituojamo subjekto apklausa (77) 15. Patvirtinimo procedūra (75) 16. Vidinis vidaus audito kokybės vertinimas (75)

17. Apgaulių nustatymas ir prevencija (71) 18. Finansinių ataskaitų auditas (68) 19. Kokybės vertinimas (64) 20. Kompiuterizuotų audito metodų taikymas (58) 21. Informacijos saugumo auditas (54) 22. Informacinių sistemų auditas (54)
2. Socialinė kompetencija Būtina turėti socialinių įgūdžių (įgūdžiai pateikti nuo svarbiausių iki mažiausiai svarbių, skliaustuose – jų svarba, įvertinta procentais): 1. Geri bendravimo (raštu ir žodžiu) įgūdžiai (93) 2. Bendradarbiavimas (84) 3. Diplomiška elgsena (84) 4. Gebėjimas pasiekti tikslus (83) 5. Konfliktų valdymas (72) 6. Ryšių su audituojamojo subjekto valstybės tarnautojais ar darbuotojais, įstaigos vadovu ir kitais asmenimis kūrimas ir palaikymas (72) 7. Gebėjimas pripažinti savo silpnybes ir klaidas (71) 8. Komandinis darbas (67) 9. Žmogiškosios elgsenos ir jos skirtingumų suvokimas (63) 10. Įtakingumas (60) 11. Lyderystė (54) 12. Užsienio kalbos žinios (32)
3. Asmeninė kompetencija Būtina turėti reikalingų asmeninių savybių (savybės pateiktos nuo svarbiausios iki mažiausiai svarbios, skliaustuose – jų svarba, įvertinta procentais): 1. Objektyvumas, nešališkumas, nepriklausomumas (95) 2. Konfidencialumas (92) 3. Sąžiningumas / dorumas (91) 4. Nuolatinis tobulėjimas (89) 5. Asmeninė etika (83) 6. Kritiškas vertinimas (80) 7. Socialinis atsakingumas (75) 8. Iniciatyvumas (73) 9. Kūrybiškumas (72) 10. Savikritiškumas (68) 11. Gebėjimas prisitaikyti (60)
4 Vadybinė kompetencija Rekomenduotina turėti vadybinių įgūdžių (įgūdžiai pateikti nuo svarbiausių iki mažiausiai svarbių, skliaustuose – jų svarba, įvertinta procentais): 1. Gebėjimas apibendrinti, rengti ataskaitas ir formuluoti išvadas (97) 2. Problemų nustatymo ir sprendimo įgūdžiai (91) 3. Analitiniai įgūdžiai (89) 4. Profesinė etika (86) 5. Strateginis mąstymas (76) 6. Orientacija į audituojamąjį (73) 7. Pokyčių valdymo įgūdžiai: pritarti, inicijuoti ir įgyvendinti (66) 8. Organizaciniai įgūdžiai (63) 9. Derybiniai įgūdžiai (63) 10. Personalo vadybos įgūdžiai (59)